

OTDK-DOLGOZAT

2015

**A VIDÉKFEJLESZTÉSI TÁMOGATÁSOK TERÜLETI ELTÉRÉSEI
ROMÁNIÁBAN ÉS MAGYARORSZÁGON**

**REGIONAL DIFFERENCES IN SUBSIDIES FOR RURAL
DEVELOPMENT IN ROMANIA AND HUNGARY**

Kézirat lezárva: 2013. október 29.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	1
1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS	2
1.1. AZ EURÓPAI UNIÓ REGIONÁLIS POLITIKÁJA	3
1.1.1. A regionális politika kialakulása, céljai és támogatási eszközei	4
1.1.2. A 2007-2013-as időszak regionális politikája	11
1.2. AZ EURÓPAI UNIÓ VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKÁJA	15
1.2.1. A vidék fogalomköre és a vidékfejlesztés kilátásai	16
2. SZEKUNDER KUTATÁS – A ROMÁN ÉS A MAGYAR VIDÉKFEJLESZTÉS TERÜLETI ELTÉRÉSEI A TÁMOGATÁSOK ASPEKTUSÁBÓL A 2007- 2013-AS PROGRAMIDŐSZAKBAN	20
2.1. KUTATÁSI TERV: CÉLOK, HIPOTÉZISEK, MÓDSZERTAN	20
2.1.1. A kutatás anyaga és módszere	21
2.2. SZEKUNDER KUTATÁSI EREDMÉNYEK	23
2.2.1. A román és a magyar vidékfejlesztés általános értékelése 2007-2013 között	23
2.2.1.1. A román és a magyar vidékfejlesztés költségvetése 2007-2013 között .	24
2.2.1.2. A román és a magyar vidékfejlesztési intézkedések köre 2007-2013 között	25
2.2.1.3. Vidékfejlesztési forrásfelhasználás alakulása és a fő prioritások Romániában és Magyarországon 2007-2012 között	30
2.2.1.4. A romániai megyék értékelése a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint	31
2.2.1.5. A magyarországi megyék értékelése a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint	37
2.2.2. A romániai és magyarországi megyék faktor- és klaszteranalízise a vidékfejlesztési támogatások szerint – saját készítés	41
2.2.2.1. A romániai megyék faktor- és klaszteranalízise	42
2.2.2.2. A magyarországi megyék faktor- és klaszteranalízise	56
2.2.2.3. A román és magyar tendenciák összevetése a faktor- és klaszteranalízis alapján	67
3. PRIMER KUTATÁS – AZ EU-S PÁLYÁZATOKKAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK A MAGYAR ÉS ROMÁN GAZDÁK KÖRÉBEN	69
3.1. VÉLEMÉNYEK A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKÁRÓL	69
3.2. AZ EU-S PÁLYÁZATOKKAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK	71
KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK	73
ÖSSZEFOGLALÁS	77
IRODALOMJEGYZÉK	79
MELLÉKLETEK	82
1. MELLÉKLET: A ROMÁNIAI MEGYÉK RANGSORA A PÁLYÁZATI AKTIVITÁS ÉS AZ ELNYERT TÁMOGATÁSI ÖSSZEGEK SZERINT (2007-2013)	II
2. MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGI MEGYÉK RANGSORA A PÁLYÁZATI AKTIVITÁS ÉS AZ ELNYERT TÁMOGATÁSI ÖSSZEGEK SZERINT (2007-2013)	VII

TÁBLÁZAT- ÉS ÁBRAJEGYZÉK

1. táblázat: Magyarország és Románia NUTS szintjei	4
2. táblázat: A regionális politika költségvetése 1989-2006 között	7
3. táblázat: Az EU regionális politikáját támogató Strukturális Alapok	10
4. táblázat: Az Európai Unió strukturális politikájának jellemzői 2007-2014	11
5. táblázat: Magyarország és Románia kohéziós célkitűzések szerinti	13
6. táblázat: Az Európai Unió és Románia hozzájárulása a román	14
7. táblázat: Szekunder kutatási célok és hipotézisek	20
8. táblázat: A faktor- és klaszteranalízisben alkalmazott változók	23
9. táblázat: Románia és Magyarország fontosabb mutatói	24
10. táblázat: Magyar vs. román Vidékfejlesztési Program 2007-2013	25
11. táblázat: Magyar és román vidékfejlesztési intézkedések	26
12. táblázat: Magyar és román vidékfejlesztési intézkedések	27
13. táblázat: A romániai megyék rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert	32
14. táblázat: A romániai megyék rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert	33
15. táblázat: A romániai régiók rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert	33
16. táblázat: Románia legjobban teljesítő megyéi a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek alapján, tengelyek szerinti bontásban (2007-2013)	35
17. táblázat: A román megyék pályázati eredményessége és	36
18. táblázat: A magyarországi megyék rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert	38
19. táblázat: A magyarországi régiók rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert	39
20. táblázat: Magyarország legjobban teljesítő megyéi a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek alapján, tengelyek szerinti bontásban (2007-2013)	40
21. táblázat: A magyar megyék pályázati eredményessége és GDP-je közötti korreláció	41
22. táblázat: A romániai elemzésbe vett hat változó statisztikája	43
23. táblázat: A romániai vizsgálatba vett hat mutató korrelációs mátrixa	46
24. táblázat: Romániai KMO and Bartlett's teszt	47
25. táblázat: Romániai faktorok korrelációja a változókkal	47
26. táblázat: A magyarországi elemzésbe vett öt változó statisztikája	57
27. táblázat: A magyarországi vizsgálatba vett öt mutató korrelációs mátrixa	59
28. táblázat: Magyarországi KMO and Bartlett's teszt	60
29. táblázat: Magyarországi faktorok korrelációja a változókkal	60
30. táblázat: A romániai klaszterek mutatók szerinti rangsora	67
31. táblázat: A magyarországi klaszterek mutatók szerinti rangsora	68

32. táblázat: A hipotézisvizsgálatok eredményei	75
1. ábra: Az EU kohéziós támogatása 2007-2013 között, országonként (Mrd euró).....	12
2. ábra: Románia jelenlegi statisztikai régiói és megyéi	28
3. ábra: Románia tervezett statisztikai régiói.....	29
4. ábra: Magyarország statisztikai régiói és megyéi.....	37
5. ábra: A doboz diagram (boxplot) értelmezése.....	42
6. ábra: A romániai megyék kalszterei	49
7. ábra: A romániai megyék klasztereinek lehatárolása (dendogram).....	50
8. ábra: A romániai megyék klaszterei (térképen).....	51
9. ábra: Egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, román klaszterek)	53
10. ábra: Egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek).....	53
11. ábra: Egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha, román klaszterek).....	54
12. ábra: Egy vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek).....	55
13. ábra: Egy lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek).....	56
14. ábra: Egy munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek).....	56
15. ábra: A magyarországi megyék klasztereinek lehatárolása (dendogram)	61
16. ábra: A magyarországi megyék klaszterei.....	62
17. ábra: A magyarországi megyék klaszterei (térképen)	63
18. ábra: Egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, magyar klaszterek).....	64
19. ábra: Egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, magyar klaszterek).....	65
20. ábra: Egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha, magyar klaszterek).....	65
21. ábra: Egy lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, magyar klaszterek).....	66

22. ábra: Egy munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, magyar klaszterek).....	66
23. ábra: A romániai interjúalanyok véleménye a Közös Agrárpolitikáról.....	69
24. ábra: A magyar interjúalanyok véleménye a Közös Agrárpolitikáról	71

REZÜMÉ

Az Európai Unió nagy hangsúlyt fektet a vidéki térségek felzárkóztatására és a fenntartható fejlődés feltételeinek a megteremtésére, hiszen a 27 európai uniós tagország lakosságának több mint 56%-a vidéki térségekben él, melyek együttesen az EU összterületének 91%-át alkotják. Magyarország és Románia számára a vidékfejlesztési programok lehetőséget adnak a vidéki térségeik gazdasági, társadalmi és környezeti problémáinak a mérséklésére, melyekre csupán belső forrásokból nem lennének képesek. Felvetődik a kérdés, hogy mennyire tudtak/tudnak hatékonyan élni ezzel az eséllyel.

Kutatásomban célul tűztem ki a két szomszédos ország 2007-2013-as vidékfejlesztési programjának és a programozási időszakon belül megvalósult pályázási sajátosságainak az értékelését.

Szekunder kutatásomban pályázati aktivitásukat statisztikai módszerek segítségével elemzem. Vizsgálom, hogy az egyes régiókra milyen jellegű és összegű támogatások voltak jellemzőek és hogy a pályázási kedv összefüggésben van-e a térségek gazdasági-társadalmi helyzetével.

Primer jellegű, kvalitatív kutatásom keretében, öt romániai és öt magyar gazdával, vállalkozóval készíték egyéni mélyinterjúkat. Az interjúkon az EU-s pályázatokkal kapcsolatos attitűdökre, az esetleges tapasztalatokra és véleményekre fókuszálok. Az interjúkat 2013. augusztus 19-23. közötti időszakban készítettem, Szatmár (Románia) és Heves megyei gazdákkal.

Összegezve elmondható, hogy Románia és Magyarország nem használta ki maximálisan az Európai Unió vidékfejlesztési forrásokat. A romániai LEADER akciócsoportok életében az elmúlt időszak a tanulási és tapasztalatszerzési időszak volt és számottevően kisebb mozgástérrel rendelkezett, mint a programban már jártasabb EU-s tagországok.

Kulcsszavak: közös vidékfejlesztési támogatások, Magyarország, Románia, megyei eloszlás, faktor- és klaszteranalízis, 2007-2013-as programidőszak

JEL: C38, E65, Q18

ABSTRACT

In the European Union great emphasis is placed on the convergence of rural areas and on providing the necessary conditions for sustainable development, as more than 56% of the population of the 27 member states live in rural areas, which account for 91% of the total area of the EU. Rural development support programs allow Hungary and Romania to mitigate the economic, social and environmental problems of rural areas, which would be impossible by relying only on internal resources. It is appropriate to examine how well these countries have been able to take advantage of this opportunity.

The aim of my research is to assess the 2007-2013 rural development programs in the two neighbouring countries, along with the patterns of application within this programming period.

In my secondary research I analyze application activity by statistical methods. I analyze the amount of support typical for the particular regions and whether application activity is in correlation with the economic and social situation of these regions.

During my primary research I carried out in-depth interviews with five Romanian and five Hungarian farmers and entrepreneurs. Throughout the interviews my focus was on attitudes about the EU applications and also on the possible experiences and opinions. The interviews were conducted between 19-23 August, 2013.

In summary, Romania and Hungary have not exploited EU rural development resources fully. For LEADER action groups in Romania it has been a period to learn and gain experience and they have had significantly less latitude than member states with more experience with the program.

Keywords: common support for rural development, Hungary, Romania, county distribution, factor and cluster analysis, 2007-2013's program period

JEL: C38, E65, Q18

BEVEZETÉS

Az Európai Unió nagy hangsúlyt fektet a vidéki térségek felzárkóztatására és a fenntartható fejlődés feltételeinek a megteremtésére. Magyarország és Románia számára a vidékfejlesztési programok lehetőséget adnak a vidéki térségek gazdasági, társadalmi és környezeti problémáinak a mérséklésére, melyekre csupán belső forrásokból nem lennének képesek.

Kutatásom fő célja annak vizsgálatára irányul, hogy Románia és Magyarország mennyire használta fel hatékonyan az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott vidékfejlesztési támogatásokat a 2007-2013-as programidőszakban. A két ország vidékfejlesztési sajátosságainak általános értékelése mellett, *szekunder kutatásomban* statisztikai módszerekkel vizsgálom, hogy vannak-e jelentős területi eltérések Romániában és Magyarországon a források lehívása szempontjából.

A szakirodalmi és az egyéb szekunder információk áttanulmányozása után a következő célkitűzéseket és hipotéziseket fogalmaztam meg:

- **Cél 1:** Megvizsgálni a 2007-2013-as időszakban jóváhagyott támogatási kérelmek darabszám és szerződött összeg szerinti területi eloszlását Magyarországon és Romániában.
 - **H1:** A kumulált jóváhagyott támogatási kérelmek darabszámát és a szerződött összegeket tekintve vannak kimagaslóan jól és rosszul teljesítő megyék
 - **H2:** Van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között
- **Cél 2:** A romániai és a magyarországi megyék faktor- és klaszter-analízise az EU-s vidékfejlesztési támogatások szerint.
 - **H3:** A román és a magyar megyék klaszterekbe rendezhetőek, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott támogatások területi eloszlása szerint.
 - **H4:** A román és a magyar vidékfejlesztés eltérő tendenciát mutat a 2007-2013-as pályázati sajátosságokat tekintve

A hipotézisek vizsgálatára elkészítem a két ország megyéinek faktor- és klaszteranalízisét és az eredmények alapján levonom a konzekvenciákat. *Primer jellegű, kvalitatív kutatásom* keretében az EU-s pályázatokkal kapcsolatos attitűdök feltárására törekszem.

1. SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS

Az Európai Unió nagy hangsúlyt fektet a regionális különbségek mérséklésére és költségvetésének jelentős részét fordítja az elmaradott régiók felzárkóztatására, az életszínvonal javítására, munkahelyteremtésre, a hanyatlóban lévő ipari régiók szerkezetének átalakítására, a vidéki területek mezőgazdaságának és gazdaságának diverzifikálására. Egyszóval az Unió gazdasági, szociális és területi „kohéziójára” törekszik. A 2007 és 2013 közötti időszakban a regionális és a kohéziós politika részére elkülönített összeg 347 milliárd euró, ami az EU költségvetésének 35,7%-át jelenti. A tagországok is hozzájárulnak a kohéziós politika finanszírozásához, ami csaknem 700 milliárd euró rendelkezésre álló támogatást eredményez az Unióban (EB, 2013). Ugyan az Európai Közösség alapelvei között már az alakulás óta jelen van a regionális különbségek felzárkóztatásának igénye (Rechnitzer, 2011), hosszú folyamat vezetett a tényleges, mai értelemben vett regionális politika kialakulásáig. Roberts és Springer (2001) munkájukban azt hangsúlyozzák, hogy az EU politikái csak akkor lehetnek működőképesek, ha a tagállamok is azzá akarják tenni őket. Kívánságaik és prioritásaik keveréke jelentheti ugyanis az alakító erőt a politikák tervezésekor és bár az EU a konszenzuskeresésre törekszik, ez az új tagállamok csatlakozásával egyre problematikusabbá válik. Az új tagországok csatlakozásával valóban jelentős mértékben megnövekedtek a gazdasági és kulturális különbségek.

Az Európai Unió az 1999. évi berlini fórumon felismerte, hogy a regionális politika mellett a vidékben való gondolkodás is szükségszerű és az „Agenda 2000” részeként – melyben a Bizottság javaslatot tesz a 15 tagállamnak a 2000 utáni fejlesztéseket illetően – megtörténik a Közös Agrárpolitika reformja, melynek második pillére a vidékfejlesztés lett. Glatz (2008, 33 p.) megfogalmazásában: „Tudatossá vált, hogy a vidéket vállalkozássegítő, munkahelyteremtő akciókkal kell támogatni, mert a vidék lakottsága csak akkor biztosítható, ha a vidéken munkaalkalom adódik.” A vidékfejlesztési politika növekvő jelentőségét indokolja továbbá, hogy a vidéki, rurális térségek az EU területének több mint 91%-át alkotják, és az uniós lakosság több mint 56%-ának szolgálnak lakhelyül. Ezen térségek ugyanakkor jelentős gondokkal küszködnek, hiszen jellemzően előregedő a lakosság, rossz az infrastruktúra, a szolgáltatások színvonala sem megfelelő, és magas a munkanélküliség. A vidéki térségek felzárkóztatása, illetve védelme tehát közös európai érdek, és mind nagyobb figyelmet érdemel. Az Európai Bizottság előrejelzései szerint 2014-ig 5 millió vidéki munkahely fog megszűnni. A gazdasági tevékenységek változatossá tétele,

valamint a vidéki területeken élők életminőségének javítása az uniós vidékfejlesztési politika, valamint a kohéziós politika közös feladata (EB, 2012).

A következő alfejezetekben külön fogom ismertetni az EU regionális- és vidékfejlesztési politikájának a célkitűzéseit és elveit valamint a támogatási eszközeit. Erre azért van szükség, hogy megalapozzam szekunder és primer kutatásom elméleti hátterét.

1.1. AZ EURÓPAI UNIÓ REGIONÁLIS POLITIKÁJA

A régió, regionalizáció és regionalizmus fogalmakat számos összefüggésben használjuk, viszont pontos és egységes definíciót nehezen találni. „Maga Isard, a regionális tudomány megalapítója is úgy véli, hogy a „régio fogalma megtévesztő”, ez „a szellem egyszerű általánosítása”, s nagy jelentőséget tulajdonít a tér egy adott részét jellemző struktúrák és folyamatok pontos elemzésének” (Benko, 1999, 26 p.). A szakirodalomban több szerző is megkísérelte a fogalom meghatározását és egyetértenek abban, hogy a régió nem létezhet a következő négy tartalmi elem nélkül (Rák 2002 in. Balint et. al., 2007):

- „földrajzi elem (a régiók kialakulásának történelmi alapja)
- politikai elem (a régiót alkotók közös problémái, közös érdekei)
- gazdasági elem (azonos gazdasági érdekek, a gazdasági önellátás lehetetlensége)
- történelmi elem (azonos történelmi, kulturális gyökerek, szociális homogenitás)”

Blahó (2007, 50 p.) szerint „A régió mint valamilyen sajátosság által meghatározható térség elsősorban földrajzi, ökológiai egységként értelmezhető, amelynek természetes földrajzi határai vannak. Megkülönböztethetünk földrajzi, történelmi fejlődés során kialakult régiókat és ún. mesterséges, tehát a tudatos törekvések alapján ezek eredményeként kialakított régiókat. Természetesnek tekinthető a régió mint társadalmi képződmény is, vagyis az emberek közötti meghatározott, más térségektől megkülönböztethető kulturális, nyelvi, vagy hosszú történelmi fejlődés során kialakult társadalmi, politikai, gazdasági vagy biztonsági viszonyok összessége.”

Az Európai Unió a strukturális és vidékfejlesztési támogatások odaítélésénél területi statisztikai osztályozási rendszert alkalmaz. Az egységesített területi beosztás létrehozására az Európai Unió országain belül, egyrészt azért volt szükség, hogy a támogatásra szoruló területeket meg lehessen nevezni, másrészt az objektív bírálati szempontok alkalmazhatósága miatt, aminek alapját a statisztikai adatok jelentik. Ez a területi beosztás kapta a NUTS rendszer elnevezést (Ladó-Burista, 2010) A NUTS (Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques) ötszintű hierarchikus területi beosztás. 1970-ben hozták létre, viszont a jogi hátterét csak 2003-ban rögzítette az Európai Parlament és a Tanács

1059/2003/EK rendelete. Célját az első bekezdés szerint a következőképpen határozták meg: „A statisztikák felhasználói növekvő összehangolási igényüket fejezik ki annak érdekében, hogy az Európai Unió egész területén összehasonlítható adatokat kapjanak. A belső piac működése érdekében a nemzeti és a közösségi statisztikák gyűjtésére, továbbítására és közzétételére vonatkozó statisztikai szabványokra van szükség ahhoz, hogy az egységes piac valamennyi szereplőjét el tudják látni összehasonlítható statisztikai adatokkal. Ebben az összefüggésben az osztályozás fontos eszköze az összehasonlítható statisztikák gyűjtésének, összeállításának és terjesztésének.” A NUTS 1 (3-7 millió lakos), NUTS 2 (800 ezer-3 millió lakos), NUTS 3 (150-800 ezer lakos) jelöli a regionális szintet és a NUTS 4 (vagy LAU 1) valamint a NUTS 5 (vagy LAU 2) a két lokális szintet (Kerekes et. al., 2010). A szekunder kutatásom tárgyát képező Magyarországon és Romániában a NUTS szintek az 1. sz. táblázatban foglaltak szerint alakulnak:

1. táblázat: Magyarország és Románia NUTS szintjei

NUTS szintek	Magyarország	Románia
NUTS 1	3 országrész	4 országrész
NUTS 2	7 régió	8 régió
NUTS 3	19 megye + Budapest	41 megye + Bukarest
LAU 1 (NUTS 4)	175 kistérség	nincs
LAU 2 (NUTS 5)	3152 település	2951 település

Forrás: Wikipédia (2013) alapján, saját szerkesztés

1.1.1. A regionális politika kialakulása, céljai és támogatási eszközei

A második világháború okozta veszteségek orvoslására 1957-ben hat alapító állammal (Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, NSZK és Olaszország) megalakul a Európai Gazdasági Közösség. A Római Szerződés aláírásával célul tűzték ki az európai államok iparának és mezőgazdaságának a helyreállítását. A regionális politika tehát a Római Szerződésben (1957) még nem szerepelt közösségi célként, csupán a bevezetésben fogalmazódott meg, hogy a harmonikus gazdasági fejlődést és a tagállamok gazdasági egységének a megteremtését az egyes régiók közötti különbségek mérséklésével és az elmaradott területek felzárkóztatásával kell megvalósítani (Vincze, 2000). A szerződés fontos pontja volt továbbá a 39.-ik cikkely értelmében megalakuló Közös Mezőgazdasági Politika, mely a jelenlegi Közös Agrárpolitika korai változata volt, és amely azt a célt szolgálta, hogy:

- „a műszaki haladás fokozásával, a mezőgazdasági termelés ésszerűsítésével, különösen a munkaerő lehető legjobb felhasználásával a mezőgazdaság termelékenységét növelje,

- a mezőgazdasági népességnek megfelelő életszínvonalat biztosítson, elsősorban a mezőgazdaságba élők egy főre jutó jövedelmének növelésével,
- stabilizálja a piacot,
- biztosítsa az ellátást,
- gondoskodjék a fogyasztóknak megfelelő ár ellenében történő ellátásról.”

Az alapító tagok úgy gondolták, hogy a fejlettségbeli különbségek maguktól kiegyenlítődnek majd az integrációs folyamatnak és az általános gazdasági fellendülésnek köszönhetően. Egyébként is minden tagállamnak megvolt a saját regionális politikája és a Közösség csak arra koncentrált, hogy azok ne kerüljenek ellentmondásba a közös célokkal és politikával. Időközben nyilvánvalóvá vált, hogy a gazdasági integráció nem a várt eredményt hozza, hanem tovább súlyosbítja a már eredetileg is fejletlenebb és periférikus régiók helyzetét és a problémák kezelése a közösség szintjén is elengedhetetlen (Kengyel, 2004 in. Blahó, 2007).

1972-ben a *párizsi csúcsertekezleten* az állam- és kormányfők úgy döntöttek, hogy pénzügyi eszközök igénybevétele kell elősegíteni a területi és strukturális aránytalanságok mérséklését. Létrehozták az *Európai Regionális Fejlesztési Alapot* (ERFA), amely 1975-től kezdte meg működését. *Az ERFA létrejöttétől számítjuk a közösségi regionális politika kezdetét.* 1975 és 1988 között mintegy 24,4 milliárd ECU-t (European Currency Unit) fordítottak 41 ezer közösségi strukturális beruházás finanszírozására. Az ERFA a vártnál szerényebb összeg felett rendelkezett, ezért továbbra is megmaradtak a nemzeti regionális politikák, melyeket csupán kiegészített az alap (Lukács, 2008). Bizonyos kvóták szerint minden akkori tagállam részesült az alapból: Olaszország 40%-ban, Egyesült Királyság 28%-ban, Franciaország 15%-ban, NSZK 10%-ban, Írország 6%-ban és a három fennmaradó tagország, Belgium, Hollandia és Luxemburg összesen 1%-on osztozott (Kovács, 2003). Konkrét, egyedi projektekre kaptak támogatást, részfinanszírozásban (20%-75%-os közösségi támogatás). 1979-ben a Közösség által meghatározott különleges programok, ún. Közösségi Kezdeményezések finanszírozására fordították az ERFA-ból kivett 5% forrást. 1985-től változó kvótákat alkalmaztak és a rögzített kvótákat rugalmasabb elosztási rendszerrel helyettesítették. A Thomson féle, közösségi kezdeményezésű programfinanszírozásra fordítható támogatásokat 20%-ra növelték, amelyet nagyobb részben a transzeurópai infrastrukturális (telekommunikációs, energetikai) hálózatok fejlesztésére fordították. Így például 1985-ben indították el az Integrált Mediterrán Programot, amelyet a két mediterrán ország (Spanyolország és Portugália) csatlakozása indokolt. A programot három alapból finanszírozták és különlegessége, hogy egyedi projektek helyett,

többéves komplex programot támogattak. A partnerség elve alapján összefogásra készítette a helyi és a fejlesztések központi szereplőit (Vincze, 2000; Kovács, 2003).

Az EU regionális politikáját szolgálta/szolgálja az a két alap is, amelyet még a Római Szerződés alapján állítottak fel. Az egyik az 1960-ban létrehozott *Európai Szociális Alap (ESZA)*, melynek fő célja a foglalkoztatottság elősegítése, a foglalkoztatottak térbeli és szakmai mobilitásának növelése. A másik az 1970-től 2006-ig működő *Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Része (EMOGA)*, amely a mezőgazdasági beruházásokat, a termelési eljárások fejlesztését támogatta. Ugyancsak 2006 végéig tartozik a regionális politika alapjai közé az 1933-ban felállított *Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz (HOPE)*, amely a halászati ágazat szerkezeti átalakítását támogatta. A Maastrichti Szerződés alapján létrehozott *Kohéziós Alap* 1993-ban kezdett el működni és az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező tagállamok gyorsabb felzárkózásának támogatására irányul. Az az ország jogosul az alap támogatásaira, ahol az egy főre jutó GNP nem éri el az uniós átlag 90%-át. Eredetileg a kevésbé fejlett tagországokat segítette a gazdasági és monetáris unióban való részvételhez előírt kritériumok teljesítésében. 2006 végéig külön szabályozás vonatkozott rá és nem tartozott az ún. Strukturális Alapok közé. Jelenleg a transzeurópai hálózatok kiépítéséhez kapcsolódó beruházásokat és a környezetvédelemmel összefüggő beruházásokat támogatja (Blahó, 2007; Sarudi, 2003). Fontos megemlíteni a 28 tagállam tulajdonában álló *Európai Beruházás Bank* tevékenységét is, amely hitelt vesz fel a tőkepiacokon, majd azt alacsony kamat mellett olyan projekteknek kölcsönzi ki, amelyek az EU-n belül, illetve a szomszédos vagy a fejlődő országokban infrastrukturális, az energiaellátással kapcsolatos vagy környezeti fejlesztésekre irányulnak és szintén az Európai Unió regionális politikáját szolgálja (EB, 2013).

A regionális politikát támogató pénzügyi eszközök számbavétele jól szemlélteti a regionális politika felértékelődését. Az EU strukturális politikájának területe fokozatosan szélesedett a taglétszám bővülésének és az integráció mélyülésének köszönhetően. Mindkét folyamat következtében a regionális problémák növekedése és sokfélesége volt megfigyelhető, ami a regionális politika újragondolását, megreformálását tette indokolttá.

1988-ban került sor a *regionális politika első megreformálására*, melynek révén kialakult a közösségi regionális politika máig érvényes rendszere. Megfogalmazódtak a közös prioritások, a jelentős támogatási összegek és az új mechanizmusok. A reform a regionális politika eszközeinek hatékonyabb összehangolására és az erőforrásoknak a leg súlyosabb szerkezeti problémáira való koncentrációt szorgalmazta. Ez a törekvés három alapvető célt követett:

- „a strukturális politika tényleges gazdasági hatásokat kiváltó eszközökkel történő megvalósítását,
- a tagállamok támogatásának hosszú távú programokhoz kötését,
- a strukturális politika megvalósításában résztvevő szereplők között szoros partnerkapcsolatok kiépítését, különös figyelemmel a regionális hatóságok és önkormányzatok koordinációs szerepére, és a magánszféra pénzeszközeinek bevonására.” (Sarudi, 2003, 37 p.)

A reform részeként három költségvetési időszakot is meghatároztak, melyek az 1989-1993, 1994-1999 és a 2000-2006 időszakokra vonatkozóan előre kijelölték a fejlesztési célkitűzéseket, valamint az azokhoz rendelt támogatások összegét és felhasználásuk módját (Sarudi, 2003). A költségvetési időszakokban a regionális politikára fordított összegek a 2. sz. táblázat szerint alakultak:

2. táblázat: A regionális politika költségvetése 1989-2006 között

Költségvetési időszak	Támogatási összeg
1989-1993	68 milliárd ECU
1994-1999	177 milliárd ECU
2000-2006	213 milliárd euró

Forrás: EB alapján, saját szerkesztés

A reform továbbá kialakította a regionális politika máig is érvényes alapelveit, melyek a következők:

- átfogó célrendszer szerinti felhasználás (szubszidiaritás, decentralizáció),
- partnerség,
- addicionalitás,
- koncentráció
- programozás, tervezés (Lukács, 2008).

A *szubszidiaritás* értelmében a leghatékonyabb döntés akkor születik meg, ha azokat a lehető legalacsonyabb szinten hozzák meg, ott ahol ahhoz a legtöbb információ áll rendelkezésre. A regionálispolitika esetében ez az erőforrások és a döntési hatáskörök szétosztásával kell, hogy együtt járjon. A *partnerség* elve azt jelenti, hogy a különféle regionális programok előkészítésében, a döntésekben és a megvalósításban a felelősség megoszlik. Egyrészt az Európai Unió Bizottsága, a nemzeti kormányok és a helyi szervek, másrészt a gazdasági és társadalmi partnerek között, akiket be kell vonni ebbe a döntési és megvalósítási folyamatba. Az *addicionalitás* arra utal, hogy az EU által nyújtott támogatások csak kiegészítő jellegűek és a programok finanszírozásában a nemzeti kormányoknak, a regionális, illetve a helyi önkormányzatoknak és a magánszektornak is részt kell vállalni.

A *koncentráció* elv értelmében a támogatásokat a leginkább rászoruló régiókra kell fordítani és a különböző alapokból származó forrásokat együtt kell felhasználni, nem pedig szétforgácsolni. A *programozás, tervezés* elve kifejezi, hogy a közösségi prioritások alapján a tagállamok komplex fejlesztési tervet készítenek, egységes formátumú dokumentációval és az egyes projektek támogatása, ezen programok keretében valósulnak meg (Blahó, 2007).

Az igazi fordulatot a regionális politika vonatkozásában az *Egységes Európai Okmány* (SEA) 1997. évi életbelépése jelentette, amely célul tűzte ki a termékek, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad áramlását. Fontos megemlíteni még az 1991. évi Maastrichtban meghirdetett magasabb fokú integrációt, közös pénzügyi, külügyi és biztonsági politikát. Az Egységes Európai Okmány már konkrétan nevesíti a regionális politikát a közösségi politikák között és kiegészíti a Római Szerződést a gazdasági és szociális kohézióról szóló címmel, azaz a 130/a-130/e cikkelyekkel. A *regionális politika céljaként jelöli meg a gazdasági és társadalmi kohézió erősítését és a tagállamok közötti szolidaritás megteremtését*, ami nélkülözhetetlen az Unió egészére kiterjedő harmonikus fejlődés megvalósulásához (Sarudi, 2003; Kovács, 2003; Blahó, 2003).

Az 1997. július 16-án nyilvánosságra hozott Agenda 2000 című dokumentumban az EU Bizottsága előterjesztette a 2000-től 2006-ig terjedő időszakra vonatkozó elképzeléseit, ami átfogó változásokat jelentett a regionális- és az agrárpolitikában egyaránt. Utóbbit tekintve az EU határozott vidékpolitikára szánta el magát, amit *Az Európai Unió vidékfejlesztési politikája* című fejezetben fogok részleteiben bemutatni. A dokumentumban foglaltakról szóló vitákat az 1999. március 24-25-én tartott berlini Európa Tanács-ülés zárta le és a következő főbb döntések születtek:

- „A tagállamok elfogadták a Közösség 2000-2006-os költségvetését, beleértve a bővítés költségeit is.
- A közös regionális politika tartalmát illetően is konszenzus jött létre. Megerősítették a *regionális politika egyes alapelveit* (a koncentrációt, a partnerséget és az addicionalitást), továbbá a *strukturális alapok és a Kohéziós Alap működését* és azok koordinációját. *Létrehoztak két új előcsatlakozási eszközt* az ISPA (Előcsatlakozási Strukturális Politikák Eszköze) és a SAPARD (Speciális Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Csatlakozási Program) formájában, nem megelégedkezve a már korábban létrehozott PHARE programmal történő koordináció szabályozásáról sem.
- A *koncentráció elvének fokozott alkalmazása értelmében* csökkentették a támogatandó célkitűzések számát (*tematikus koncentráció*).

- A támogatások által érintett lakosságnak a Közösség teljes népességéhez viszonyított arányát a korábbi 51 százalékról 40-41 százalékra mérsékeltek (*földrajzi koncentráció*).
- A strukturális alapok költségvetésének mintegy kétharmadát a kevésbé fejlett régiók részére biztosították (*finanszírozás koncentrációja*).” (Sarudi, 2003, 38 p.)

A lisszaboni Európai Tanács 2000 márciusában elfogadja a foglalkoztatottságra összpontosító és arra irányuló stratégiát, hogy az Unió „2010-re a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb ismeretalapú gazdaságává váljon”. A göteborgi Tanács 2001 júniusában kiegészíti ezt a stratégiát, összekapcsolva azt a fenntartható fejlődéssel. A koppenhágai Európai Tanács eredményeként, 2002-ben megállapodnak tíz új tagállamnak az Unióhoz való csatlakozására vonatkozó feltételekben és február 18-án az Európai Bizottság benyújtja javaslatát a 2007 és 2013 közötti kohéziós politika reformjára vonatkozóan: „Új partnerség a kohézió: konvergencia, versenyképesség, együttműködés érdekében”. Május 1-jén Ciprus, a Cseh Köztársaság, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia és Szlovénia csatlakozik az Európai Unióhoz (euvonal, 2012).

A 2007-2013 közötti költségvetési időszakban már csak három alapból támogatják az EU regionális politikáját, melyek a következők: Európai Regionális és Fejlesztési Alap, Európai Szociális Alap és a Kohéziós Alap. Változás még ebben az időszakban, hogy a 2006 végéig még a Strukturális Alapok közé tartozó Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Szekciója és a Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz visszakerül az eredeti politikájához, Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap és Európai Halászati Alap néven (Blahó, 2007). Ezek az alapok immár az EU vidékfejlesztési szakpolitikáját finanszírozzák.

Az előzőek alapján láthatjuk, hogy az Európai Unió bővítése következtében fellépő területi problémák mérséklésére különféle pénzalapok létrehozása vált szükségessé. Ezeket a fejlesztési alapokat nevezzük összefoglalóan Strukturális Alapoknak.

Összegzés képen a 3. sz. táblázat szemlélteti kronológiai sorrendben a regionális politikát támogató alapokat és a hozzájuk tartozó célkitűzéseket.

3. táblázat: Az EU regionális politikáját támogató Strukturális Alapok

Hatály	Strukturális Alap megnevezése	Strukturális Alap célja
1960-	Európai Szociális Alap – ESZA (<i>European Social Fund – ESF</i>)	A foglalkoztatottak térbeli és ágazati mobilitásának támogatása, a munkanélküliség mérséklése, a munkanélküliek szakmai képzésének és továbbképzésének segítése, esélyegyenlőség biztosítása a munkaerőpiacon (a nők és a hátrányos helyzetű csoportok munkavállalási helyzetének javítása)
1970-2006	Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Orientációs Szekciója – EMOGA (<i>European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF</i>)	<u>Orientációs Részleg:</u> a vidék modernizálásának támogatása (LEADER+), mezőgazdasági és vidékfejlesztési célok szolgálata <u>Garancia Részleg:</u> a közös agrárpolitika és azon belül a kiegészítő intézkedések finanszírozása
1975-	Európai Regionális Fejlesztési Alap – ERFA (<i>European Regional Development Fund – ERDF</i>)	Létrejöttétől számítjuk a közösségi regionális politika kezdetét. Célja: a tagállamok által befizetett költségvetés egy részének a legszegényebb régiók közötti újrafelosztása, munkahelyteremtés/megtartás, infrastruktúra bővítése és korszerűsítése, a régiók fejlődési potenciáljának feltárása, egészségügyi és oktatásügyi beruházások támogatása
1993-2006	Halászati Orientációs Pénzügyi Eszköz – HOPE (<i>Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG</i>)	A halászati ágazat szerkezeti átalakításának támogatása és versenyképességének javítása
*2006-	Kohéziós Alap (<i>Cohesion Fund</i>)	Az alacsonyabb jövedelemmel (egy főre jutó GNP nem éri el az uniós átlag 90%-át) rendelkező tagállamok gyorsabb felzárkóztatásának támogatása, a kevésbé fejlett tagállamok felkészítése a pénzügyi unióra, a transzeurópai hálózatok fejlesztéséhez hozzájáruló közlekedési és környezetvédelmi projektek támogatása
**	Európai Beruházási Bank – EBB (<i>European Investment Bank – EIB</i>)	Az elmaradott régiók számára, elsősorban infrastrukturális, energiaellátással kapcsolatos vagy környezeti fejlesztésekre irányuló hitelnyújtás
2007-	Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap – EMVA (<i>European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD</i>)	Az Unió vidékfejlesztési politikájának megerősítése és a végrehajtás leegyszerűsítése
2007-	Európai Halászati Alap – EHA (<i>European Fisheries Fund – EFF</i>)	A halászati ágazat és a part menti közösségek támogatása
2007-2013	Már csak három alap támogatja a regionális politikát: az ERFA, az ESZA és a Kohéziós Alap	
*	2006 végéig nem tartozott a Strukturális Alapok közé, külön szabályozás vonatkozott rá	
**	A 28 uniós tagállam tulajdonában áll	

Forrás: Blahó (2007), Kovács (2003), Vince (2000) alapján, saját szerkesztés

1.1.2. A 2007-2013-as időszak regionális politikája

Mint már utaltam rá korábban az Európai Unió a 2007 és 2013-as időszakban költségvetésének 35,7%-át, azaz 347 milliárd eurót különített el a regionális és kohéziós politikájának a megvalósítására. Az Unió kohéziós politikája ebben az időszakban a korábbi hat célkitűzés helyett háromra összpontosít, melyek a következők:

- Konvergencia: a régiók közötti szolidaritás
- Regionális versenyképesség és foglalkoztatás
- Európai területi együttműködés

Az egyes célkitűzésekre szánt támogatási alapokat és összegeket, illetve a részcélokat a 4. sz. táblázatban foglaltam össze.

4. táblázat: Az Európai Unió strukturális politikájának jellemzői 2007-2014

Programok és pénzügyi eszközök	Támogathatóság	Prioritások
Konvergencia célkitűzés 283 Mrd euró		
Regionális és nemzeti programok (ERFA, ESZA)	Az EU25 átlagának 75%-a alatti GDP/fő mutatójú régiók	Innováció, környezetvédelem, kockázat-megelőzés, elérhetőség, infrastruktúrák, emberi erőforrások, közigazgatási kapacitás
	Statisztikai hatás: Az EU15 átlagának 75%-a alatti és az EU25 átlagának 75%-a feletti GDP/fő mutatójú régiók	
Kohéziós Alap	Az EU25 átlagának 90%-a alatti GNI/fő mutatójú tagállamok	Közlekedés (TEH), tartós szállítás, környezetvédelem, megújuló energiaforrások
Regionális versenyképesség és foglalkoztatás célkitűzés 55 Mrd euró		
Regionális programok (ERFA) és nemzeti programok (ESZA)	A tagállamok javasolják a régiók listáját (NUTS1 vagy NUTS2)	Innováció, környezetvédelem, kockázat-megelőzés, elérhetőség, európai foglalkoztatási stratégia
	Fokozatos bevezetés: A 2000 és 2006 között az 1. célkitűzés alá tartozó, de a Konvergencia célkitűzés alá nem tartozó régiók	
Európai területi együttműködés célkitűzés 9 Mrd euró		
Határon átnyúló és transznacionális programok és hálózatok (ERFA)	Határmenti régiók és nagy transznacionális együttműködési régiók	Innováció, környezetvédelem, kockázat-megelőzés, elérhetőség, kultúra, oktatás

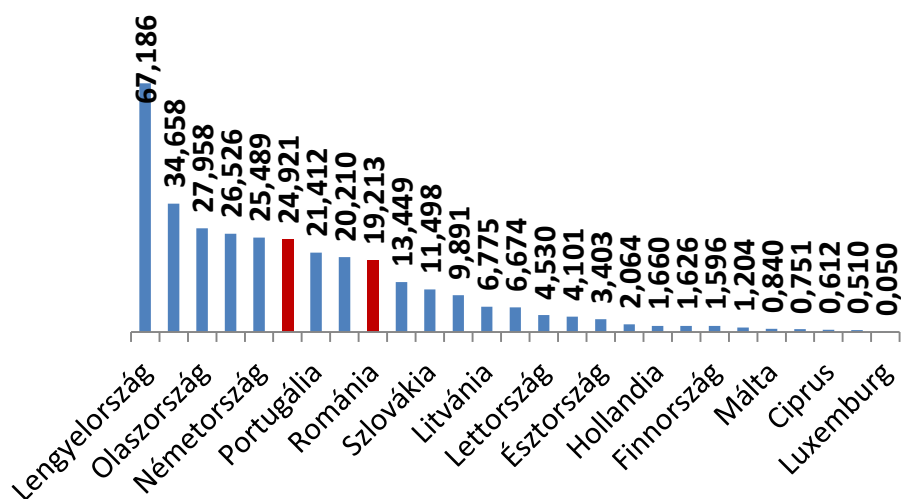
Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/funding/index_hu.cfm alapján

Az Európai Unió Nemzeti Fejlesztési Tervének prioritásai a következők voltak a 2007-2013-as időszakban:

- A gazdasági versenyképesség növelése és a tudás alapú gazdaság fejlesztése
- A szállítási infrastruktúra fejlesztése és modernizálása
- A környezet minőségének védelme és javítása
- A humán erőforrás fejlesztése, a foglalkoztatottság és a társadalmi beilleszkedés elősegítése, az adminisztratív kapacitás növelése
- A vidéki gazdaság fejlesztése és a mezőgazdasági szektor versenyképességének növelése
- Az ország régiói közötti fejlődési diszparitások (különbségek) csökkentése

Minden tagországnak el kellett készítenie az EU-s irányelveknek megfelelő *Nemzeti Stratégia Referenciakeret* nevű fejlesztési tervet. Ezeknek a dokumentumoknak tartalmaznia kellett az EU és az adott ország közös tevékenységének stratégiáját és prioritásait, a konkrét fejlesztési célkitűzéseket, a pénzügyi tervet, a várható következmények értékelését és a megvalósítást szolgáló intézményrendszert. A fejlesztési tervvel egyidejűleg el kellett készíteni a teljes programozási időszakra vonatkozó *operatív programot* is, ami részletesen leírja, hogy hogyan valósíthatók meg a stratégiában megfogalmazott célok. A Bizottság felülvizsgálta, hogy az operatív program összhangban van-e a stratégiával és döntött az adott ország támogatási keretéről (EB, 20013, Blahó, 2007).

Az 1. ábra szemlélteti a tagállamok számára a jelenlegi költségvetési (2007-2013) időszakban jóváhagyott kohéziós támogatási összegeket.

1. ábra: Az EU kohéziós támogatása 2007-2013 között, országonként (Mrd euró)

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/funding/index_hu.cfm alapján

A legtöbb kohéziós, vissza nem térítendő támogatásban Lengyelország részesült (67,185 Milliárd euró) a 2007-2013-as időszakban. Magyarország és Románia is jelentős összegben részesült. Magyarország mindhárom célkitűzésre (24,921 Milliárd euró), Románia pedig csak a *konvergencia* és az *európai területi együttműködés* célkitűzésre (19,213 Milliárd euró) kapott támogatást (5. sz. táblázat).

5. táblázat: Magyarország és Románia kohéziós célkitűzések szerinti kedvezményezett térségei 2007-2013

Célkitűzések	Magyarország	Románia
Konvergencia	Közép-Dunántúl, Nyugat-Dunántúl, Dél-Dunántúl, Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld	Egész ország
Regionális versenyképesség és foglalkoztatás	Közép-Magyarország	Nem kapott
Európai területi együttműködés	Egész ország	Egész ország

Forrás: http://ec.europa.eu/regional_policy/thefunds/funding/index_hu.cfm alapján, saját szerkesztés

Az Új Magyarország Fejlesztési Terv (azaz a második nemzeti fejlesztési terv) legfontosabb célja *a foglalkoztatás bővítése és a tartós növekedés feltételeinek megteremtése*. Ennek érdekében hat kiemelt területen – gazdaság, közlekedés, társadalom megújulás, környezet és energetika, területfejlesztés és államreform – indított el összehangolt állami és uniós fejlesztéseket, amelyek 15 operatív program keretében valósulnak meg. A 15 operatív program 7 regionális és 8 szektorális Operatív Programot foglal magában. Utóbbiak a következők:

- Államreform Operatív Program
- Elektronikus Közigazgatás Operatív Program
- Gazdaságfejlesztési Operatív Program
- Környezet és Energia Operatív Program
- Közlekedés Operatív Program
- Társadalmi infrastruktúra Operatív program
- Társadalmi megújulás Operatív Program
- Végrehajtás Operatív Program

A pályázatoknál a vállalkozóknak 60-70% közötti önrésszel kell rendelkezniük és a nyertes cégeknek megfelelő mértékű árbevétel növekedéssel kell igazolni a fejlesztések hatásait, ugyanis ha ezt nem tudják felmutatni, az elnyert támogatást kamatostól vissza

kell fizetniük. A Nemzeti Fejlesztési Ügynökség a hátrányos helyzetű régiók esetében 60%, míg Budapesten és Pest megyében 75%-os önrész meglétét írta elő (euvonal.hu).

A román Nemzeti Fejlesztési Terv (*Planul Național de Dezvoltare*) legfontosabb célja, *a társadalmi-gazdasági fejlettségbeli különbségek minél gyorsabban történő csökkentése Románia és az Európai Unió tagországai között.* Ezen cél elérését a következő 7 Operatív Program szolgálja:

- Gazdasági versenyképesség Operatív Program
- Szállítási Operatív Program
- Környezetvédelem Operatív Program
- Humán Erőforrás Operatív Program
- Regionális Operatív Program
- Adminisztrációs képesség Operatív Program
- Technikai segítségnyújtás Operatív Program

Az alábbi 6. sz. táblázat mutatja az EU-s és az országos hozzájárulást Románia Operatív Programjaihoz.

6. táblázat: Az Európai Unió és Románia hozzájárulása a román Operatív programokhoz 2007-2013 (Millió euró)

Operatív programok	EU	Románia hozzájárulása		Összesen
		Költségvetés	Magán	
Gazdasági versenyképesség	2554,2	141,6	1248,6	3944,4
Szállítás	4566,0	1093,5	38,3	5697,8
Környezetvédelem	4512,5	1076,0	0	5588,5
Humán erőforrás	3476,1	506,3	164,2	4146,6
Regionális	3726,0	618,1	95,8	4439,9
Adminisztrációs képesség	208,0	36,7	0,0	244,7
Technikai segítségnyújtás	170,2	30,1	0,0	200,3
Összesen	19213,0	3502,3	1546,9	24262,2

Forrás: <http://www.mdrt.ro/> alapján, saját szerkesztés

A 2014-2020 közötti időszakban továbbra is a kohéziós politika lesz az Európai Unió legfontosabb támogatási politikája, mivel az EU költségvetésének az egyharmadát fogja jelenteni. A politika fő célja továbbra is *a növekedés és az állásteremtés elősegítése* lesz. Még folynak az egyeztetések a Bizottság és az országos, valamint helyi hatóságok között. A támogatási prioritásokat a következő szempontok mentén alakították ki a tagországok:

- a versenyképesség és az munkahelyteremtés maximális előmozdítása,
- a tematikus koncentráció megerősítése,

— a megreformált kohéziós politika eredményeire való összpontosítás. (EB, 2013).

1.2. AZ EURÓPAI UNIÓ VIDÉKFEJLESZTÉSI POLITIKÁJA

Az előző fejezetben láthattuk, hogy az Európai Unió regionális politikája mellett a vidéki térségek problémáival való célzottabb foglalkozás gondolata is a figyelem középpontjába kezdett kerülni, az 1997-es AGENDA 2000 előkészítése kapcsán. A vidéki térségek nehézségeivel azonban már az 1981-es és 1986-os bővítés során szembesült az EU. Az integrált vidékfejlesztés első megnyilvánulásának tekinthető az 1981-es ún. első három integrált program kidolgozása, ami Skócia, Franciaország és Belgium egyes elmaradott térségeinek a felzárkóztatására irányult. Kovács (2003, in. Fehér–Kóródi, 2008) az uniós vidékfejlesztés tartalmi alakulását a következő három szakaszra osztotta: diverzifikáció, ökoszociális pillér kiépítése és a helyi értékek előtérbe helyezése. Az első szakaszt 1987-től az alternatív fejlesztések és a diverzifikáció jellemezte, valamint kezdett elterjedni a komplexebb vidékfejlesztési szemlélet. Utóbbi abban nyilvánult meg, hogy az egyes szektorokra koncentráció helyett összehangolást, az együttes fejlesztést és a forrásösszpontosítást szorgalmazták adott gazdasági terület elemire vonatkozóan. Az *Integrált Vidékfejlesztési Kísérleti Program* 1988 és 1990 között a helyi kezdeményezéseket ösztönözte és 1991-ben ez tovább folytatódott a *LEADER Közösségi Kezdeményezés* keretében is. A LEADER keretében már az alulról vezérelt, helyi erőforrásokra alapozó, modellértékű vidékfejlesztési projektek valósultak meg. A második szakaszban, vagyis 1992-ben már szövegesen is bekerül az EU Alkotmányába a vidéki területek fejlesztésének és felzárkóztatásának jelentősége. A harmadik szakaszban a vidék felértékelődése és a helyi erőforrások, kulturális értékek megbecsülése kezdett kibontakozni. A vidéki térségek megőrzése érdekében 1995-ben megalakult a *Vidéki Térségek Európai Chartája*. Ez a dokumentum rögzíti a charta céljait, a vidéki térségek meghatározását, ezek funkcióit és a vidékfejlesztési politikát. 1966-ban pedig az írországi Corkban megszületik a *Corki Nyilatkozat*, amelyet a vidékfejlesztés alapidokumentumának tekintünk, mivel 10 pontban foglalkozik a vidékkel (Csete–Láng, 2009). A Corki Nyilatkozat pontjai – a vidék előtérbe helyezése, a vidékfejlesztés integrált megközelítése, a sokrétűség, változatosság kialakítása, fenntarthatóság, szubszidiaritás, egyszerűsítés, programozás, finanszírozás, irányítás, értékelés és kutatás – Vincze (2005) szerint nemcsak az Európai Unió, hanem a csatlakozni kívánó országok számára még ma is iránymutatóak kell, hogy legyenek.

A vidékfejlesztés tehát ténylegesen, a 20.-ik század végén került a gazdaságfejlesztési politikák fókuszába. Madarász (2000, 13 p.) megfogalmazásában: „... feltűnővé vált,

hogy a vidék tipikusan hátrányban van a városokkal, a fejlődési centrumokkal szemben. Hátrányban van akkor is, ha a huszadik század végén életre kelt regionális politikák bizonyos kiegyenlítő hatást gyakorolnak az elmaradottabb helyzetű területekre. A regionális fejlesztések ugyanis olyan – rendszerint infrastrukturális – beruházásokkal próbálnak segíteni az elmaradottság leküzdésében, amik nélkül valóban nehezen elképzelhető bármilyen régió előbbre lépése (út-, gáz-, víz-, csatorna-hálózat stb.), de amik egyrészt valamennyi térségben meg kellene legyenek (a fejlődés általános feltételei), másrészt a leggyakrabban a régió egészének elmaradottságát csökkentik, de a régió belül a városi centrumokban koncentrálnak, s így önmagukban nem faragják le a vidék-város közti egyenlőtlenségeket.”

1.2.1. A vidék fogalomköre és a vidékfejlesztés kilátásai

A vidék szó hallatán általában ritkában lakott területekre, gazdaságokra, mezei munkára, természetre, tradicionális értékekre gondolunk. Több szerző is egyet ért abban, hogy a vidék definiálására, nincs egységesen elfogadott meghatározás. Az Európai Unió nem írja elő a tagországai számára, hogy mit tekintsenek vidéknek, hanem minden tagország a saját adottságait figyelembe véve determinálja, tölti meg tartalommal. „A vidékfogalom tisztázása azért szükséges, hogy területileg lehatárolhatóak legyenek az ország azon vidéki területi, amelyek fejlesztése az átlagostól eltérő módszereket, eszközöket és intézkedéseket igényel. A vidéki területek meghatározása különböző kritériumoknak megfelelően történhet attól függően, hogy a ruralitást milyen szemszögből – földrajzi, szociális, gazdasági vagy kulturális – vizsgáljuk.” (Sarudi, 2003, 211 p.)

Az Európai Unió Vidéki Chartája (1995) meghatározásában: „A vidék olyan szárazföld, belső vagy tengerparti terület, amely a kisvárosokat is és a falvakat is magában foglalja és a területet jellemzően az alábbi célokra használják:

- mezőgazdaság,
- erdészet,
- akvakultúra,
- halászat,
- a vidéki lakosok gazdasági és kulturális tevékenysége,
- nem városi üdülés, pihenés, természetvédelem, lakhatás.”

Az AGENDA 2000 előtti évtizedben vidéki térségnek tekintették azt, ahol a népsűrűség a NUTS 5 (település) szintjén nem haladta meg a 100 fő/km²-t. Ugyan ebben az időszakban az OECD kritériuma 150fő/km² volt. Napjainkra a vidék fogalma leegyszerű-

sődött az AGENDA 2000-ben, amely szerint vidéknek minősül az a terület, ahol a népsűrűség 100 fő/km² alatti, csökken a népesség és a mezőgazdasági foglalkoztatottak aránya kétszerese az Európai Unió átlagának. (Csete–Láng, 2009)

Magyarországon azt a vidéket tekintjük vidéknek, amely városi státusszal nem rendelkezik, vagy rendelkezik ugyan városi státusszal, de lakónépessége 10 000 főnél kevesebb. Romániában a vidék fogalma viszonylag új keletű, mivel a vidékfejlesztés az 1990-es évek második felétől került az érdeklődés középpontjába, főleg az után, hogy az Európai Unió meghirdette a már korábban említett SAPARD mezőgazdasági és vidékfejlesztési programot. Egy romániai szerző szerint a vidék egy összetett fogalom, amely megragadható a természeti rend, a területi, szociális, gazdasági, ökológiai, technikai és technológiai, jogi, oktatási, intézményi, politikai, vezetői, stb. koordinációja által (OTIMAN, 2006).

Romániában törvény írja elő a települések státuszát, így vannak 10 000 lakos feletti vidékek és ennél alacsonyabb lakosságú városok (Kerekes et. al., 2010).

„Az Európai Unió tagállamaiban a regionális támogatások a strukturális alapokból és a Kohéziós Alapból származnak. A regionális vagy strukturális támogatáspolitikát térnyerése fokozatosan a CAP-támogatások csökkentése révén valósult meg. E változás pozitív hatással volt a vidékfejlesztési támogatáspolitikára jelentőségének növelésére.” A vidékfejlesztés tehát a strukturális politika szerves részét képezi. (Kovács, 2003)

„Az Európai Unió tagállamaiban a regionális támogatások a strukturális alapokból és a Kohéziós Alapból származnak. A regionális vagy strukturális támogatáspolitikát térnyerése fokozatosan a CAP- támogatások csökkentése révén valósult meg. E változás pozitív hatással volt a vidékfejlesztési támogatáspolitikára jelentőségének növelésére” (Kovács, 2003). A legújabb KAP- reformok kiterjesztették a közös agrárpolitika céljait és eszközeit és bevezették a politika egy új, kétpilléres szerkezetét. A második pillért képező vidékfejlesztés intézkedéseiről általánosságban elmondható, hogy elősegítik a környezetbarát és változatos gazdálkodást, az egészséges gazdaságot a vidéki közösségekben. Ugyanakkor számos versenyképesség-orientált intézkedést is tartalmaz (Irina-Robert, 2010)

Az EU vidékfejlesztési politikája támogatja a regionális sajátosságokat mindamellett, hogy kevés információ van a vidékfejlesztés potenciáljának térbeli megoszlásáról Európa szerte. A szakirodalomban a területi tökének nevezett összetett mutatóval próbálják megragadni a régiók közötti különbségeket. A Camagni (2008) által kidolgozott mátrix két dimenzió mentén vizsgálja a területi töké általa számba vet kilenc tényezőt. Két dimenzióziót különböztet meg:

- a javak, tényezők szűkösségétől függő rivalizálást és

— a javak tárgyasultságát.

A két dimenzió egy háromszor-hármas mátrixot generál. A területi tőke alaptényezői: a közjavak, a magánjavak, a társadalmi tőke és a humán tőke. Ezen négy tényező között vannak az átmeneti jellegű javak. A négy alaptényező úgy is tekinthető, mint az endogén regionális fejlődés forrásai.

A vidékfejlesztési stratégia meghatározó elemeként tekint a falusi turizmusra több szerző is. (Vincze, 2002; Naghiu et al., 2005). Más szerzők kételkedésüknek adnak hangot, rámutatva, hogy önmagában – a termelő gazdaság léte nélkül – a falusi turizmus nem képes annyi munkahelyet és jövedelmet termelni, ami egy közösség minden lakosát elláthat. Tyran (2011) lengyelországi példán vezeti le, hogy az EU csatlakozás utáni időszakban meghatározóvá vált az értékesíthetőség szempontjából a falusi turizmus által nyújtott szolgáltatás színvonala, valamint az unikalitás. Az alacsony foglalkoztatással jellemezhető településeken meghatározó minden olyan – mezőgazdasági és nem mezőgazdasági – tevékenység, amely munkahelyet és jövedelmet biztosít az ott lakóknak. A mezőgazdasági alapanyag termelésre épülő elsődleges feldolgozás, az értékesítési csatornák kialakítása, a rövid távú falusi turizmus (2-3 nap), a távmunka, az időskorúak gondozása, a szabadidős tevékenységek mind megfeleltethetők a vidékfejlesztési céloknak, azonban ehhez tőke, szaktudás és együttműködési hajlandóság is szükséges. A mezőgazdaságban előállított árualap értékesítése csak megfelelő méretű, szervezetszerű termelők számára lehetőség a piacra jutásra, számos követelménynek kell megfelelni. (Fertő, 2009; Szabó, 2010)

A turizmust már régóta tekintik a társadalmi-gazdasági fejlődés és a vidéki területek regenerációjának a lehetséges eszközeként, különösen azok a hagyományos mezőgazdasági tevékenységek, amelyeket érint a csökkenés. Periférikus (vagy kieső, kívülálló) vidéki térségek is a régebbi kultúrák és életmódok letéteményeseinek tekinthetők, amelyek reagálnak a posztmodern turisták törekvésének hitelességére (Urry, 2002). Ez a növekvő támogatás a falusi turizmus számára olyan számos érzékelhető előnyökön alapul, amelyek potenciálisan biztosítják a vidéki területeken, ezt a fajta növekedést. Roberts and Hall (2001) and Hall et al. (2004) szerint az előnyök a következőképpen foglalhatóak össze: gazdasági növekedés, diverzifikáció és stabilizáció, munkahelyteremtés a turisztikai vállalkozásokon belül, mezőgazdasági által nyújtott kiegészítő jövedelem, vagy a kézműves és szolgáltató szektor lehetőségei, a társadalmi kapcsolatok növekedése, lehetőség arra, hogy a vidékek újra értékeljék az örökségeket és a szimbólumokat, valamint a környezetet és az identitást. Azt is megfigyelték, hogy a falusi turizmus számos lehetőséget kínál a családi vállalkozások számára. A nehézségek miatt, amelyekkel a mezőgazdasági ágazat

jelenleg küzd, sok családi gazdaságnak új módszert és utat kell keresnie a túlélésre, amelynek egyik hatékony módja az, hogy a családi birtokon a turisták számára fogadókat alakítanak ki. Barbieri and Mshenga (2008), Nilson (2002), Ventura és Milone (2000) szerint, ez a fajta vállalkozás számos gazdasági előnyt hozhat, beleértve a fokozott mezőgazdasági bruttó jövedelemét, a generációs cash flow-t és a munkahelyteremtést a családtag számára. (Iorio - Corsale, 2010)

2. SZEKUNDER KUTATÁS – A ROMÁN ÉS A MAGYAR VIDÉKFEJLESZTÉS TERÜLETI ELTÉRÉSEI A TÁMOGATÁSOK ASPEKTUSÁBÓL A 2007- 2013-AS PROGRAMIDŐSZAKBAN

Ebben a fejezetben a magyar és a román vidékfejlesztési sajátosságokat vizsgáló kutatásom eredményeit ismertetem. A 2007-2012 közötti időszak általános értékelése után a soron következő alfejezetekben rátérek majd kutatásom érdemi részére, melyben bemutatom többek között a két ország területi eltéréseit a pályázati aktivitás nézőpontjából a 2007-2013-as programidőszakon belül. A saját gondoltak és a szekunder információk elkülönítése miatt *dőlten szedett betűkkel fogom jelölni a fontosabb megállapításaimat* és a felhasznált szekunder információkat forrásmegjelöléssel lehvivatkozom. Azon alfejezetekben, melyekben önálló kutatási eredményeimet ismertetem – ahol nem egyértelmű, a címekben jelölöm –, nem alkalmazom ezt a fajta megkülönböztetést, csupán az esetleges szekunder forrásokat fogom jelölni.

2.1. KUTATÁSI TERV: CÉLOK, HIPOTÉZISEK, MÓDSZERTAN

A kutatás tárgya az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott támogatások területi eloszlásának vizsgálata megyei szinten, Magyarországon és Romániában. A szakirodalmi és az egyéb szekunder információk áttanulmányozása után a 7. sz. táblázatban látható kutatási célokat és azokhoz kapcsolódóan hipotéziseket fogalmaztam meg. A hipotéziseket az elemzés eredményei alapján értékelem.

7. táblázat: Szekunder kutatási célok és hipotézisek

Célok	Hipotézisek
Cél1: Megvizsgálni a 2007-2013-as időszakban jóváhagyott támogatási kérelmek darabszám és szerződött összeg szerinti területi eloszlását Magyarországon és Romániában	H1: A kumulált jóváhagyott támogatási kérelmek darabszámát és a szerződött összegeket tekintve vannak kimagaslóan jól és rosszul teljesítő megyék
	H2: Van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között
Cél2: A romániai és a magyarországi megyék faktor- és klaszteranalízise az EMVA támogatások szerint	H3: A román és a magyar megyék klaszterekbe rendezhetőek, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott támogatások területi eloszlása szerint
	H4: A román és a magyar vidékfejlesztés eltérő tendenciát mutat a 2007-2013-as pályázati sajátosságokat tekintve

Forrás: Saját szekunder kutatás (2013)

2.1.1. A kutatás anyaga és módszere

- **A szekunder kutatásban alkalmazott adatbázis**

Szekunder kutatásom alapját az általam összeállított adatbázis képezte, amely az Európai és Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott román és magyar jóváhagyott támogatási kérelmek darabszám és szerződöttetett összeg szerinti összesített és a négy prioritási tengely szerinti, megyei szintű adatokat tartalmazza. Románia 41 és Magyarország 19 megyéje szerepel az adatbázisban, eltekintve Bukaresttől és Budapeستől, mint urbánus fővárosoktól. Azért nem a kifizetések szerinti értéket vettem számba, mert az csak magyar oldalról volt elérhető adat és az összehasonlíthatóság miatt a leszerződött értékek szerepelnek az adatbázisban.

- **A szekunder adatbázis forrásai és fontosabb módszertani megjegyzések**

A magyar adatokhoz az MVH (Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal) honlapján fértem hozzá, és a 2007-2013.10.14. közötti időszak kumulált adatai kerültek feldolgozásra. A román adatokat az APDRP (Agenția de Plăți pentru Dezvoltare Rurală și Pescuit = Halászati és Vidékfejlesztési Kifizetési Ügynökség) által közzétett kumulált adatokat tartalmazza, 2007-től 2012.08.29.-ig.

A román adatok euróban, a magyar adatok pedig forintban voltak megadva. Utóbbit az Európai Beruházási Bank által alkalmazott árfolyamokon számoltam át. Adott év adatát az előző év december 31-es árfolyamával konvertáltam át. Az MVH is ezt használja. Számításaimban tehát minden esetben euróval számoltam.

Román oldalról fontos megjegyeznem még, hogy az EMVA-ból támogatott intézkedések közül három, a 211-es (A kedvezőtlen hegyvidéki területek támogatása), a 212-es (A hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések) és a 214-es Agrár-környezetvédelmi kifizetések adatai nem szerepelnek az adatbázisomban, mivel ezek az APIA-n (Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură = Mezőgazdasági Intervenciós és Kifizetési Ügynökség) keresztül kerülnek kifizetésre és ezekhez az adatokhoz nyilvánosan nem lehet hozzáférni. A magyar adatbázis ezeket az intézkedéseket is tartalmazza. Először úgy gondoltam, hogy nem teszem bele ezt a három intézkedést a magyar adatbázisba, de azért, hogy minél megbízhatóbb eredményt kapjak a faktor- és klaszteranalízisnél, végül belevettem.

Kikértem a Babeş-Bolyai Tudományegyetem vidékfejlesztést oktató és azzal komolyan foglalkozó, dr. Vincze Mária Magdolna professzor asszony véleményét is az adatbázissal kapcsolatosan. Szerzőtársaival egy hasonló elemzést készített a romániai me-

gyékről, ami felkeltette az érdeklődésemet. Hasznos tanácsokkal tudott ellátni és az általuk alkalmazott módszertan jó kiindulási pontot adott saját kutatásom elvégzéséhez.

- **A szekunder adatbázis elkészítésének nehézségei**

Az adatbázis összeállítása nem volt egyszerű feladat, mivel amíg Magyarországon tengelyek és azon belül intézkedések szerinti megyei adatok két kattintással szűrhetők és elérhetőek voltak, addig román oldalról külön Excel fájlban szerepeltek az intézkedések szerinti ömlesztett adatok, amelyet időigényes munkával és a szükséges adattisztítással a kutatásom szempontjából optimális adatbázissá állítottam össze. *Ez is azt mutatja, hogy az Európai Unió bár előírja, a folyamatos monitoringot, mégsem szabja meg az adatközlés standard módját. Véleményem szerint ez fontos dolog lenne, már csak azért is, hogy elérhetőek legyenek a kiskapuk és tényleges képet kapjunk adott tagország forrásfelhasználásáról és adott esetben az összehasonlítható legyen a többi tagországgal. Lehet, hogy az Európai Bizottság felé történő nem nyilvános adatközlés ilyen formában történik, de szerintem a vidékfejlesztésben érintettek – gondolok itt elsősorban a döntéshozókra – megfelelő mértékű tájékoztatása az eredményekről nagyon fontos.*

- **Az adatbázison alkalmazott módszertan**

A magyarországi és a romániai megyék 2007-2012 közötti vidékfejlesztési sajátosságainak általános értékelése mellett faktor- és a klaszteranalízist, valamint korrelációs számításokat végeztem az SPSS statisztikai programcsomag használatával. A faktor- és klaszterelemzés során azt vizsgáltam, hogy a magyar és román megyék homogén csoportokba, klaszterekbe rendezhetőek-e az általam használt mutatókhoz viszonyított támogatások területi eloszlását tekintve. A Kaiser-Meyer-Olkin teszt (KMO) lefuttatása után, ha a kapott érték nagyobb volt, mint 0,5 akkor elvégezhető volt a faktorelemzés. A faktoranalízis során kapott komponens mátrixot Varimax módszerrel (négyzetösszeg) rotáltam, tisztítottam, ami a társadalomtudományok területén a leginkább elfogadott metodika. Az így kapott faktorokra lefutattam a klaszteranalízist, a Centroid súlyközpontos módszert alkalmazva. Az eredményeket keresztábrákban és dobozdiagramokon (boxplot) keresztül szemléltettem. Az elemzések elvégzéséhez nagy segítségemre volt a Sajtos-Mitev (2007) féle SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv.

- **A faktor- és a klaszteranalízisben alkalmazott saját mutatók**

Ahhoz, hogy a megyék összehasonlíthatóak és csoportosíthatóak legyenek az elnyert vidékfejlesztési támogatások tekintetében, viszonyított mutató értékeket számoltam, melyeket az 8. sz. táblázat szemléltet. Erre azért volt szükség, mert a vizsgálatba vont megyék

között jelentős méretkülönbségek vannak ezen változók esetében és így már a klaszter-elemzésem a támogatások szerinti tényleges különbségeket mutatja.

8. táblázat: A faktor- és klaszteranalízisben alkalmazott változók

Románia	Magyarország
1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)	
1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	
1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	
1 vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	-
1 munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	
1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)	

Forrás: Saját szekunder kutatás (2013)

A mutatóimhoz az Eurostat, a KSH és az INSSE.ro (Romániai Statisztikai Hivatal) adatbázisa szolgált adatokkal. Román és magyar oldalról öt közös változót vettem be a faktor- és klaszterelemzésembe illetve Románia esetében képeztem egy mutatót a vidéki lakosok számára vonatkozóan is. Magyar oldalról sajnos nem találtam adatot a megyei szintű vidéki lakosság számáról, de mivel Románia nemzeti definíciója szerint területének közel 87%-a vidék és az összlakosság 45%-a vidéken él (Institutul Național de Statistică, 2012), fontosnak tartottam ezen változót is bevenni a vizsgálatomba.

- **A külön történő román és magyar vizsgálat módszertani indoklása**

Román és magyar oldalról olyan nagyságrendbeli különbségek vannak euróban, amik nem tették lehetővé a változók magyar és román oldalról való együttes alkalmazását (erre külön lefutattam egy klaszteranalízist). Viszont azt meglehet vizsgálni, hogy milyen tendenciák figyelhetők meg a két ország pályázati gyakorlatában. Ennek érdekében olyan mutatókat képeztem, amelyekhez az adatok mindkét ország szintjén elérhetőek és jól mutatják a vidéki sajátosságukat.

2.2. SZEKUNDER KUTATÁSI EREDMÉNYEK

Az Európai Unió 2007-2013-as vidékfejlesztési politikáját az 1698/2005/EK tanácsi rendelet határozza meg és egy sor irányelvet és intézkedést fogalmaz meg, amelyekből a tagállamok kiválasztják, hogy vidéki adottságaiknak megfelelően, melyeket építik be az integrált vidékfejlesztési programjukba és ezekre pénzügyi támogatást kérhetnek a Községtől.

2.2.1. A román és a magyar vidékfejlesztés általános értékelése 2007-2013 között

Mielőtt rátérnék, hogy melyek a magyar és román 2007-2013-as Vidékfejlesztési Program fő célkitűzései és prioritásai illetve, hogy mennyi támogatást kaptak az Uniótól ezek meg-

valósítására, fontosnak tartom néhány a vidékfejlesztés szempontjából érdekes mutató alapján összehasonlítani a két vizsgált országot (9. sz. táblázat).

9. táblázat: Románia és Magyarország fontosabb mutatói

Mutatók	Románia	Magyarország
Népesség (2012, fő)	21 355 849	9 931 925
Népesség (2010, fő)	21 462 186	10 014 324
GDP PPP (2010, millió EUR)	244 507	158 833
Munkanélküliek száma (2010, fő)	626 960	474 757
Mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma (2010, fő)	1 639 000	439 955
Mezőgazdaságban létrehozott GVA (2010, EUR/fő)	5 200	8 100
Mezőgazdaságban létrehozott SO (2010, EUR)	10 420 314 210	5 241 037 240

Forrás: KSH, INSSE, EUROSTAT alapján, saját szerkesztés

Románia lakossága kétszerese a magyarnak, ami a két ország területét tekintve érthető. A magasabb lakosságszám ellenére azonban Románia gazdaságilag fejletlenebb, mivel GDP-je vásárlóerő-paritás alapján csupán 85 674 millió euróval haladta meg a magyar GDP-t. Magyarországon a mezőgazdaságban létrehozott egy főre jutó Bruttó Hozzáadott Értéket (GVA) és a mezőgazdaságban létrehozott Standard kibocsátást (SO) tekintve jobban teljesít, mint Románia (2010-es adatok). A román lakosság 48%-a él vidéki övezetben és a lakosság 67%-a vesz részt aktívan a mezőgazdaságban. A vidéki lakosság 30%-a teljesen, vagy félig önellátó gazdaságokban dolgozik, 1,17-3,3 hektárnyi területeken. A mezőgazdasági üzemek 97%-át kisgazdaságok jelentik. Az átlagos méretű gazdaságok mérete 3,5 hektár, egyéni gazdaságoké 2,3 hektár, míg a kereskedelmi vállalkozások átlagos mérete 270,4 hektár. A mezőgazdaság hozzájárulása az országos GDP-hez, az összes Európai ország közül a legmagasabb (2010-ben mintegy 6% volt). A közép és kelet-európai országok közül (Lengyelország után), Románia a második legnagyobb mezőgazdasági termelő, az EU27-ben pedig a hatodik. (Tánczos, 2012)

2.2.1.1. A román és a magyar vidékfejlesztés költségvetése 2007-2013 között

A 10. sz. táblázatban a prioritási tengelyek szerinti magyar és román vidékfejlesztés költségvetése látható és hogy 2007-2012 között mennyi összeg került felhasználásra a rendelkezésükre álló forrásokból. Frissebb adatok sajnos nem állnak rendelkezésemre, de a tendenciákat a hat év is jól szemlélteti. Románia a 2007-2013-as programidőszakban 10 milliárd eurót fordíthatott vidékfejlesztésre, míg Magyarország 5,3 milliárd eurót.

10. táblázat: Magyar vs. román Vidékfejlesztési Program 2007-2013

Támogatás összesen (EMVA+tagállami hozzájárulás)			
Románia		Magyarország	
10 milliárd euró		5,3 milliárd euró	
2007-2012 közötti támogatás felhasználás			
1. Tengely: A mezőgazdasági és az erdészeti ágazat versenyképességének javítása			
Románia		Magyarország	
33%	1,3 milliárd euró	54%	1,3 milliárd euró
2. Tengely: A környezet és a vidék fejlesztése			
Románia		Magyarország	
56%	1,4 milliárd euró	63%	1 milliárd euró
3. Tengely: A vidéki élet minősége és a vidéki élet diverzifikálása			
Románia		Magyarország	
47%	1,2 milliárd euró	41%	282 millió euró
4. Tengely: LEADER Program			
Románia (424 millió euró)		Magyarország (273 millió euró)	
2%	9 millió euró	17%	47,5 millió
Kiegészítő direkt kifizetések			
Románia		Magyarország	
392 millió euró		X	
Technikai segítségnyújtás			
Románia		Magyarország	
33 millió euró		47,5 millió euró	
Románia összesen		Magyarország összesen	
43%	4,3 milliárd	53%	2,8 milliárd

Forrás: Európai Bizottság: http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/rdp-information-sheets/en/rdp-information-sheets_en.cfm alapján, saját szerkesztés

A 2007-2012-es időszakon belül a tengelyek szerinti forrásfelhasználás arányát tekintve elmondható, hogy Magyarország a 3. Tengely (A vidéki élet minősége és a vidéki gazdaság diverzifikálása) kivételével többet használt fel a rendelkezésre álló forrásaiból, mint Románia. A LEADER tengely esetében például Magyarországon a források 17%-a felhasználásra került a vizsgált időszakban, míg Romániában csak 2%. Ez talán azzal magyarázható, hogy a LEADER Program Romániában két és fél éves csúszással kezdte meg első ciklusát. 2009-ben, amikor az akciócsoportok még a térségstratégiájukat készítették, nem volt semmilyen minisztériumi előírás, a munkatervre, a dokumentálásra és a folyamatok lebonyolítására vonatkozóan, ezért a pályázatok kiírása is sokat késett.

2.2.1.2. A román és a magyar vidékfejlesztési intézkedések köre 2007-2013 között

A 11-12. sz. táblázatban bemutatom, hogy 2007-2012 között milyen vidékfejlesztési intézkedések kerültek kiírásra román és magyar oldalról.

**11. táblázat: Magyar és román vidékfejlesztési intézkedések
2007-2013 között (1. rész)**

Román intézkedések	Magyar intézkedések
1. Tengely: A mezőgazdasági és az erdészeti ágazat versenyképességének javítása	
111-Szakképzés és tájékoztatás	
112-Fiatal gazdák induló támogatása	
	114-Tanácsadói szolgáltatások igénybevétele
121-Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése	
	122-Az erdők gazdasági értékének növelése
123-A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése	
125-A mezőgazdaság és az erdészet fejlődéséhez és alkalmazkodásához kapcsolódó infrastruktúra	
142-Termelői csoportok kialakítása	
141-A félig önellátó mezőgazdasági üzemek támogatása, védelme	131-A közösségi jogszabályokon alapuló előírások betartása
143-Tanácsadás és konzultáció a mezőgazdasági termelőknek	
Összesen: 8	Összesen: 9
2. Tengely: A környezet és a vidék fejlesztése	
211-A kedvezőtlen hegyvidéki területek támogatása	213-NATURA 2000 kifizetések
212-A hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések	
214-Agrár-környezetvédelmi kifizetések	
221-A mezőgazdasági földterületek első erdősítése	
	215-Állatjóléti kifizetések
	216-Nem termelő beruházásoknak nyújtott támogatás
	227-Nem termelő beruházások erőterületeken
Összesen: 4	Összesen: 7
3. Tengely: A vidéki élet minősége és a vidéki élet diverzifikálása	
312-Mikro-vállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása	
313-Turisztikai tevékenységek ösztönzése	
322-Falumegújítás- és fejlesztés, a vidéki alapszolgáltatások bővítése, a vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése	322-Falumegújítás- és fejlesztés
	321-Alapszolgáltatások a gazdaság és a vidéki lakosság számára
	323-A vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése
	341-Készségek elsajátítása, ösztönzés és végrehajtás
Összesen: 3	Összesen: 6

Forrás: Program National de Dezvoltare Rurală 2007-2013, Új Magyarország Vidékfejlesztési Program 2007-2013, Európai Bizottság: <http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/> alapján, saját készítés

**12. táblázat: Magyar és román vidékfejlesztési intézkedések
2007-2013 között, folytatás**

Román intézkedések	Magyar intézkedések
4. Tengely: LEADER Program	
411-„Versenyképesség”	411, 412-Hely fejlesztési stratégiák megvalósítása
412-„Környezet”	
413-Életminőség és diverzifikáció	
421-Együtműködési projektek kivitelezése	421-Hazai és nemzetközi térségek közötti együtműködések
431-Partnerségi kapcsolat a köz és a magánszféra között, akciósoportok működtetése	431-Működési költségek elsajátítása és animáció
Összesen: 5	Összesen: 5

Forrás: Program National de Dezvoltare Rurală 2007-2013, Új Magyarország Vidékfejlesztési Program 2007-2013, Európai Bizottság: <http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/> alapján, saját készítés

A 2007-2012-es időszakban a kiírásra kerülő magyar és román intézkedések több ponton mutatnak hasonlóságot, viszont vannak lényegi eltérések. Az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programban összesen 38 intézkedés szerepel, amelyből 2007-2012 között 27 kiírásra is került. A román Nemzeti Vidékfejlesztési Programban mindössze 20 intézkedés szerepel és ezek közül a vizsgált időszakban 22 került kiírásra. *Tehát jól látható, hogy Magyarország alapvetően diverzifikáltabb vidékfejlesztésben gondolkodott a 2007-2013-as programidőszakot tekintve, mint Románia. Célszerű, minél több intézkedést bevenni a programba, mert az több pénzt és komplexebb problémamegoldást jelenthet a nemzetek vidékei számára.* A 2014-2020-as román Vidékfejlesztési Programban már előreláthatólag több intézkedés fog szerepelni. *Érdekes továbbá, hogy most amikor írom ezt a dolgot még nincs véglegesen elfogadott vidékfejlesztési programja Romániának a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan. Az, hogy ennek mi az oka? A témában jártasabbak valószínűleg tudnák a választ, én viszont csak azt tapasztalom, hogy Románia nem veszi kellő komolysággal, hogy vidékei számára milyen égetően fontos lehetőség az Európai Unió társfinanszírozásával megvalósuló vidékfejlesztés. Több olyan romániai emberrel is volt alkalmam beszélgetni, akik már pályáztak és még azok is, akik egyébként elnyertek adott támogatást, azt mondták, hogy rendkívül nagy a bürokrácia és abszolúte érződik, hogy Románia még csak most kezdi tanulni ezt az egészet. Természetesen ezzel nem azt akarom mondani, hogy Romániában nincs működőképes vidékfejlesztés, mert az elmúlt lassan 7 évben nagyon látványos eredményei vannak ezen törekvéseknek.*

Románia helyzetét nehezíti továbbá, hogy az elkövetkezendő hat évben a 40 milliárd eurós uniós forráshoz csak akkor jut hozzá, ha sikeresen megvalósítja az EU által megkö-

vetelt új regionális felosztást. A jelenlegi nyolc helyett (2. ábra) hét statisztikai régiót kell kialakítania Romániának. Ezzel csak az a probléma, hogy helyi szinten szítja a feszültséget a magyarok és románok között, mivel az új felosztás történelmi régiók felbomlasztását és egyes megyék eddigi vezető pozíciójának veszélybe kerülését jelentheti. A székelyeket érinti a legérzékenyebben az új felosztás, akik kultúrájuk kiirtására való törekvésnek élik meg a folyamatban lévő regionalizációt, mivel három, 75%-ban magyar lakta megyét három újonnan egybekapcsolt területhez akar csatolni, a román állam, ahol a magyarok jelentéktelen kisebbséggé válnának.

2. ábra: Románia jelenlegi statisztikai régiói és megyéi

Forrás: <http://www.welcometoromania.ro/>

A régiósítási elképzelések kidolgozásával megbízott szakértői bizottság (CONREG) gazdasági és demográfiai mutatókra alapozva rajzolta meg Románia új közigazgatási térképét (3. ábra). E szerint az ország nyolc közigazgatási régióból állna, amelyek határai egybeesnek az 1998-ban kialakított fejlesztési régiók határaival. A szakértők szerint ugyanis ezeknek a régióknak sokkal nagyobb a funkcionalitásuk, mint a történelmi vagy a két-három szomszédos megyéből álló régióknak.

3. ábra: Románia tervezett statisztikai régiói

Forrás: CONREG

A szakértők többek között a megyék közötti elvándorlási irányokat és a vándorlások gyakoriságát figyelembe véve tekintették optimálisnak a jelenlegi régiófelosztást. Úgy vélik, Erdélyben Brassó, Kolozsvár és Temesvár képezhetné a központját a három jól körülhatárolható régiónak. Általában ugyanis e nagyvárosok felé vezetnek a funkcionális szálak. A tanulmány szerzői szerint a funkcionális szempontok azt kívánják meg, hogy a kisebb történelmi régiók (amilyen például a Székelyföld) nagyobb régiókba integrálódjanak. A kulturális különbségeket egyenesen a hatékony működést elősegítő tényezőként veszik számba. „A társadalmi-gazdasági működőképesség növelését a terület kulturális homogenitásának a csökkentése árán lehet elérni” - áll a tanulmányban. Az 56 oldalas tanulmány tulajdonképpen tudományos érveket sorakoztat fel azoknak a régió átalakítási elképzeléseknek az alátámasztására, amelyeket Liviu Dragnea, a közigazgatási régiók kialakításáért felelős miniszterelnök-helyettes már április elején megfogalmazott.

A bizottság jelentésében elképzelhetőnek tartja azt is, hogy nyolcraól hétre csökkenjen a régiók száma a Déli és Bukarest-Ilfov régió egyesítésével. A régiók nevét megváltoztatnák a következőképpen (zárójelben a jelenlegi nevük): Észak-Moldova (Észak-Nyugat),

Alsó-Duna (Dél-Kelet), Nyugat-Bánság (Nyugat régió), Olténia (Dél-Nyugat régió), Dél-Munténia (Dél régió), Közép-Erdély (Központi régió) és Észak-Nyugat-Erdély (Észak-Nyugat régió). Ebben a változatban a Bukarest-Ilfov régiót Dél-Munténia foglalná magába. (Maszol.ro, 2013)

2.2.1.3. *Vidékfejlesztési forrásfelhasználás alakulása és a fő prioritások Romániában és Magyarországon 2007-2012 között*

A 2007-2012-es forrásfelhasználást tekintve Románia az összköltségvetésének a 43%-át használta fel, azaz 4,3 milliárd eurót. A 322-es – Falumegújítás- és fejlesztés, a vidéki alapszolgáltatások bővítése, a vidéki örökség megőrzése és korszerűsítése – intézkedésre különítették el a legnagyobb összegű támogatást. A teljes Nemzeti Vidékfejlesztési Program 23%-át, azaz 2,3 milliárd eurót szántak erre az intézkedésre. 2012-ig 57%-át használták fel. A második legnagyobb költségvetéssel rendelkezik a 123-as – A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése – intézkedés. A teljes Program pénzügyi forrásának a 9%-át, azaz 900 millió eurót jelent. 2012-ig a 34%-át hívták le. A harmadik legnagyobb költségvetésű intézkedés a 121-es – Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése – intézkedés. A teljes program 12%-át, azaz 1,2 milliárd eurót szántak a mezőgazdasági üzemek korszerűsítésére és ebből 2012-ig 45%-át a forrásoknak fel is használták. Összességében megállapítható, hogy a számadatokat tekintve a kifizetésekről, a második – A környezet és a vidék fejlesztése – és a harmadik – A vidéki élet minősége és a vidéki élet diverzifikálása – tengelyek esetében a pénzügyi végrehajtás/megvalósítás gyorsabb ütemű volt, mint az első – A mezőgazdasági és az erdészeti ágazat versenyképességének javítása – és a negyedik – LEADER Program – tengelyek esetében.

Ugyanebben az időszakban Magyarországon a vidékfejlesztésre szánt források 54%-át hívták le. Romániához hasonlóan nagy hangsúlyt fektettek a 121-es – Mezőgazdasági üzemek korszerűsítése – intézkedésre. Az Új Magyar Vidékfejlesztési Program összeforrásának 31%-át, azaz 1,643 milliárd eurót szántak erre az intézkedésre. 2012-ig 54%-át használták fel a rendelkezésre álló forrásnak. A második legnagyobb támogatási kerettel a 214-es – Agrár-környezetvédelmi kifizetések – intézkedés rendelkezik. 21%-ot hasít ki a teljes Program költségvetéséből, azaz 1,113 milliárd eurót és a hat év alatt ebből 73%-ot fizettek ki. A harmadik legnépszerűbb intézkedés a 123-as – A mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének növelése – intézkedés. A teljes Program pénzügyi forrásának az 5%-át, azaz 265 millió eurót jelent és 2012-ig 48%-a felhasználásra került. A kifizetéseket tekintve a vizsgált időszakban a pénzügyi végrehajtás/megvalósítás az első és a

második tengely esetében gyorsabb ütemű volt, mint a harmadik és a negyedik LEADER tengely esetében.

Az előzőekben leírtak alapján tehát láthatjuk, hogy mindkét országban meghatározó fontossággal bír a mezőgazdasági üzemek korszerűsítése valamint a mezőgazdasági és erdészeti termékek hozzáadott értékének a növelése. Román oldalról a falvak korszerűsítése, magyarról pedig az agrár-környezetvédelmi kifizetések jelentik még a fő prioritásokat.

A LEADER Programra véleményem szerint nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mert az alulról jövő kezdeményezések nagyobb valószínűséggel jelenthetnek megoldást a vidékek régi és új problémáira, mint a felülről jövő és a tényleges vidéki problémákat nem látó vagy látni nem akaró rendelkezések. A LEADER ereje abban rejlik, hogy a helyi erőforrásokra és értékekre koncentrálva és azt megfelelően aktivizálva segíti a szociális és gazdasági értelemben vett élhető vidék kialakítását, megőrzését. Természetesen sok függ az adott vidék erőforrásaitól, mint olyan a humánerőforrásától is. Nem összekeverendő a „jó lét” és a „jól lét” fogalma. Utóbbihoz nagyban hozzájárulhatnak a LEADER kezdeményezések. Romániának a 2007-2013-as időszak, tekintve, hogy ez volt a LEADER Program első ciklusa, „félve” engedte meg a helyi szintű döntéshozatalt és lényegében a nyugati modell helyett, készíttek egy mini Nemzeti Vidékstratégiát. Ez megmutatkozik abban is, hogy míg Magyarország, akinek már van tapasztalata a LEADER-ben, a programra szánt 273 millióból 2012-ig már 47,5 millió eurót felhasznált, addig Románia a 424 millió euró keretből, csak 9 millió eurót.

2.2.1.4. A romániai megyék értékelése a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint

A vizsgált időszakban (2007-2012.08.29.) összesen 61 855 db pályázat nyert vidékfejlesztési támogatást Romániában, ami 4 727 401 911 euró forráslehívást jelentett a 2007-2013-as programidőszakra szánt 10 milliárd eurós vidékfejlesztési keretből. A 42 romániai megye pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerinti rangsorát a 13-14. sz. táblázat mutatja. Színekkel jelöltem a három legjobban teljesítő megyét. Az elnyert támogatások darabszámát tekintve Alba (Fehér) megye, 4 561 db elnyert pályázatával kimagaslóan jól teljesített. Őt követte Bistrița-Năsăud (Beszterce-Naszód), 3 897 db és Mehedinți, 2 803 db elnyert támogatással. Mindhárom megye közte van a tíz legnagyobb támogatási összeget elnyerő megye között. A legkevesebb támogatást a többnyire rurális főváros București (Bukarest, 10 db) és Ilfov megye (188 db) kapta.

13. táblázat: A romániai megyék rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint (2007-2012)

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (összes tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Alba	4 561	Cluj	204 938 745
Bistrița-Năsăud	3 897	Bihor	203 897 075
Mehedinți	2 803	Timiș	188 832 125
Dâmbovița	2 540	Bistrița-Năsăud	184 462 239
Cluj	2 424	Iași	179 840 263
Maramureș	2 416	Alba	174 229 189
Olt	2 338	Satu Mare	159 157 413
Dolj	2 235	Suceava	158 198 498
Bihor	2 235	Dolj	151 803 416
Vrancea	2 232	Dâmbovița	148 063 893
Iași	2 100	Caraș-Severin	136 114 861
Harghita	1 842	Tulcea	134 120 050
Teleorman	1 768	Constanța	132 343 327
Satu Mare	1 725	Arad	129 334 935
Suceava	1 629	Teleorman	129 314 977
Caraș-Severin	1 584	Sălaj	125 948 702
Argeș	1 557	Argeș	121 745 659
Gorj	1 516	Brașov	111 736 710
Sălaj	1 482	Olt	110 076 247
Hunedoara	1 479	Brăila	105 205 971
Tulcea	1 425	Ialomița	100 383 998
Botoșani	1 376	Maramureș	100 153 234
Vâlcea	1 318	Neamț	99 729 389
Vaslui	1 295	Mehedinți	97 850 111
Arad	1 272	Vaslui	97 152 488
Bacău	1 026	Giurgiu	95 633 511
Buzău	1 024	Hunedoara	94 472 318
Timiș	979	Prahova	93 420 822
Galați	930	Harghita	89 693 879
Constanța	834	Botoșani	87 116 623
Giurgiu	759	Galați	84 468 261
Neamț	673	Mureș	83 598 461
Brașov	655	Călărași	80 552 853
Sibiu	629	Bacău	80 125 634
Adatok: 2007-2012.08.29.			

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

A szerződött összegek alapján kialakult megyerangsor élén Cluj (Kolozs) megye áll, 204 938 745 euró értékkel. Öt szorosan követi Bihor (Bihar) megye, 203 897 075 euró és

Timiș (Temes) megye, 188 832 125 euró szerződött összeggel. Temes megyét leszámítva Kolozs és Bihar megye benne van az első tíz legtöbb pályázatot elnyert megye között.

14. táblázat: A romániai megyék rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint (2007-2012), folytatás

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (összes tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Mureș	622	Vâlcea	78 469 580
Ialomița	584	Buzău	73 766 410
Prahova	510	Gorj	68 388 698
Brăila	482	Sibiu	65 420 790
Covasna	459	Vrancea	64 483 729
Călărași	442	Covasna	56 450 391
Ilfov	188	Ilfov	43 839 175
București	10	București	2 867 263
Összesen	61 855	Összesen	4 727 401 911
Adatok: 2007-2012.08.29.			

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

A 100 millió eurónál kevesebbet kapó megyék csökkenő sorrendben a következők voltak: Neamț (99 729 389 euró), Mehedinți (97 850 111 euró) Vaslui (97 152 488 euró), Giurgiu (95 633 511 euró), Hunedoara (Hunyad, 94 472 318 euró), Prahova (93 420 822 euró), Harghita (Hargita, 89 693 879 euró), Botoșani (87 116 623 euró), Galați (84 468 261 euró), Mureș (Maros, 83 598 461 euró), Călărași (80 552 853 euró), Bacău (Bákó, 80 125 634 euró), Vâlcea (78 469 580 euró), Buzău (73 766 410 euró), Gorj (68 388 698 euró), Sibiu (Szeben, 65 420 790 euró), Vrancea (64 483 729 euró), Covasna (Kovászna, 56 450 391 euró), Ilfov (43 839 175 euró) és București (Bukarest, 2 867 263 euró).

15. táblázat: A romániai régiók rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint (2007-2012)

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (összes tengely)			
Régiók	db	Régiók	Euró
Észak-Nyugat	14 179	Észak-Nyugat	978 557 408
Dél-Nyugat	10 210	Dél	769 115 712
Közép	8 768	Észak-Kelet	702 162 895
Dél	8 160	Dél-Kelet	594 387 748
Észak-Kelet	8 099	Közép	581 129 420
Dél-Kelet	6 927	Nyugat	548 754 239
Nyugat	5 314	Dél-Nyugat	506 588 052
Bukaresti	198	Bukaresti	46 706 438
Összesen	61 855	Összesen	4 727 401 911
Adatok: 2007-2012.08.29.			

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Románia régiói közül (15. sz. táblázat) a jóváhagyott támogatási kérelmek számát és a szerződött összeget nézve az Észak-nyugat romániai fejlesztési régió volt a legkedvezőbb helyzetben. 14 179 db pályázatot nyert el és 978 557 408 eurót költhetett vidékfejlesztésre. Fontos továbbá megjegyezni, hogy a gazdasági fejlettséget tekintve ez a régió a harmadik helyen áll a nyolc romániai régióhoz viszonyítva. A legkisebb GDP-jű (19 629 millió euró GDP vásárlóerő-paritás alapján, 2010), Dél-nyugat romániai fejlesztési régió is szép számmal pályázott és 10 210 db elnyert támogatási kérelmével a régió lista második helyén áll. Összesen 506 588 052 eurót fordíthatott vidékfejlesztésre a vizsgált időszakban. A Dél romániai fejlesztési régió 8 160 db jóváhagyott pályázatával, a második legnagyobb összegű támogatást nyerte el a régiók közül, 769 115 712 euró értékben.

Összegezve megállapítható, hogy jellemzően kevesebb számú és nagyobb összegű beruházások valósultak meg az eddigi 2007-2013-as román vidékfejlesztési programidőszakon belül. Románia esetében első hipotézisemet melyben azt feltételeztem, hogy a kumulált jóváhagyott támogatási kérelmek darabszámát és a szerződött összegeket tekintve vannak kimagaslóan jól és rosszul teljesítő megyék, a vizsgálatom alapján elfogadottnak tekintem.

A vidékfejlesztési tengelyek mentén is vizsgáltam a pályázati aktivitást és annak eredményességét, melyet a 16. sz. táblázat szemléltet (teljes táblázat az 1. mellékletben). A legtöbb pályázatot elnyert Alba (Fehér), Bistrița-Năsăud (Beszterce-Naszód) és Mehedinți megyék elsősorban az első tengely mentén – A mezőgazdasági üzemek és az erdészeti ágazat versenyképességének javítása – nyertek el támogatásokat. Ezen tengelyen belül a legnagyobb összegű támogatásokat Timiș (Temes, 110 966 274 euró), Teleorman (Alexandria, 108 658 924 euró) és Constanța (Konstanca, 98 982 332 euró) megyék kapták. Ez annyiban érdekes, hogy Temes megye például csak 979 pályázatot nyert el összesen és mégis a legkedvezőbb megye az első tengely esetében.

A vidéki élet minősége és a vidéki élet diverzifikálása tengely keretében nyerték el a második legnagyobb számú és összegű pályázatot a romániai megyék. A legnagyobb összegű támogatást Bihor (Bihar, 104 966 294 euró), Suceava (Szucsáva, 104 422 994 euró) és Iași (103 230 925 euró) megyék nyerték el.

A vizsgált időszakban a legkevesebb számú és ennek megfelelően a legkisebb összegű elnyert pályázatok a második –A környezet és a vidék fejlesztése - és a negyedik, LEADER Program tengely keretében valósultak meg. A második tengely – A környezet és a vidék fejlesztése – esetében csak a romániai megyék fele nyert el támogatást. Fontos megjegyezni, hogy az adatbázisom nem tartalmazza a kedvezőtlen területek támogatásá-

ra irányuló két intézkedést és az agrár-környezetvédelmi kifizetéseket, mivel ezen adatokhoz nem tudtam hozzáférni. A LEADER pályázatokat nézve a legnagyobb összegű támogatásban Mehedinți (2 507 492 euró), Cluj (Kolozs, 2 478 225 euró), Vâlcea (2 350 079 euró), Gorj (2 272 610 euró) és Argeș (1 881 779 euró) megyék részesültek.

16. táblázat: Románia legjobban teljesítő megyéi a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek alapján, tengelyek szerinti bontásban (2007-2013)

1. tengely				2. tengely			
Megyék	db	Megyék	Euró	Megyék	db	Megyék	Euró
Alba	4400	Timiș	110 966 274	Bistrița-Năsăud	13	Călărași	3 177 525
Bistrița-Năsăud	3785	Teleorman	108 658 924	Gorj	10	Alba	2 922 557
Mehedinți	2744	Constanța	98 982 332	Giurgiu	8	Gorj	2 914 410
Dâmbovița	2408	Brăila	96 330 597	Harghita	8	Harghita	2 815 761
Maramureș	2342	Bihor	95 502 265	Alba	7	Dâmbovița	2 793 105
3. tengely				4. tengely			
Megyék	db		Euró	Megyék	db	Megyék	Euró
Timiș	209	Bihor	104 966 294	Mehedinți	10	Mehedinți	2 507 492
Arad	166	Suceava	104 422 994	Cluj	9	Cluj	2 478 225
Dolj	161	Iași	103 230 925	Argeș	7	Vâlcea	2 350 079
Cluj	160	Caraș-Severin	87 725 207	Brașov	7	Gorj	2 272 610
Brașov	157	Bistrița-Năsăud	83 102 160	Gorj	7	Argeș	1 881 779
Adatok: 2007-2012.08.29.							

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Összegezve a tengelyek szerinti megyerangsorok jelzésértékűek, de nem szabad mélyreható következtetéseket levonni, tekintettel arra, hogy hogy adott tengely intézkedései nem feltétlen egyeztethetők össze adott megye vidéki sajátosságaival és fejlesztési igényeivel.

Korrelációs vizsgálatom eredményei alapján Románia esetében második hipotézisem, mely szerint van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között, igazolást nyert. 95%-os szignifikancia szint mellett a Pearson féle korreláció alapján pozitív korreláció van a jóváhagyott támogatási összeg és a GDP vásárlóerő-paritás között. Vagyis statisztikailag igazolhatóan a gazdaságilag fejlettebb megyék, nagyobb összegű támogatásban részesültek, mint a fejletlenebb megyék. Ennek valószínűleg az az oka, hogy az elmaradottabb megyék gazdái és vállalkozói valószínűleg nem rendelkeztek elegendő tőkével a pályázathoz, mivel az EMVA támogatások jelentős részéhez a pályázónak önrésszel kell hozzájárulnia és csak a beruházás befejezését követően jut hozzá a vissza nem térítendő támogatáshoz. Persze ott lett volna a hitelfelvétel nyújtotta lehetőség is, de a gyakorlat azt mutatja, hogy a romániai gazdaságok, főleg a kisebbek tartanak a hitelfelvételtől. Az interjúalanyaimmal való beszélgetések során is többnyire ezt tapasztaltam. A vizsgálat eredményeit a 17. táblázatban bemutatott korrelációs mátrix mutatja.

17. táblázat: A román megyék pályázati eredményessége és GDP-je közötti korreláció

		Jóváhagyott kérelmek száma db (összes ten- gely)	Jóváhagyott támogatási összeg (öss- zes tengely) EUR	GDP vásár- lóerő-paritás (millió EUR)
Jóváhagyott kérelmek száma db (összes ten- gely)	Pearson Correlation	1	,571**	-,099
	Sig. (2-tailed)		,000	,537
	N	41	41	41
Jóváhagyott támogatási összeg (összes tengely) EUR	Pearson Correlation	,571**	1	,391*
	Sig. (2-tailed)	,000		,011
	N	41	41	41
GDP vásárlóerő-paritás (millió EUR)	Pearson Correlation	-,099	,391*	1
	Sig. (2-tailed)	,537	,011	
	N	41	41	41
**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)				
*Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)				

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját korrelációs számítás (2013)

2.2.1.5. A magyarországi megyék értékelése a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint

Romániához hasonlóan a magyar megyék (4. ábra) esetében is elvégeztem a 2007-2012 közötti időszak általános értékelését a pályázati sajátosságait tekintve.

4. ábra: Magyarország statisztikai régiói és megyéi

Forrás: <http://www.szmm.gov.hu/>

A vizsgált időszakban összesen (2007-2013.10.14) összesen 201 244 db pályázat nyert vidékfejlesztési támogatást Magyarországon, ami 3 724 200 800 euró forrásle hívást jelentett a 2007-2013-as programidőszakra szánt 5,3 milliárd eurós vidékfejlesztési keretből. A 19 magyarországi megye pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerinti rangsorát a 18. sz. táblázat mutatja. Színekkel jelöltem a három legjobban teljesítő megyét. Az elnyert támogatások darabszámát tekintve Bács-Kiskun megye, 31 905 db elnyert pályázattal kimagaslóan jól teljesített. Őt követte Szabolcs-Szatmár-Bereg, 25 732 db és Hajdú-Bihar, 23 928 db elnyert támogatással. Pest megye után, ők hívhatták le a legnagyobb összegű vidékfejlesztési forrásokat. A ranglista végén Komárom-Esztergom megye áll, 2 855 db elnyert pályázattal.

A szerződött összegek alapján kialakult megyerangsor élén tehát Pest megye áll, 400 679 441 euróval. Bács-Kiskun 395 423 456 eurót, Hajdú-Bihar 359 572 516 eurót, Szabolcs-Szatmár-Bereg pedig 349 979 741 eurót fordíthatott vidékfejlesztésre a vizsgált időszakban. A legkevesebb támogatást Heves megye kapta, mindösszesen 67 763 264 eurót.

18. táblázat: A magyarországi megyék rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint (2007-2013)

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (összes tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Bács-Kiskun	31 905	Pest	400 679 441
Szabolcs-Szatmár-Bereg	25 732	Bács-Kiskun	395 423 456
Hajdú-Bihar	23 928	Hajdú-Bihar	359 572 516
Borsod-Abaúj-Zemplén	13 934	Szabolcs-Szatmár-Bereg	349 979 741
Pest	12 960	Borsod-Abaúj-Zemplén	272 522 356
Békés	10 787	Baranya	218 781 290
Jász-Nagykun-Szolnok	9 213	Csongrád	181 869 480
Csongrád	8 379	Békés	175 966 188
Győr-Moson-Sopron	7 426	Győr-Moson-Sopron	164 839 494
Veszprém	7 252	Jász-Nagykun-Szolnok	164 370 729
Nógrád	6 998	Somogy	154 239 645
Somogy	6 671	Veszprém	130 544 858
Zala	6 166	Fejér	129 935 844
Vas	6 064	Zala	121 077 807
Heves	5 584	Vas	120 559 294
Fejér	5 388	Tolna	119 645 941
Baranya	5 320	Nógrád	101 493 546
Tolna	4 682	Komárom-Esztergom	94 935 911
Komárom-Esztergom	2 855	Heves	67 763 264
Összesen	201 244	Összesen	3 724 200 800
<i>Adatok: 2007-2013.10.14.</i>			

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Összegezve megállapítható, hogy jellemzően nagyobb számú és nagyobb összegű beruházások valósultak meg az eddigi 2007-2013-as magyar vidékfejlesztési programidőszakon belül. Egy-egy megyében sokkal több és nagyobb összegű pályázatok nyertek támogatást, mint Romániában. Magyarország esetében első hipotézisemet melyben azt feltételeztem, hogy a kumulált jóváhagyott támogatási kérelmek darabszámát és a szerződötetett összegeket tekintve vannak kimagaslóan jól és rosszul teljesítő megyék, a vizsgálatom alapján elfogadottnak tekintem.

Magyarország régiói közül (19. táblázat) a jóváhagyott támogatási kérelmek számát és a szerződötetett összegeket nézve az Észak-Alföld és a Dél-Alföld volt a legeredményesebb. Az Észak-alföldi Régió, 58 873 pályázattal, 873 922 986 euró vidékfejlesztési for-

ráshoz jutott. A Dél-alföldi Régió pedig 51 071 db sikeres pályázatával, 753 259 124 eurót hívhatott le.

19. táblázat: A magyarországi régiók rangsora a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek szerint (2007-2012)

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (összes tengely)			
Régiók	db	Régiók	Euró
Észak-Alföld	58 873	Észak-Alföld	873 922 986
Dél-Alföld	51 071	Dél-Alföld	753 259 124
Észak-Magyarország	26 516	Dél-Dunántúl	492 666 876
Nyugat-Dunántúl	19 656	Észak-Magyarország	441 779 165
Dél-Dunántúl	16 673	Nyugat-Dunántúl	406 476 594
Közép-Dunántúl	15 495	Közép-Magyarország	400 679 441
Közép-Magyarország	12 960	Közép-Dunántúl	355 416 613
Összesen	201 244	Összesen	3 724 200 800
<i>Adatok: 2007-2013.10.14.</i>			

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás

A vidékfejlesztési tengelyek mentén is vizsgáltam a pályázati aktivitást és annak eredményességét, melyet a 20. sz. táblázat szemléltet (teljes táblázat a 2. sz. mellékletben). A legtöbb pályázatot elnyert Bács-Kiskun, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyék elsősorban az első és a második tengely mentén – a mezőgazdasági üzemek és az erdészeti ágazat versenyképességének javítása, a környezet és a vidék fejlesztése - nyertek el támogatásokat. Az első tengelyen belül a legnagyobb összegű támogatásokat Pest (295 016 710 euró), Bács-Kiskun (253 469 747 euró), Hajdú-Bihar (249 761 624 euró), Szabolcs-Szatmár-Bereg (184 761 684 euró) és Baranya (145 149 912 euró) megye kapta.

A környezet és a vidék fejlesztése tengely keretében nyerték el a legnagyobb számú és összegű pályázatot a magyarországi megyék. A legnagyobb összegű támogatást Bács-Kiskun (91 871 004 euró), Szabolcs-Szatmár-Bereg (82 161 241 euró) és Borsod-Abaúj-Zemplén (68 803 198 euró) megyék nyerték el.

A vizsgált időszakban a legkevesebb számú és ennek megfelelően a legkisebb összegű elnyert pályázatok a harmadik – a vidéki élet minősége és a vidéki élet diverzifikálása és a negyedik, LEADER Program tengely keretében valósult meg. A harmadik tengelyt nézve, Borsod-Abaúj-Zemplén (71 298 66 euró), Szabolcs-Szatmár-Bereg (69 491

061 euró), Bács-Kiskun (44 152 78 euró), Pest (43 766 86 euró) és Baranya (41 713 88 euró) megyék voltak a legeredményesebbek a vidékfejlesztési támogatások lehívásában.

20. táblázat: Magyarország legjobban teljesítő megyéi a pályázati aktivitás és az elnyert támogatási összegek alapján, tengelyek szerinti bontásban (2007-2013)

1. tengely				2. tengely			
Megyék	db	Megyék	Euró	Megyék	db	Megyék	Euró
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13674	Pest	295 016 710	Bács-Kiskun	18700	Bács-Kiskun	91 871 004
Bács-Kiskun	12023	Bács-Kiskun	253 469 747	Hajdú-Bihar	12636	Szabolcs-Szatmár-Bereg	82 161 241
Hajdú-Bihar	10398	Hajdú-Bihar	249 761 624	Szabolcs-Szatmár-Bereg	10497	Borsod-Abaúj-Zemplén	68 803 198
Borsod-Abaúj-Zemplén	5869	Szabolcs-Szatmár-Bereg	184 761 684	Borsod-Abaúj-Zemplén	6443	Hajdú-Bihar	62 929 834
Pest	5579	Baranya	145 149 912	Pest	6315	Pest	53 140 444
3. tengely				4. tengely			
Megyék	db	Megyék	Euró	Megyék	db	Megyék	Euró
Borsod-Abaúj-Zemplén	976	Borsod-Abaúj-Zemplén	71 298 866	Somogy	887	Borsod-Abaúj-Zemplén	14 353 094
Szabolcs-Szatmár-Bereg	941	Szabolcs-Szatmár-Bereg	69 491 061	Baranya	746	Szabolcs-Szatmár-Bereg	13 565 755
Baranya	910	Bács-Kiskun	44 152 878	Borsod-Abaúj-Zemplén	646	Somogy	10 601 172
Somogy	739	Pest	43 766 086	Szabolcs-Szatmár-Bereg	620	Pest	8 756 200
Győr-Moson-Sopron	672	Baranya	41 713 888	Veszprém	596	Békés	8 027 726
Adatok: 2007-2013.10.14.							

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Romániához hasonlóan a LEADER Programon belül valósultak meg a legkisebb összegű pályázatok. A legtöbb nyertes pályázat Somogy (887 db), Baranya (746 db), Borsod-Abaúj-Zemplén (646 db), Szabolcs-Szatmár-Bereg (620 db) és Veszprém (596 db) megyékből került ki. Ami a lehívott támogatási összegeket illeti, nem meglepő, hogy itt is Borsod (14 353 094 euró) és Szabolcs megye (13 565 755 euró) hívta le a legtöbb forrást. Figyelemre méltó még Somogy megye (10 601 172 euró) és Békés megye (8 027 726 euró) LEADER Programon belüli aktivitása.

Magyarország esetében is fontosnak tartom megjegyezni, hogy a tengelyek szerinti megyerangsorok jelzésértékűek ugyan, de nem szabad mélyreható következtetéseket levonni, tekintettel arra, hogy adott tengely intézkedései nem feltétlen egyeztethetők össze adott megye vidéki sajátosságaival és fejlesztési igényeivel.

Korrelációs vizsgálatom eredményei alapján, Magyarországon is van pozitív korreláció a GDP vásárlóerő-paritás és a jóváhagyott támogatási összeg között (21. sz. táblázat). 99%-os szignifikancia szint mellett a Pearson féle korrelációs együttható értéke 0,602, ami jóval erősebb, mint Románia esetében. *Ezzel második hipotézisemet, mely szerint van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között, magyar oldalról is elfogadottnak tekintem.*

21. táblázat: A magyar megyék pályázati eredményessége és

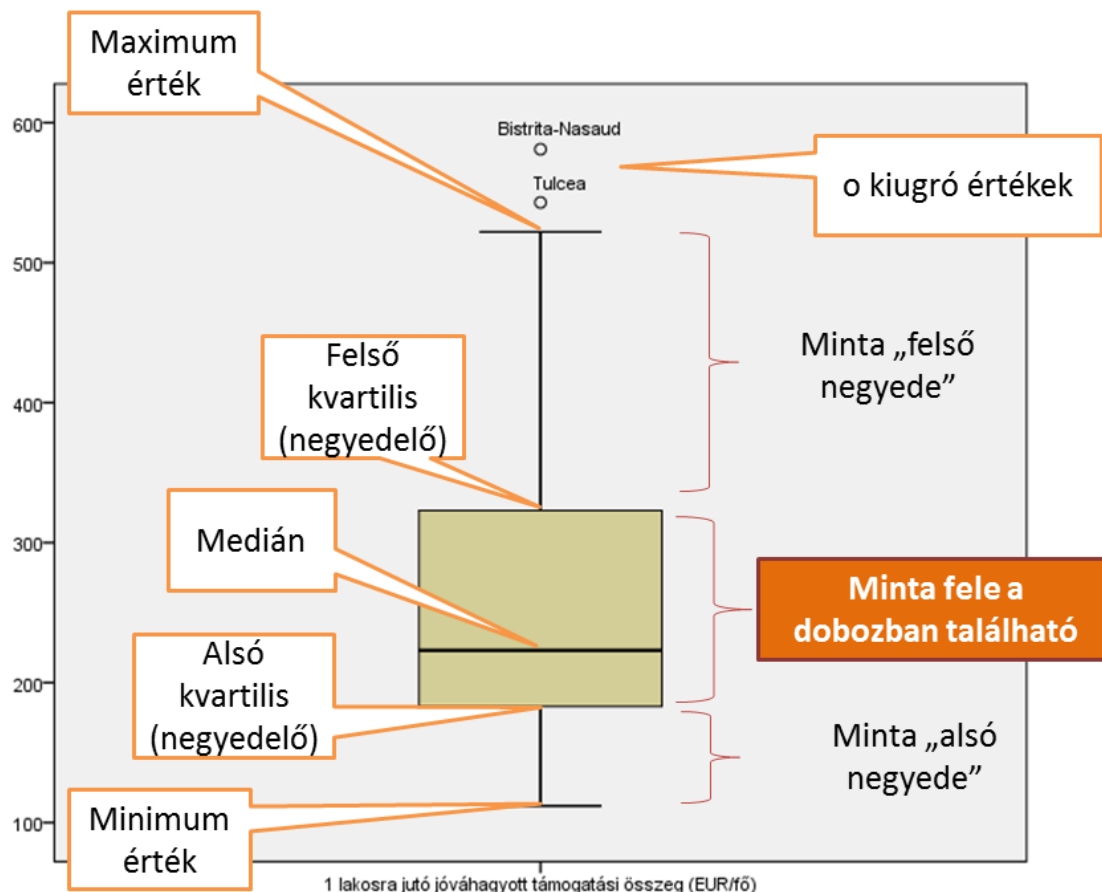
GDP-je közötti korreláció

		Jóváhagyott kérelmek száma db (összes tengely)	Jóváhagyott támogatási összeg (összes tengely) EUR	GDP vásárlóerő-paritás (millió EUR)
Jóváhagyott kérelmek száma db (összes tengely)	Pearson Correlation	1	,860**	,219
	Sig. (2-tailed)		,000	,367
	N	19	19	19
Jóváhagyott támogatási összeg (összes tengely) EUR	Pearson Correlation	,860**	1	,602**
	Sig. (2-tailed)	,000		,006
	N	19	19	19
GDP vásárlóerő-paritás (millió EUR)	Pearson Correlation	,219	,602**	1
	Sig. (2-tailed)	,367	,006	
	N	19	19	19
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).				

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját korrelációs számítás (2013)

2.2.2. A romániai és magyarországi megyék faktor- és klaszteranalízise a vidékfejlesztési támogatások szerint – saját készítés

A faktor- és a klaszteranalízis eredményeit a kereszttáblák mellett doboz diagramokon (boxplot) keresztül fogom szemléltetni, amik jól szemléltetik a vizsgált megyék, mutatók szerinti szórását. A könnyebb megértés érdekében az 5. sz. ábrán bemutatom, hogy hogyan kell értelmezni ezeket a diagramokat.

5. ábra: A doboz diagram (boxplot) értelmezése

Forrás: Saját számítás (2013)

2.2.2.1. A romániai megyék faktor- és klaszteranalízise

Románia esetében 41 megyét vizsgáltam, hat mutató alapján. Ezeknél a mutatóknál a vidékfejlesztési szerződöttetett összegeket viszonyítottam: 1 mezőgazdasági üzemre, 1 mezőgazdasági foglalkoztatottra, 1 vidéki lakosra, 1 lakosra, 1 ha művelt mezőgazdasági területre és 1 munkanélkültre.

- **A romániai megyék tulajdonságai a hat változó szerint**

A mutatók leíró statisztikáját a 22. táblázat mutatja. A változók eloszlását tekintve nincsenek kirívóan magas vagy alacsony értékek, ezért úgy ítélt meg, hogy érdemes folytatni a vizsgálatot.

22. táblázat: A romániai elemzésbe vett hat változó statisztikája

		1	2	3	4	5	6
N	Valid	41	41	41	41	41	41
	Missing	0	0	0	0	0	0
Mean		1329,98	2424,98	545,37	263,78	503,46	8687,59
Median		1225,00	2080,00	476,00	223,00	492,00	8008,00
Std. Deviation		595,928	1164,192	251,310	118,062	182,499	4153,464
Variance		355130,124	1355342,924	63156,488	13938,626	33305,705	17251259,599
Minimum		567	919	204	112	252	3476
Maximum		2557	4917	1131	581	962	21437
1 = 1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)							
2 = 1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)							
3 = 1 vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)							
4 = 1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)							
5 = 1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)							
6 = 1 munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)							

Forrás: Saját számítás (2013)

Egy romániai mezőgazdasági üzemre átlagosan 1329,98 euró jutott a vizsgált időszakban. Minimum 567 és maximum 2557 euró jutott egy-egy üzemre. Nincs kirívóan jó helyzetben lévő megye ezen mutató esetében. A megyék felénél az egy mezőgazdasági üzemre számított támogatás hozzávetőleg 750 és 1750 euró között szóródott.

Az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított átlagos támogatás a romániai megyékben 2424,98 euró volt. Minimum 919 és maximum 4917 euró jutott egy-egy mezőgazdasági foglalkoztatottra. A megyék felénél egy mezőgazdasági foglalkoztatottra 1400 és 3500 közötti euró jutott. Kiugróan jó helyzetben lévő megyék nincsenek.

Átlagosan a Románia megyékben az egy vidéki lakosra számított támogatás 545,37 euró volt. Minimum 204 és maximum 1131 euró támogatás jutott egy vidéki lakosra a vizsgált megyékben. Ezen mutató esetében sincs kiugróan jó helyzetben lévő megye. A megyék felénél az egy vidéki lakosra számított támogatás 350 és 700 euró között szóródott.

A mutatók közül az egy lakosra számított támogatási összegek értékei a legkisebbek és itt már vannak kedvező helyzetben lévő megyék is. Természetesen a vidéki lakosokra jutó támogatások sokkal érdekesebbek abból a szempontból, hogy az Európai Unió az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból az ő életszínvonalukat hivatott növelni, de úgy gondolom, hogy ez a mutató is jelzésértékű és elgondolkodtató. Az romániai megyéknél az egy lakosra számított támogatási összeg átlagosan 263,78 euró volt. A megyék felénél a mutató értéke 175 és 325 euró közötti volt. Minimum 112 és maximum 581 euró jutott egy-egy lakosra, kivéve Beszterce-Naszód (Bistrița-Năsăud) és Tulcea megyéket, akik a többi megyéhez képest kedvezőbb helyzetben voltak. Beszterce-Naszód megyében hozzávetőleg az egy lakosra számított támogatás értéke 575 és Tulcea megyében pedig 530 euró volt.

Az egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított átlagos támogatás a romániai megyéknél 503,46 euró volt. A mutató értéke minimum 252 és maximum 962 euró, kimagaslóan jó helyzetben lévő megye nincs. A megyék felénél a változó értéke 350 és 640 euró között szóródik.

Az egy munkanélküli-re számított jóváhagyott támogatási összeg értéke a legnagyobb a mutatóim közül. Beszterce-Naszód, Tulcea és Satu Mare (Szatmár) kedvezőbb helyzetben van a többi megyéhez képest. Talán azért, mert a munkanélküliek száma ezen megyékben jóval alacsonyabb a többi megyéhez képest. Minimum 3476 és maximum 21437 euró számított támogatás jutott egy-egy megye lakosára. Ami azt jelenti, hogy az

elnyert támogatási összegek matematikai alapon hozzájárulhatnak a munkahelyteremtéshez és ezzel egyidejűleg a munkanélküliség csökkentéséhez vidéken. Ez azért fontos, mert a romániai vidékek két alapproblémája mérséklődhetne ezáltal. A megyék felében a mutató értéke 6000 és 9000 euró között szóródik.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a hat mutató alapján a támogatások leosztása a vidéki adottságokat figyelembe véve és kivételezés nélkül történt. Ugyan az egy lakosra számított támogatások és az egy munkanélküli-re számított támogatások esetében volt három kedvezőbb helyzetben lévő megye, tekintettel arra, hogy ezek nem a vidékfejlesztési támogatások lehívásával szorosan összefüggő mutatók, nem tekintem mérvadónak. Azt, hogy a kapott mutatók értéke mennyire számít jónak vagy rossznak, önmagukban nem tudom megítélni, de miután megtörténik a magyarországi megyék ilyen szempontú elemzése is, le fogom vonni a konzekvenciákat.

A 23. sz. táblázatban látható Pearson féle korrelációs mátrixszal a mutatóim páronkénti kölcsönös függőségét vizsgáltam. A változók többségénél felfedezhető korreláció, ezért érdemesnek találtam elvégezni egy faktoranalízist. Ezt megelőzően a Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) mutatóval megvizsgáltam, hogy faktorokba (optimális számú, független magyarázó tényezőkbe) rendezhetőek-e a változók.

23. táblázat: A romániai vizsgálatba vett hat mutató korrelációs mátrixa

		1	2	3	4	5	6
1	Pearson Correlation	1	,949**	,921**	,758**	,429**	,755**
	Sig. (2-tailed)		,000	,000	,000	,005	,000
	N	41	41	41	41	41	41
2	Pearson Correlation	,949**	1	,861**	,690**	,374*	,698**
	Sig. (2-tailed)	,000		,000	,000	,016	,000
	N	41	41	41	41	41	41
3	Pearson Correlation	,921**	,861**	1	,821**	,369*	,710**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,018	,000
	N	41	41	41	41	41	41
4	Pearson Correlation	,758**	,690**	,821**	1	,487**	,848**
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,001	,000
	N	41	41	41	41	41	41
5	Pearson Correlation	,429**	,374*	,369*	,487**	1	,525**
	Sig. (2-tailed)	,005	,016	,018	,001		,000
	N	41	41	41	41	41	41
6	Pearson Correlation	,755**	,698**	,710**	,848**	,525**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	41	41	41	41	41	41

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Forrás: Saját számítás (2013)

- *A romániai megyék faktoranalízise*

A KMO mutatószám értéke 0,5 felett van, tehát a változók faktorokba rendezhetőek (24. sz. táblázat). A jelen esetben 0,762-es érték azt fejezi ki, hogy a hat változóban relatíve magas a közös információ, vagyis a hat változó értékei kevesebb, egymással korrelálatlan változóval kifejezhetőek.

24. táblázat: Romániai KMO and Bartlett's teszt

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,762
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	258,060
	df	10
	Sig.	,000

Forrás: Saját számítás (2013)

A faktoranalízis során kapott komponens mátrixot Varimax módszerrel (négyzetösszeg) rotáltam, tisztítottam (25. sz. táblázat). Az 1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha) mutatót kivettem az elemzésből, mert túlságosan nagy hatása volt, ezért torzította az adatokat. Önmagában képes volt egy faktort alkotni.

25. táblázat: Romániai faktorok korrelációja a változókkal

	Faktorok	
	1	2
1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,906	,358
1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)	,877	,452
1 vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,811	,505
1 munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,391	,875
1 lakosra jutó jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,440	,857

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

Forrás: Saját számítás (2013)

Az eredmények alapján két faktorváltozó hozható létre. Az első a *mezőgazdasági aktivitásra jutó támogatások faktor* nevet kapta, a második faktor pedig a *lakosságra jutó támogatások faktor* nevet. Tehát a vizsgálatba vett hat valós mutató helyett ez a két elmé-

leti mutatót alkalmazom a klaszteranalízisnél. Ezáltal kiszűröm az egymással jól korreláló nagyszámú változó túlzott súlyát a klaszterek kialakításakor.

- ***A romániai megyék klaszterei***

A Centroid súlyközéppontos módszert alkalmazva lefutattam a klaszteranalízist és a 7. sz. ábrán látható dendrogramot kaptam. A kapott eredmények alapján öt darab klaszter kialakítását tartottam szakmailag indokoltnak. A szerződöttetett vidékfejlesztési támogatásokra vonatkozó vizsgálatom alapján kialakított öt megyeklaszter a következő megyéket foglalja magában:

1. **Klaszter (25 megye):** Argeş, Bacău, Botoşani, Buzău, Călăraşi, Covasna (Kovászna), Dâmboviţa, Dolj, Galaţi, Giurgiu, Gorj, Harghita (Hargita), Iaşi, Ilfov, Maramureş (Máramaros), Mehedinţi, Mureş (Maros), Neamţ, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Vâlcea, Vaslui, Vrancea;
2. **Klaszter (8 megye):** Alba (Fehér), Arad, Bihor (Bihar), Brăila, Caraş-Severin (Krassó-Szörény), Cluj (Kolozs), Ialomiţa, Timiş (Temes);
3. **Klaszter (4 megye):** Bistriţa-Năsăud (Beszterce-Naszód), Sălaj (Szilágy), Satu Mare (Szatmár), Tulcea;
4. **Klaszter (3 megye):** Constanţa (Konstanca), Huneadoara (Hunyad), Sibiu (Szeben);
5. **Klaszter (1 megye):** Braşov (Brassó)

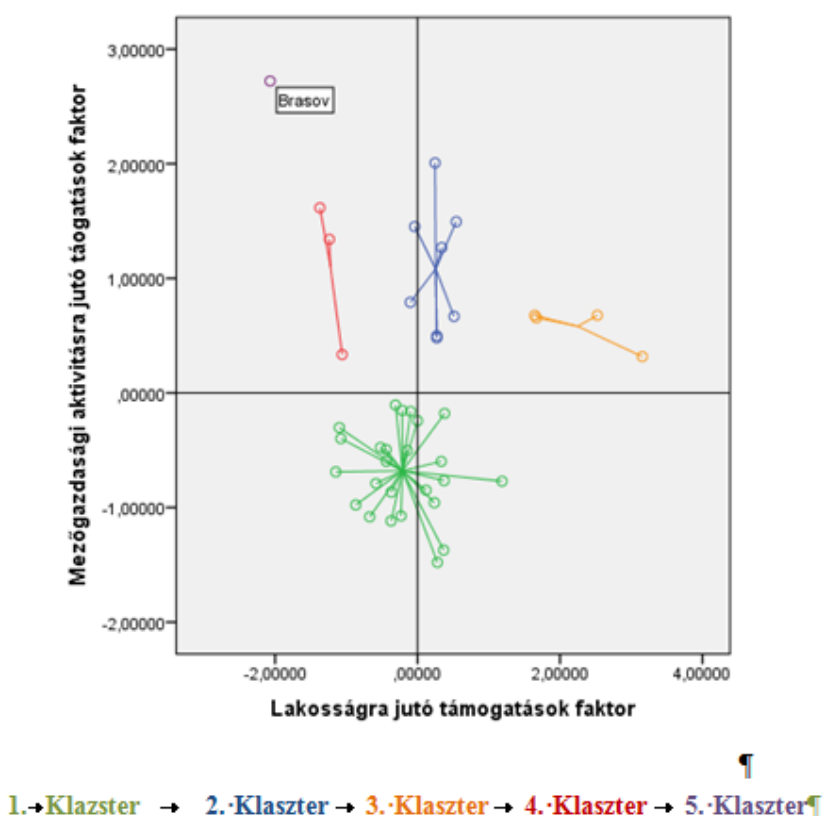
Összehasonlítás képen bemutatom Vincze és szerzőtársai (2013) által kialakított megyeklasztereket. Az általuk használt adatbázis 2007-től 2011-ig tartalmazott összesített adatokat. Az általuk lehatárolt hét klaszter bemutatásánál színekkel fogom jelölni azokat a megyéket, amelyek náluk és nálam is egy klaszterbe, megyecsoportha tartoznak:

1. **Klaszter (15 megye):** Argeş, Bacău, Bihor (Bihar), Botoşani, Covasna (Kovászna), Dâmboviţa, Dolj, Galaţi, Giurgiu, Gorj, Iaşi, Mureş (Maros), Prahova, Satu Mare (Szatmár), Vâlcea;
2. **Klaszter (7 megye):** Buzău, Cluj (Kolozs), Mehedinţi, Olt, Sălaj (Szilágy), Sibiu (Szeben), Vaslui;
3. **Klaszter (5 megye):** Alba (Fehér), Maramureş (Máramaros), Neamţ, Suceava, Vrancea;
4. **Klaszter (4 megye):** Bistriţa-Năsăud (Beszterce-Naszód), Harghita (Hargita), Huneadoara (Hunyad), Teleorman;
5. **Klaszter (4 megye):** Arad, Caraş-Severin, Timiş (Temes), Tulcea;
6. **Klaszter (3 megye):** Braşov (Brassó) Călăraşi, Ialomiţa;

7. Klaszter (2 megye): Brăila, Constanța (Konstanca)

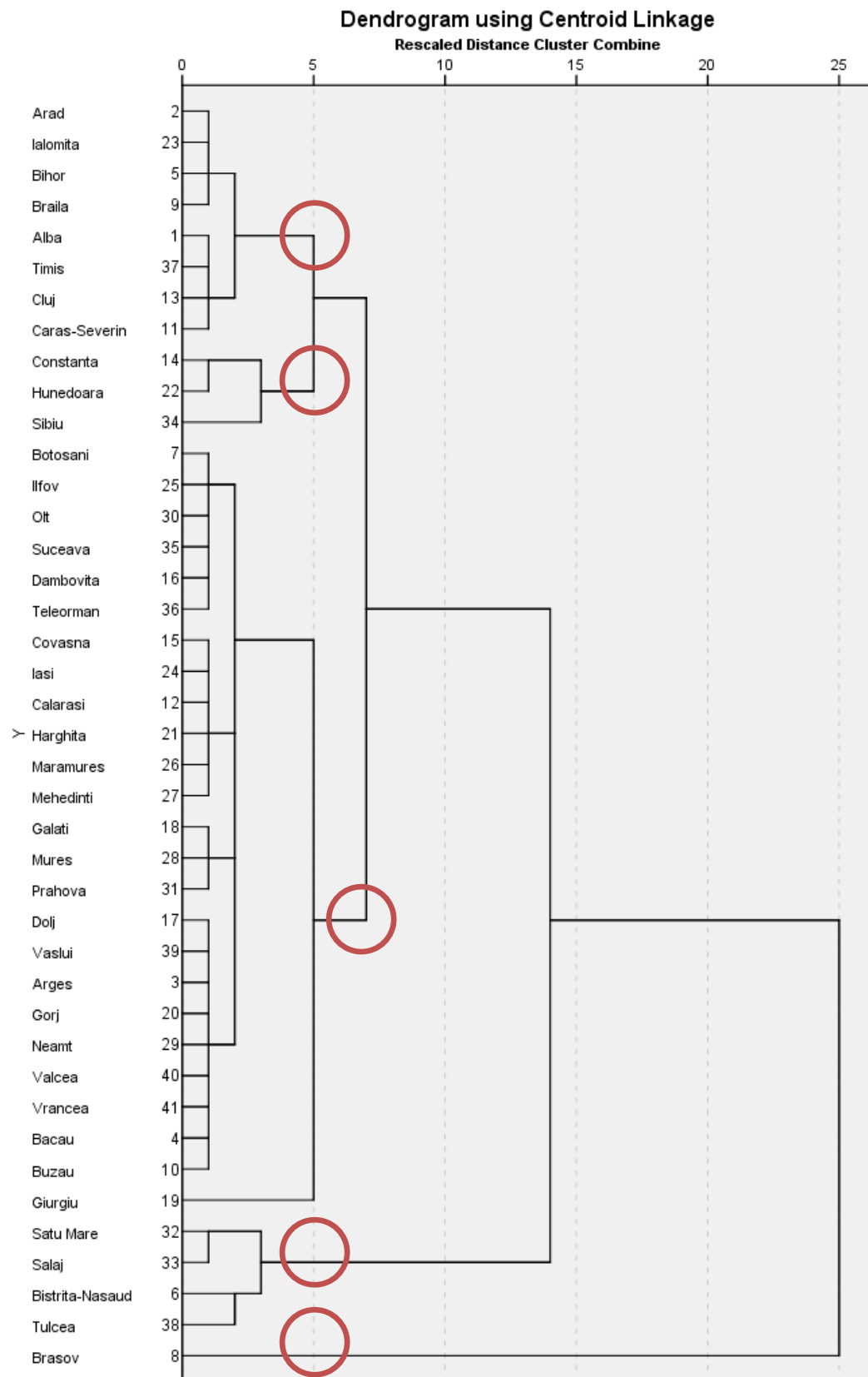
- Atipikus (1 megye): Ilfov.

Összevetve a két vizsgálat eredményeit a legtöbb hasonlóság az 1-es klaszter esetében mutatkozik. A Vincze és társai által létrehozott 2-ik és 3-ik klaszter megyéinek többsége nálam az 1-es klaszterbe kerültek, az 5-ös csoport megyéi pedig nálam a 2-es klaszterbe. Nálam Brassó, náluk Ilfov képez egy önálló klasztert. Mivel Ilfov megye alapvetően rurális ezért ez nem meglepő, viszont az erősen elgondolkodtató, hogy Brassó miért képez külön klasztert. A 6. sz. ábrán, mely a klaszterek faktorok szerinti jellemzőit mutatja, jól látszik, hogy Brassó a mezőgazdasági aktivitásra jutó támogatások faktor esetében a többi klaszterhez képest kimagaslóan kedvező helyzetben volt. A lakosságra jutó támogatások faktor esetében a legutolsó a klaszterek közül. Brassó 655 pályázatot nyert el, 111 745 659 euró értékben. A 13. sz. táblázatban előzőleg bemutatott, pályázati aktivitás és az elnyert támogatások szerinti megyerangsor alapján megfigyelhető, hogy nem egyedi eset, hogy kevesebb pályázattal nagyobb összegű támogatásokat nyertek el a megyék. Ez figyelhető meg például Temeș (Temes) és Neamț megyék esetében is.

6. ábra: A romániai megyék klaszterei

Forrás: Saját számítás, n=41 (2013)

7. ábra: A romániai megyék klasztereinek lehatárolása (dendrogram)

Forrás: Saját számítás, n=41 (2013)

Az egyes klaszterek és az abba tartozó megyéket mutatja a 8. sz. ábra. Az ábra igen beszédes. A piros színnel jelölt megyék az első klaszterbe tartoznak és a mezőgazdasági aktivitás faktorhoz viszonyítva ők kapták a legkevesebb vidékfejlesztési támogatást. A régiók szintjén Székelyföld (közigazgatásilag nem létezik), Észak-kelet, Dél-nyugat és Ialomita kivételével a Dél romániai statisztikai régiók megyéi egytől-egyig kedvezőtlen helyzetben vannak az összesített eredmények alapján. A kék, zöld és narancs színnel jelölt klaszterek, megközelítőleg azonos szinten állnak a mezőgazdasági aktivitás szerinti támogatásle hívást tekintve.

8. ábra: A romániai megyék klaszterei (térképen)

Forrás: Internet, saját készítés

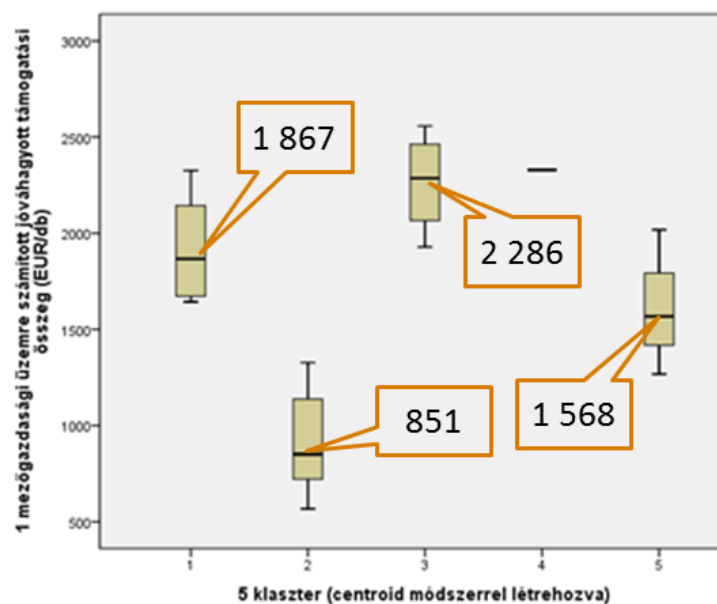
Összegezve megállapítható, hogy vannak nagyon jól és nagyon rosszul teljesítő megyék a pályázati források lehívását tekintve. Azon megyék, akik hátul maradtak e tekintetben, ugyan úgy küszködnek megoldásra váró vidéki problémákkal, mint az eredményesebben teljesítő megyék. Véleményem szerint a 2014-2020-as vidékfejlesztési programidőszakban segíteni és ösztönözni kellene őket a pályázásra, különféle nemzeti programokkal, amik ne merüljenek ki az egyszerű tájékoztatásban, hanem tényleges, szellemi tőkén alapuló segítségnyújtást jelentsenek. A második ciklusú LEADER programra remélhetőleg nagyobb forrást szánnak majd és ha nagyobb fokú mozgásteret kapnak, valószínűleg ez a jelenlegi helyzet javulni fog.

- ***A romániai klaszterek jellemzői***

A következőkben sorra veszem az egyes klaszterek, változók szerinti jellemzőit és egymáshoz viszonyított helyzetét. Az ábrákon balról jobbra nézve a klaszterek az alábbiakban felsorolt megyéket tartalmazzák. (Nem összekeverendő az előző ábrákon szemléltetett klaszterszámokkal, ahol az alkalmazott jelölés a megyecsoportok nagyságrendbeli sorrendjét érzékeltette.)

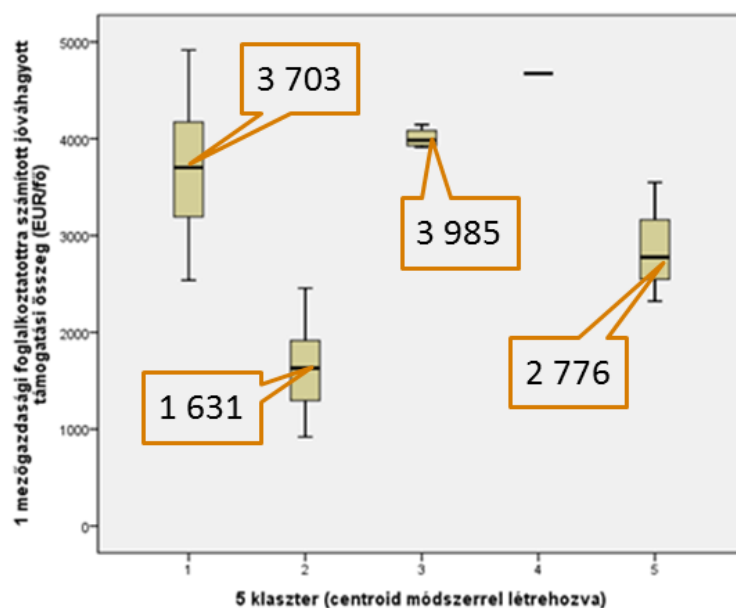
1. **Klaszter: (8 megye):** Alba (Fehér), Arad, Bihor (Bihar), Brăila, Caraș-Severin (Krassó-Szörény), Cluj (Kolozs), Ialomița, Timiș (Temes);
2. **Klaszter: (25 megye):** Argeș, Bacău, Botoșani, Buzău, Călărași, Covasna (Kovászna), Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Harghita (Hargita), Iași, Ilfov, Maramureș (Máramaros), Mehedinți, Mureș (Maros), Neamț, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Vâlcea, Vaslui, Vrancea;
3. **Klaszter: (4 megye):** Bistrița-Năsăud (Beszterce-Naszód), Sălaj (Szilágy), Satu Mare (Szatmár), Tulcea;
4. **Klaszter: (1 megye):** Brașov (Brassó)
5. **Klaszter: (3 megye):** Constanța (Konstanca), Hunedoara (Hunyad), Sibiu (Szeben);

Az egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg alapján, Brassó után a legjobb pozícióban a 3-as klaszter megyéi vannak. A klaszter mediánja 2286 euró és a mutató értéke 1928 és 2557 euró között szóródik. A harmadik helyen a 3-ik klaszter megyéi vannak. Itt a legnagyobb a mutató szórása, 1643 és 2326 euró közötti. A negyedik helyen az 5-ös klaszter van, 1568 euró medián értékkel. A klaszter megyéi minimum 1267 és maximum 2018 euró támogatást kaptak egy mezőgazdasági üzemre számítva. A 2-es klaszter megyéi vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben, az egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatásokat tekintve. A klaszter mediánja csupán 851 euró. Minimum 567 és maximum 1327 euró jutott egy mezőgazdasági üzemre a klaszter megyéiben. (9. sz. ábra).

9. ábra: Egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, román klaszterek)
 Forrás: Saját számítás (2013)

Az előző mutatóhoz hasonlóan Brassóban és a 3-as klaszter megyéiben volt a legnagyobb az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó jóváhagyott támogatási összeg (10. sz. ábra).

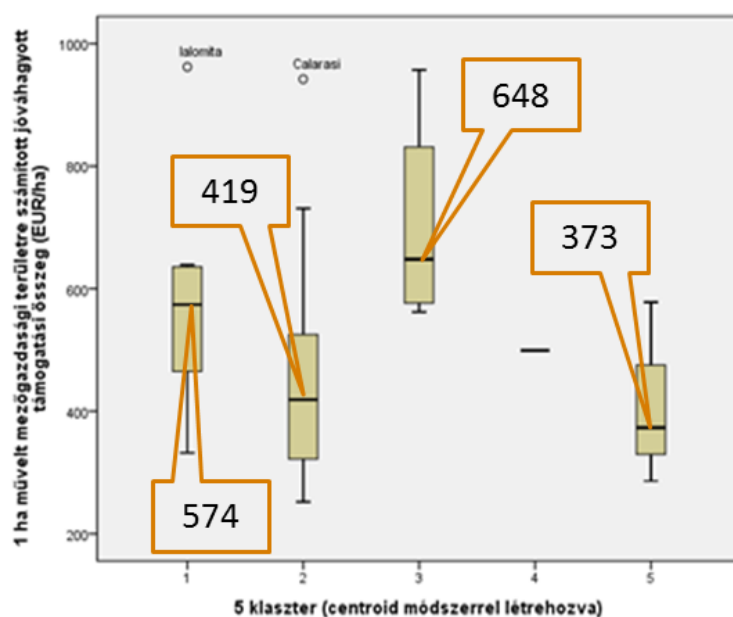
10. ábra: Egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek)
 Forrás: Saját számítás (2013)

A 3-as klaszter mediánja 3984,50 euró és itt a legkisebb a szórás, 2322 és 3549 euró közötti. Vagyis a klaszter megyéiben igen nagy összegű támogatás jutott egy mezőgazda-

sági foglalkoztatottra. Matematikai alapon azt lehetne mondani, hogy ezekben a megyékben nyugodtan növelhető a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma.

A harmadik helyen a szintén magas mediánú (3703 euró/fő) 1-es klaszter áll. A mutató szórása itt a legnagyobb, 2538 és 4917 euró közötti. A negyedik helyen az előző mutatóhoz hasonlóan az 5-ös klaszter áll, de a 2776 euró mediánnal még ez a csoport is viszonylag kedvező helyzetben van. Minimum 2322 és maximum 3549 euró jutott egy mezőgazdasági foglalkoztatottra a csoport megyéiben.

A klaszterek közötti különbségek az egy hektárra számított jóváhagyott támogatási összegek esetében a legkisebbek (11. sz. ábra). A mediánok alapján a legkedvezőbb helyzetben a 3-as klaszter megyéi vannak (medián:648 euró, szórás: 179,762 euró). Őt követi az 1-es klaszter, 574 euró mediánnal és 188,149 euró szórással. Brassó, a 2-es és a 5-ös klaszter van a leghátrányosabb helyzetben. Ez az egyetlen mutató, ahol vannak kiugróan jól teljesítő megyék. Ialomița az első klaszterből és Călărași a második klaszterből.

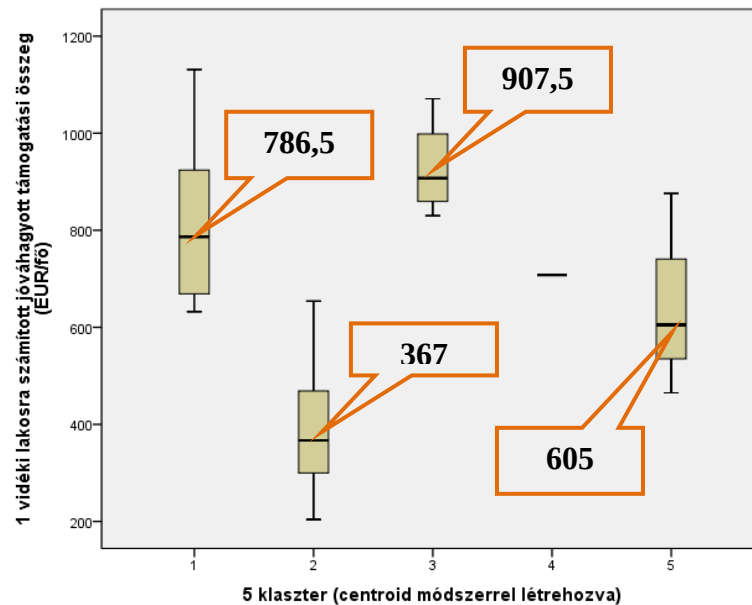

11. ábra: Egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha, román klaszterek)

Forrás: Saját számítás (2013)

A 13. sz. táblázatra visszaugorva láthatjuk, hogy Călărași, Ilfov és Bukarest után a legkevesebb, 422 db elnyert pályázattal, 80 552 853 euró támogatást hívhatott le. Ialomița pedig 584 db elnyert pályázattal, 100 383 998 euró támogatáshoz jutott. Mindkét megye a Dél romániai statisztikai régióhoz tartozik és Bukarest melletti megyék. Azt nem kérdőjelezem meg, hogy mindkét megye valószínűleg nagyobb kaliberű beruházásra nyert el pályázatot, de kicsit gyanús, hogy ennyire kitűnnek a többi megyéhez képest.

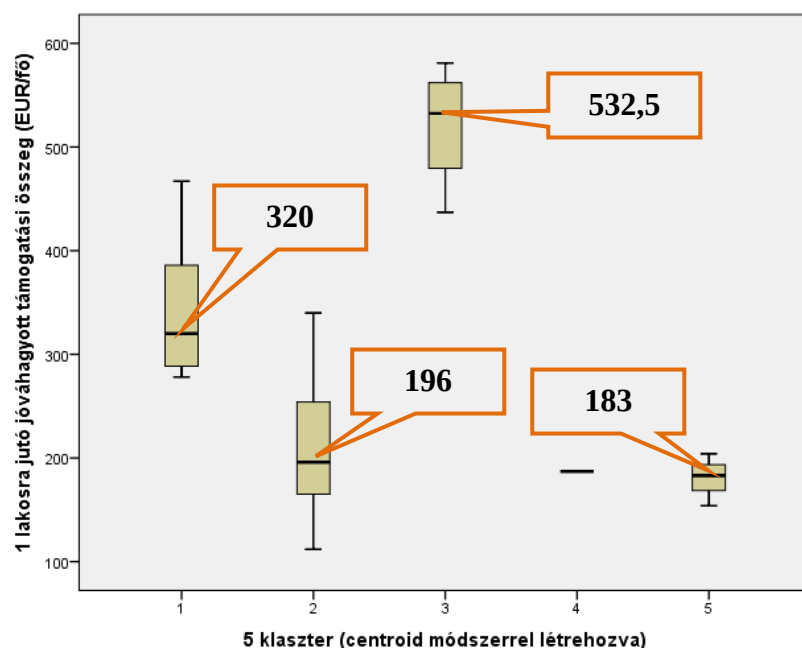
Az egy vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeget tekintve a 3-as klaszter megyéi vannak az első helyen (12. ábra). A csoport mediánja 907,5 euró és szórása 102,59 euró. Öt követi az 1-es klaszter 786,5 euró mediánnal és 173,4 euró szórással. Ezen mutató esetében Brassó már a harmadik. Az 5-ös klaszter megyéi 605 eurós mediánnal és 208,951 euró szórással a negyedikek. A legkedvezőtlenebb helyzetű megyék ezen mutató esetében is, a 2-es klaszterbe tartozóak. Az itteni megyék 204 és 654 euró közötti támogatást kaptak egy vidéki lakosra.

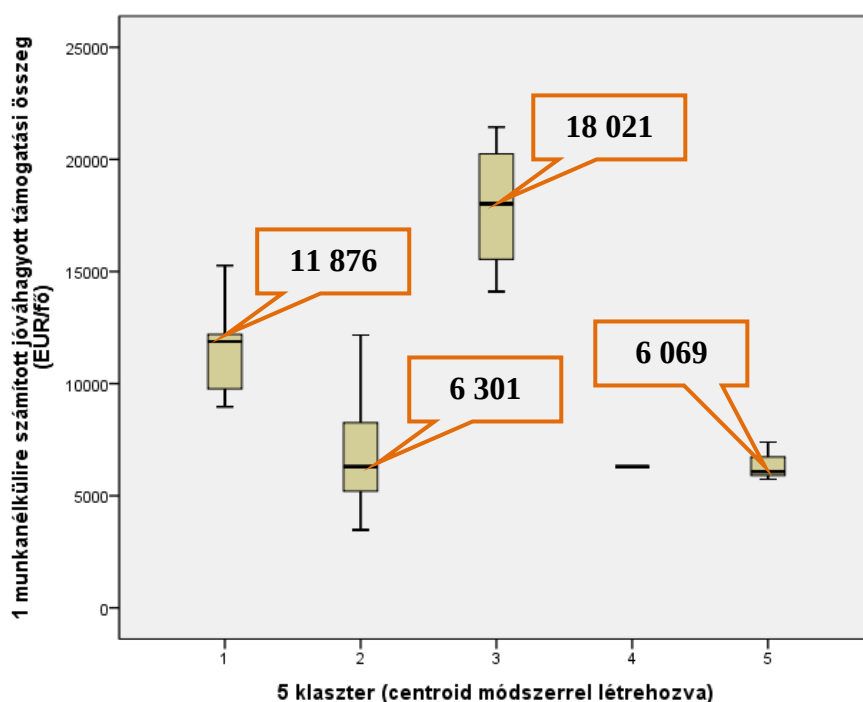
12. ábra: Egy vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek)

Forrás: Saját számítás (2013)

Az egy lakosra és az egy munkanélküli-re számított jóváhagyott támogatási összegek esetében a klaszterek hasonló tendenciákat mutatnak (13-14. sz. ábra). Mindkét mutató esetében az első helyen a 3-as klaszter áll. A másodikon az 1-es klaszter és megközelítőleg hasonló helyzetű, a 2-es, a 4-es és az 5-ös klaszterek. A 3-as klaszter mediánjai: 532,5 euró/lakos, 18021 EUR/munkanélküli. Az 1-es klaszter esetében a mediánok: 320 EUR/lakos, 11876 EUR/munkanélküli. A 2-es, a 4-es és az 5-ös klaszterek mediánjai kis eltéréssel megegyeznek: 183 EUR/fő, 6069 EUR/munkanélküli. *Az egy munkanélküli-re számított elnyert támogatás összege igen kicsi, ami az általam várt értékeket tükrözi, hiszen a támogatások szétoztásánál nem ez az elsődleges szempont. A munkanélküliekre jutó támogatások értéke igen nagy, ezért úgy gondolom, hogy matematikai alapon főleg a legrosszabb helyzetben lévő klaszterek megyéinél a támogatásokat mindenképpen munkahelyteremtő beruházásokra kellene fordítani.*

13. ábra: Egy lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek)
 Forrás: Saját számítás (2013)

14. ábra: Egy munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, román klaszterek)
 Forrás: Saját számítás (2013)

2.2.2.2. A magyarországi megyék faktor- és klaszteranalízise

Magyarország esetében 19 megyét vizsgáltam, öt mutató alapján. Ezeknél a mutatóknál a vidékfejlesztési szerződött összegeket viszonyítottam: 1 mezőgazdasági üzemre, 1 me-

zőgazdasági foglalkoztatottra, 1 lakosra, 1 ha művelt mezőgazdasági területre és 1 munkanélküire. Megyei szintű, vidéki lakosságra vonatkozó adatom nem volt, így az egy vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg mutató kimaradt az elemzésből.

A mutatók leíró statisztikáját a 26. sz. táblázat mutatja. A változók eloszlását tekintve nincsenek kirívóan magas vagy alacsony értékek, ezért úgy ítélt meg, hogy érdemes folytatni a vizsgálatot. Az egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatás mutatóm esetében, Zala megyére módszertanilag nincs adat és mivel ez vizsgálatom szempontjából fontos mutató, a faktor- és klaszteranalízisből ez a megye kimarad.

26. táblázat: A magyarországi elemzésbe vett öt változó statisztikája

		1	2	3	4	5
N	Valid	19	19	19	18	19
	Missing	0	0	0	1	0
Mean		6315,68	24328,47	1068,53	6285,50	22936,47
Median		6063,00	23329,00	1012,00	5433,50	22950,00
Std. Deviation		1907,462	13501,651	392,411	3831,870	9826,077
Variance		3638411,561	182294585,374	153986,041	14683226,500	96551792,485
Minimum		3618	9018	322	1927	8379
Maximum		10423	56977	1930	16293	50514
1 = 1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)						
2 = 1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						
3 = 1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						
4 = 1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)						
5 = 1 munkanélküire számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						

Forrás: Saját kutatás (2013)

- ***A magyarországi megyék tulajdonságai az öt változó szerint***

Egy magyarországi mezőgazdasági üzemre átlagosan 7327,54 euró jutott a vizsgált időszakban. Minimum 3618 és maximum 10423 euró jutott egy-egy üzemre. Nincs kirívóan jó helyzetben lévő megye ezen mutató esetében. A megyék felénél az egy mezőgazdasági üzemre számított támogatás hozzávetőleg 5000 és 7200 euró között szóródott.

Az egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított átlagos támogatás a magyarországi megyéknél 6285,5 euró volt. A mutató értéke minimum 1927 és maximum 16293 euró, kimagaslóan jó helyzetben lévő megye Nógrád, aki az elnyert pályázatok darabszáma és összege szerint közepesen teljesített. A megyék felénél a változó értéke 3000 és 8000 euró között szóródik.

Az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított átlagos támogatás a magyarországi megyékben 31291,76 euró volt. Minimum 9018 és maximum 56 977 euró jutott egy-egy mezőgazdasági foglalkoztatottra. A megyék felénél egy mezőgazdasági foglalkoztatottra 12000 és 28000 közötti euró jutott. Kiugróan jó helyzetben lévő megye, az előző mutatóhoz hasonlóan, Nógrád megye. Feltűnően jó a mutató értéke Komárom-Esztergom megyénél is, aki egyébként az elnyert pályázatok darabszámát tekintve az utolsó, a lehívott támogatási összeget nézve pedig az utolsó előtti helyen végzett a megyerangsorban.

Romániához hasonlóan, az egy munkanélkülire számított jóváhagyott támogatási összeg értéke a legnagyobb a mutatóim közül. Tolna kedvezőbb helyzetben van a többi megyéhez képest. Minimum 8379 és maximum 50514 euró számított támogatás jutott egy-egy megye lakosára. Ez azt jelenti, hogy az elnyert támogatási összegek matematikai alapon hozzájárulhatnak a munkahelyteremtéshez és ezzel egyidejűleg a munkanélküliség csökkentéséhez vidéken. A megyék felében a mutató értéke 16000 és 28000 euró között szóródik.

A mutatók közül az egy lakosra számított támogatási összegek értékei, Romániához hasonlóan a legkisebbek. A magyarországi megyéknél az egy lakosra számított támogatási összeg átlagosan 1249 euró volt. A megyék felénél a mutató értéke 700 és 1300 euró közötti volt. Minimum 322 és maximum 1930 euró jutott egy-egy lakosra.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a mezőgazdasági aktivitást tükröző mutatók esetében voltak kimagaslóan jó helyzetben lévő megyék, azonban alapvetően úgy ítélem meg, hogy a vidékfejlesztési támogatások leosztása, a vidéki adottságokat figyelembe véve és kivételezés nélkül történt. A magyar mutatók mindegyike jóval pozitívabb, mint Románia esetében. Ennek véleményem szerint két oka van. Egyrészt a romániai vidékek súlyosabb problémákkal küszködnek, amit a számadatok mellett, erdélyi fiataalként személyesen is tapasztalok, másrészt Magyarország hatékonyabb volt a források lehívásában és elosztásában a 2007-2013-as programidőszakban.

A 27. sz. táblázatban látható Pearson féle korrelációs mátrixszal a mutatóim páronkénti kölcsönös függőségét vizsgáltam. A változók többségénél felfedezhető korreláció, ezért érdemesnek találtam elvégezni egy faktoranalízist. Ezt megelőzően a Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) mutatóval megvizsgáltam, hogy faktorokba (optimális számú, független magyarázó tényezőkbe) rendezhetők-e a változók.

27. táblázat: A magyarországi vizsgálatba vett öt mutató korrelációs mátrixa

Correlations			1	2	3	4	5
1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 19	 19	,453 ,052 19	,029 ,906 19	,440 ,068 18	,027 ,913 19
1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,453 ,052 19	1 19	 19	,736** ,000 19	,947** ,000 18	,521* ,022 19
1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,029 ,906 19	,736** ,000 19	1 19	 19	,720** ,001 18	,797** ,000 19
1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,440 ,068 18	,947** ,000 18	,720** ,001 18	1 18	 18	,404 ,097 18
1 munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,027 ,913 19	,521* ,022 19	,797** ,000 19	,404 ,097 18	1 19	

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Forrás: Saját kutatás (2013)

- ***A magyarországi megyék faktoranalízise***

A KMO mutatószám értéke 0,5 felett van, tehát a változók faktorokba rendezhetők (28. sz. táblázat). A jelen esetben 0,618-as érték azt fejezi ki, hogy a hat változóban relatíve magas a közös információ, vagyis az öt változó értékei kevesebb, egymással korrelálatlan változóval is kifejezhetők.

28. táblázat: Magyarországi KMO and Bartlett's teszt

KMO and Bartlett's Test			
Kaiser-Meyer-Olkin	Measure of Sampling Adequacy.		,618
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	72,091	
	df	10	
	Sig.	,000	

Forrás: Saját kutatás (2013)

A faktoranalízis során kapott komponens mátrixot Varimax módszerrel (négyzetösszeg) rotáltam (29. sz. táblázat). Meglepően nagy hasonlóság mutatkozik a romániai faktoranalízisem eredményeivel. Itt is ugyanazon két faktorváltozó hozható létre. Az első a lakosságra jutó faktor nevet, a második pedig a *mezőgazdasági aktivitásra jutó támogatások* faktor nevet kapja.

29. táblázat: Magyarországi faktorok korrelációja a változókkal

	Faktorok	
	1	2
1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,953	,171
1 munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,889	-,041
1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)	,696	,668
1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)	-,084	,909
1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)	,635	,688

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a. Rotation converged in 3 iterations.

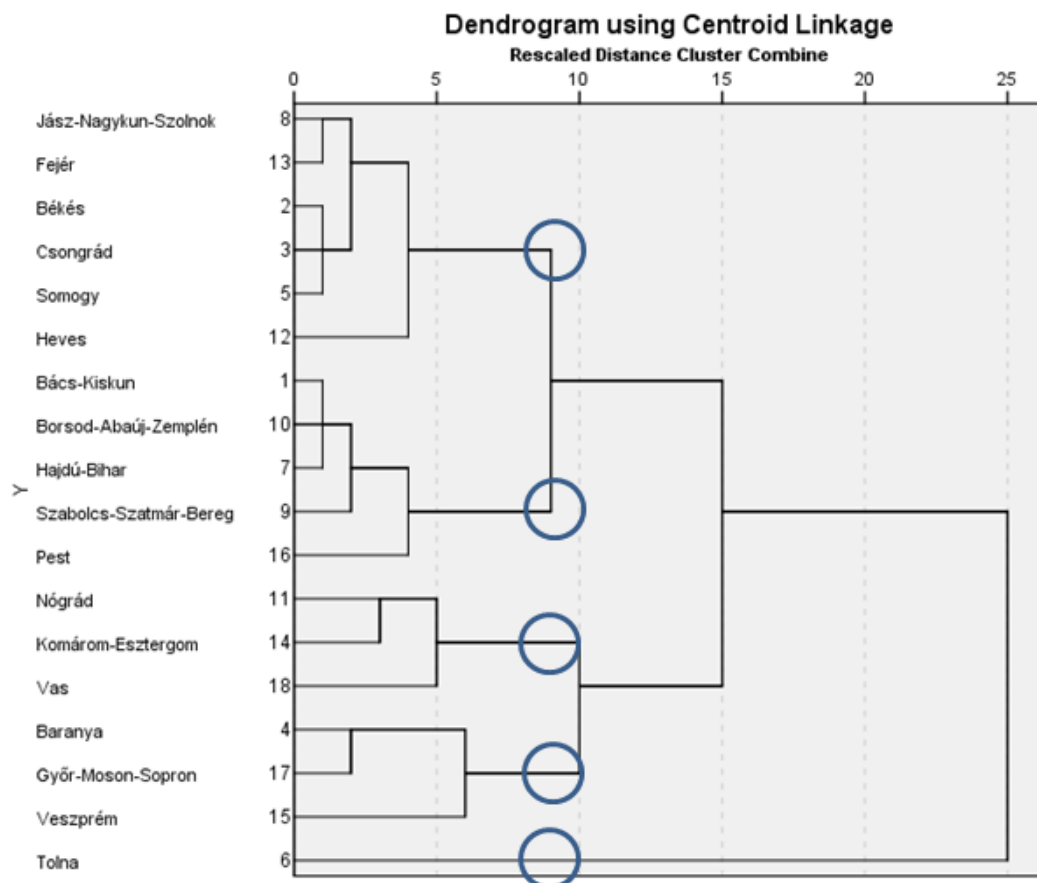
Forrás: Saját számítás (2013)

Az eltérés a román vizsgálattal szemben annyi, hogy az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg mutató jelen esetben az első faktorba került.

Tekintettel arra, hogy ez a mutató a lakossági aktivitást éppúgy tükrözi, mint a mezőgazdaságét, szakmailag nem tartom különösebben eltérő eredménynek. Tehát a vizsgálatba vett öt darab valós mutató helyett, két elméleti mutatót alkalmazok a klaszteranalízisnél.

- ***A magyarországi megyék klaszterei***

A Centroid súlyközéppontos módszert alkalmazva lefutattam a klaszteranalízist és a 15. sz. ábrán látható dendogramot kaptam. A kapott eredmények alapján, Romániához hasonlóan öt darab klaszter kialakítását tartottam szakmailag indokoltnak. Jelen esetben Tolna képez önálló Klasztert.

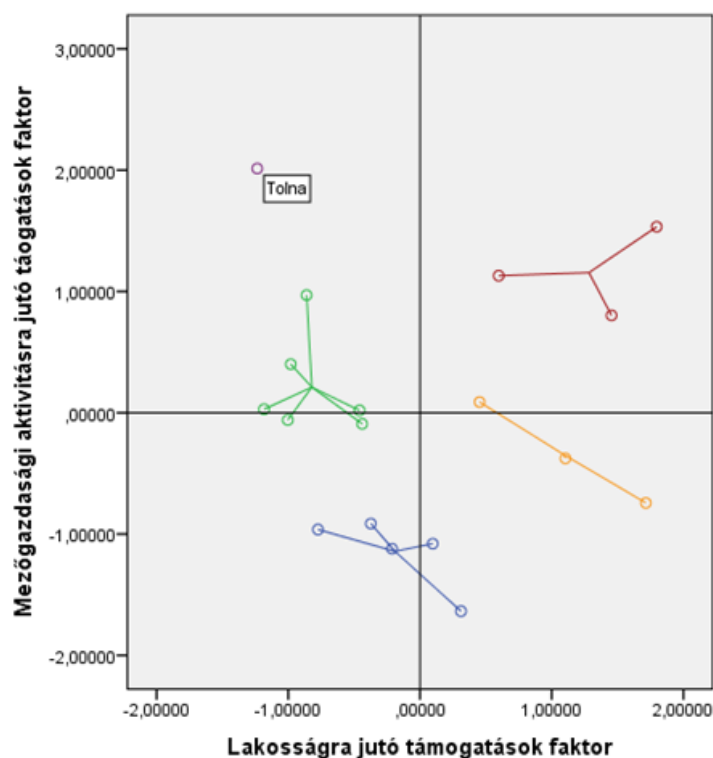
15. ábra: A magyarországi megyék klasztereinek lehatárolása (dendogram)

Forrás: Saját számítás (2013)

A szerződöttetett vidékfejlesztési támogatásokra vonatkozó vizsgálatom alapján kialakított öt megyeklaszter a következő megyéket foglalja magában:

1. **Klaszter (6 megye):** Békés, Csongrád, Fejér, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy;
2. **Klaszter (5 megye):** Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg;
3. **Klaszter (3 megye):** Baranya, Győr-Moson-Sopron, Veszprém;
4. **Klaszter (3 megye):** Komárom-Esztergom, Nógrád, Vas;
5. **Klaszter (1 megye):** Tolna.

A 16. sz. ábra a klaszterek faktorok szerinti jellemzőit mutatja. Tolna a mezőgazdasági aktivitásra jutó támogatások faktor esetében a többi klaszterhez képest kimagaslóan kedvező helyzetben volt. A lakosságra jutó támogatások faktor esetében a legutolsó a klaszterek közül. Tolna 4682 pályázatot nyert el, 119 645 941 euró értékben. A 18. sz. táblázathoz visszatekintve, láthatjuk, hogy a romániai Brassóhoz hasonlóan, a magyar megyék esetében sem egyedi eset, hogy kevesebb pályázattal nagyobb összegű támogatásokat nyertek el egyes megyék. Ez figyelhető meg például Baranya megyénél is, aki 5320 db sikeres pályázatával, 218 781 290 euró vidékfejlesztési támogatást hívhatott le.

1. KLASZTER 2. KLASZTER 3. KLASZTER 4. KLASZTER 5. KLASZTER

16. ábra: A magyarországi megyék klaszterei

Forrás: Saját kutatás (2013), n=18

Az egyes klaszterek és az abba tartozó megyéket mutatja a 17. sz. ábra. A mezőgazdasági faktorhoz viszonyítva a kék színnel jelölt 2-es klaszter megyéi kapták a legkeve-

sebb vidékfejlesztési támogatást. A narancsszínnel jelölt 3-as klaszter is kedvezőtlen helyzetben van-e tekintetben. Az 1-es csoport megyéiben a mutató értéke egész elfogadhatóan alakult. Tolna után pedig a 4-es klaszterben lévő Komárom-Esztergom, Nógrád, és Vas áll a legjobb szinten a mezőgazdasági aktivitás szerinti támogatáslehívást tekintve. *Romániával ellentétben eléggé változatos képet mutatnak a régiók. Ahogyan azt az ábra is jól szemlélteti minden régióon belül vannak gyengébben és eredményesebben teljesítő megyék, a vidékfejlesztési forráslehívást tekintve.*

17. ábra: A magyarországi megyék klaszterei (térképen)

Forrás: Saját számítás (2013)

- *A magyarországi klaszterek jellemzői*

A továbbiakban dobozdiagramok segítségével szemléltetem az egyes klaszterek, mutatók szerinti jellemzőit és egymáshoz viszonyított helyzetét. Az ábrákon balról jobbra nézve a klaszterek az alábbiakban felsorolt megyéket tartalmazzák (nem összekeverendő az előző ábrákon szemléltetett klaszterszámokkal):

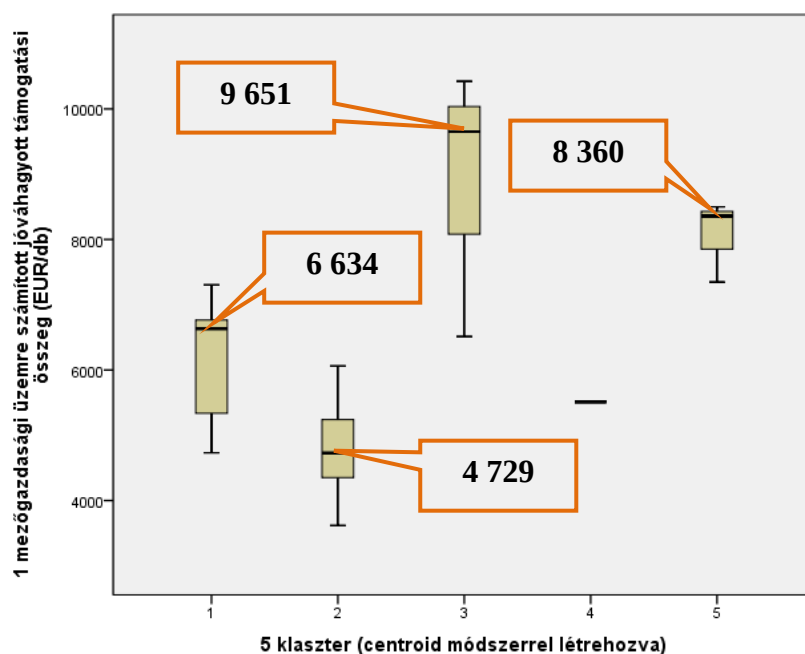
1. **Klaszter (5 megye):** Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg;
2. **Klaszter (6 megye):** Békés, Csongrád, Fejér, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Somogy;

3. Klaszter (3 megye): Baranya, Győr-Moson-Sopron, Veszprém;

4. Klaszter (1 megye): Tolna.

5. Klaszter (3 megye): Komárom-Esztergom, Nógrád, Vas;

Az egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg alapján, a legjobb pozícióban a 3-as klaszter megyéi vannak. A klaszter mediánja 9651 euró és a mutató értéke 6514 és 10423 euró között szóródik. A második helyen az 5-ös klaszter megyéi vannak. Itt a legkisebb a mutató szórása, 7347 és 8499 euró közötti. A harmadik helyen az 1-es klaszter van, 6634 euró medián értékkel. A klaszter megyéi minimum 4730 és maximum 7305 euró támogatást kaptak egy mezőgazdasági üzemre számítva. A 2-es klaszter megyéi vannak a legkedvezőtlenebb helyzetben, az egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatásokat tekintve. A klaszter mediánja 4728,5 euró, ami jóval meghaladja a román 820 euró/üzem értéket. Minimum 4730 és maximum 7305 euró jutott egy mezőgazdasági üzemre a klaszter megyéiben. (18. sz. ábra).

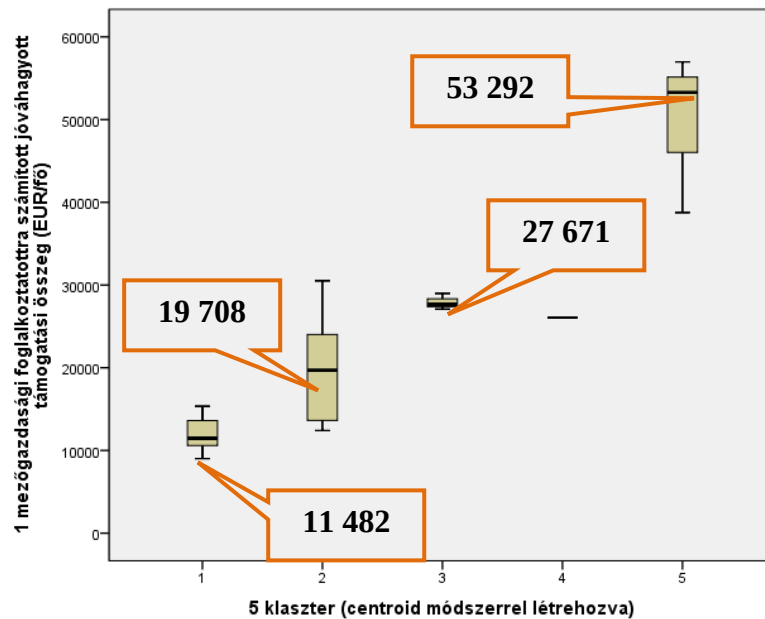

18. ábra: Egy mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db, magyar klaszterek)

Forrás: Saját számítás (2013)

Az egy mezőgazdasági foglalkoztatottra jutó jóváhagyott támogatási összeg az 5-ös klaszter esetében (Komárom-Esztergom, Nógrád, Vas) kimagaslóan jó pozícióban van (19. sz. ábra). A csoport mediánja 53292 euró és a szórás, 38767 és 56977 euró közötti. *Matematikai alapon, Romániához hasonlóan azt lehetne mondani, hogy ezekben a megyékben nyugodtan növelhető a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma.* A második helyen a 3-as klaszter és Tolna megye áll. Az igen magas, 27671 eurós mediánú csoport szó-

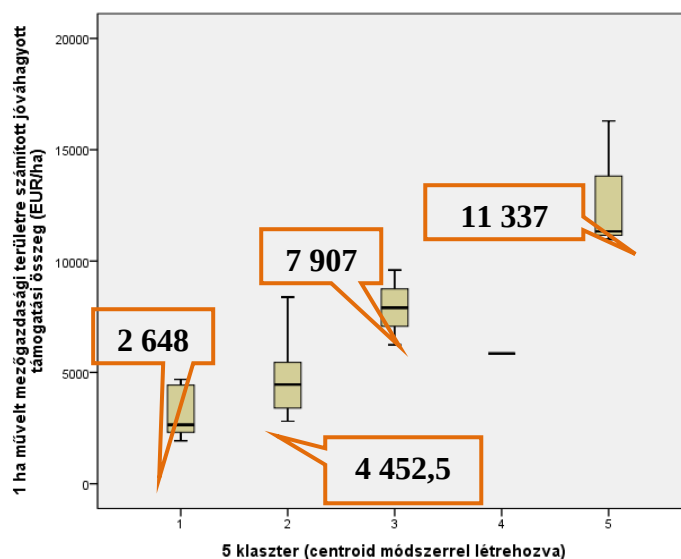
rása a legkisebb (976,146 euró). A harmadik helyen a 2-es klaszter van, 19707,5 euróval, az utolsó pedig az 1-es csoport, 11482 euró mediánnal. Romániához viszonyítva még a legrosszabb pozícióban lévő csoport megyéi is jelentősen jobb helyzetben vannak.

19. ábra: Egy mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, magyar klaszterek)

Forrás: Saját számítás (2013)

Az egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatások esetében a klaszterek (20. ábra), a mezőgazdasági foglalkoztatottra számított mutató tendenciáját követi.

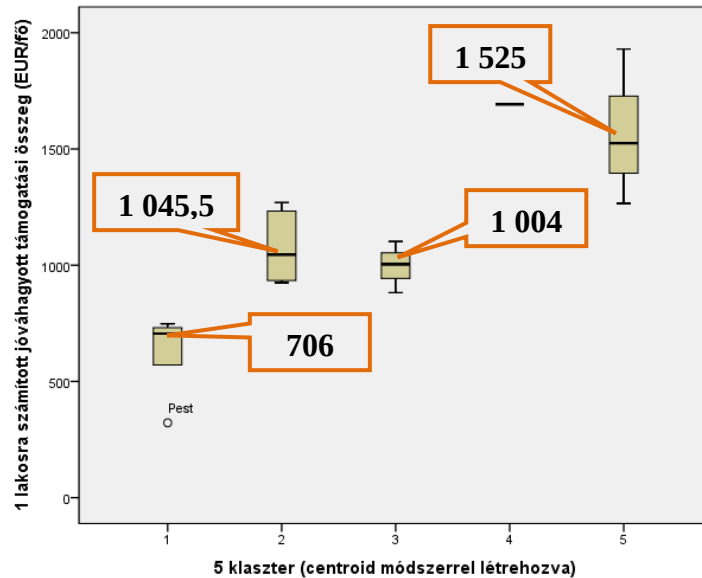

20. ábra: Egy hektár művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha, magyar klaszterek)

Forrás: Saját számítás (2013)

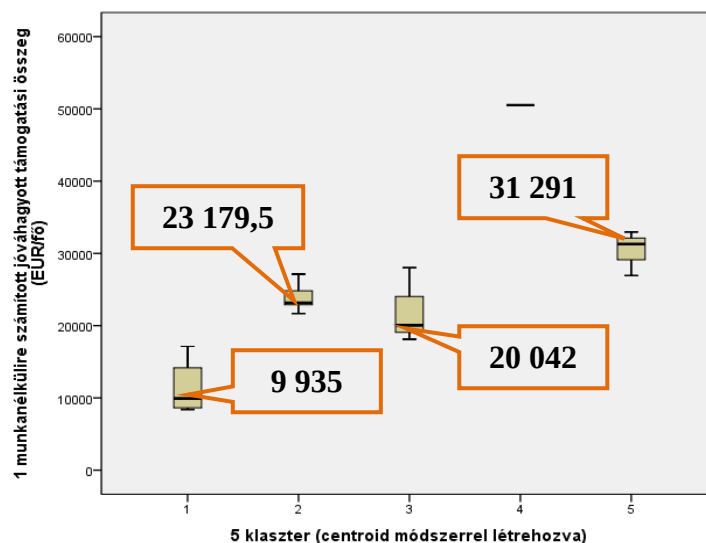
Az egységnyi érték viszont jóval kevesebb. Az első helyen lévő 5-ös klaszter mediánja 11337 euró és a mutató értéke 10978 és 16293 euró között szóródik. A legkedvezőtlenebb helyzetben lévő 1-es klaszter mediánja 2648, szórása pedig 1927 és 4684 euró közötti.

Az egy lakosra és az egy munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összegek hasonló tendenciát mutatnak (21-22. sz. ábra).

21. ábra: Egy lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, magyar klaszterek)
Forrás: Saját számítás (2013)

Az egy lakosra számított mutató esetében a legkedvezőbb helyzetben lévő 5-ös klaszter mediánja 1525 euró, szórása viszonylag kicsi, 335 euró. Az utolsó helyen lévő 1-es klaszter mediánja 706 euró, szórása pedig 178 euró.

22. ábra: Egy munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő, magyar klaszterek)
Forrás: Saját számítás (2013)

Az egy munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg rendkívül magas. A legjobb, 5-ös klaszter mediánja 31291 euró, a legrosszabb helyzetű 1-es csoporté pedig 11528 euró.

2.2.2.3. *A román és magyar tendenciák összevetése a faktor- és klaszteranalízis alapján*

Mindkét ország esetében ellehetett végezni a faktor- és klaszteranalízist. Meglepően nagy hasonlóság mutatkozott a faktoranalízisek eredményei között. Magyarország és Románia esetében is élesen elkülönült két faktorváltozó, melyek a mezőgazdasági aktivitásra és a lakossági aktivitásra vonatkozó mutatókat tömörítették.

Mindkét ország esetében lehetséges volt elkészíteni a megyék csoportosítását, a vidékfejlesztési támogatások szempontjából, ezért *harmadik hipotézisemet, melyben azt feltételeztem, hogy a magyar és román megyék klaszterekbe rendezhetőek az EMVA támogatások területi eloszlása szerint, matematikai alapon igazolást nyert.* Románia és Magyarország megyéi 5-5 klaszterbe csoportosultak a támogatási sajátosságait tekintve. Romániában Brassó, Magyarországon pedig Tolna képezett önálló klasztert. A gyakorlatban az egy elemű klasztert atipikusnak tekintjük, de jelen esetben a kis elemszámú mintára való tekintettel, én ettől eltekintettem.

A román mutatók sok esetben hasonló tendenciát mutattak a magyar eredményekkel, viszont minden mutató esetében jóval nagyobb volt az egységre számított jóváhagyott támogatási összeg, ezért sem lehetett egy vizsgálatban elemezni a két országot. *Ennek fényében negyedik hipotézisemet, mely szerint a klaszteranalízisek alapján a magyar és román vidékfejlesztés eltérő tendenciát mutat, elfogadottnak tekintem.* A 30-31. sz. táblázat mutatja a klaszterek változók szerinti rangsorát.

30. táblázat: A romániai klaszterek mutatók szerinti rangsora

Megnevezés	1 mutató	2 mutató	3 mutató	4 mutató	5 mutató	6 mutató
Rangsor	Klaszterek					
1	4	4	3	3	3	3
2	3	3	1	1	1	1*
3	1	1	4	2	4	2,4,5
4	5	5	5	4	2	
5	2	2	2	5	5	
*Călărași és Ialomița megyék kiugró értékek						
1 = 1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)						
2 = 1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						
3 = 1 vidéki lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						
4 = 1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						
5 = 1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)						
6 = 1 munkanélkültre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)						

Forrás: Saját számítás (2013)

A román vidékfejlesztési források lehívásában a mutatók szerint a 3-as klaszter megyéi – Bistrița-Năsăud (Beszterce-Naszód), Sălaj (Szilágy), Satu Mare (Szatmár) és Tulcea – voltak a legeredményesebbek. A rangsor második helyén a 1-es klaszter megyéi – Alba (Fehér), Arad, Bihor (Bihar), Brăila, Caraș-Severin (Krassó-Szörény), Cluj (Kolozs), Ialomița, Timiș (Temes) – vannak. A 4-es klaszter – Brassó – a harmadik, az 5-ös klaszter – Constanța (Konstanca), Huneadoara (Hunyad), Sibiu (Szeben) – a negyedik és a 2-es klaszter pedig – Argeș, Bacău, Botoșani, Buzău, Călărași, Covasna (Kovászna), Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Harghita (Hargita), Iași, Ilfov, Maramureș (Máramaros), Mehedinți, Mureș (Maros), Neamț, Olt, Prahova, Suceava, Teleorman, Vâlcea, Vaslui, Vrancea – az utolsó.

A magyar klaszterek a mutatókhoz viszonyított eredményességet tekintve változatosabb képet mutatnak, mint a román klaszterek. Az 1-es klaszter megyéi – Bács-Kiskun, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék – az egy mezőgazdasági üzemre számított mutatót leszámítva, a vidékfejlesztési támogatások lehívásában ők vannak a legrosszabb pozícióban. Érdekes ugyanakkor, hogy ezen megyék kapták a legnagyobb összegű támogatást Magyarország megyéi közül. Ebből arra következtetek, hogy mégiscsak eredményes volt ez a klaszter a támogatások lehívásában és nem hagyhatom figyelmen kívül, hogy a magyar mutató értékek jóval a romániai értékek felett vannak.

31. táblázat: A magyarországi klaszterek mutatók szerinti rangsora

Megnevezés	1 mutató	2 mutató	3 mutató	4 mutató	5 mutató
Rangsor	Klaszterek				
1	3	5	4	5	4
2	5	3	5	3	5
3	1	4	2	4	2
4	4	2	3	2	3
5	2	1	1*	1	1
* Pest megye kiugró értékek					
1 = 1 mezőgazdasági üzemre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/db)					
2 = 1 mezőgazdasági foglalkoztatottra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)					
3 = 1 lakosra számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)					
4 = 1 ha művelt mezőgazdasági területre számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/ha)					
5 = 1 munkanélküli számított jóváhagyott támogatási összeg (EUR/fő)					

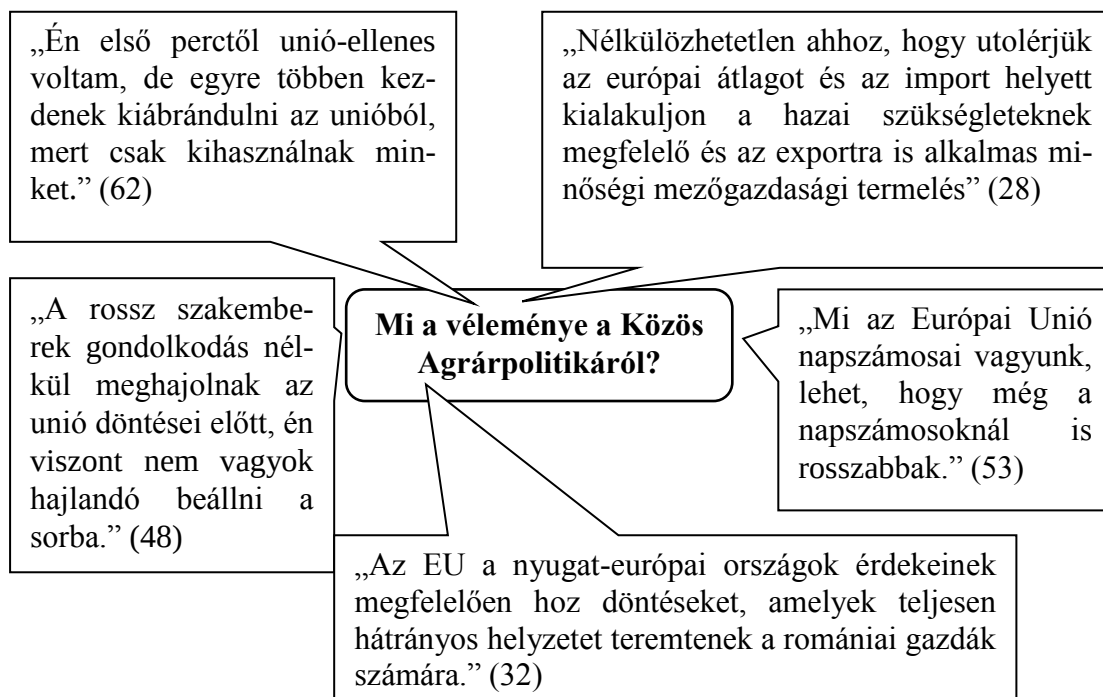
Forrás: Saját kutatás (2013)

3. PRIMER KUTATÁS – AZ EU-S PÁLYÁZATOKKAL KAPCSOLATOS ATTITÚDOK A MAGYAR ÉS ROMÁN GAZDÁK KÖRÉBEN

Szekunder kutatásom eredményeinek jobb megértése, kiegészítése érdekében *primer jellegű, kvalitatív kutatásom keretében, öt romániai és öt magyar gazdával, vállalkozóval készítettem egyéni mélyinterjúkat*. Malhotra (2001) szerint ez a módszer alkalmas arra, hogy mélyebben megismerjük az adott problématerületet. Az interjúkon az EU-s pályázatokkal kapcsolatos attitűdökre, az esetleges tapasztalatokra és véleményekre fókuszáltam. Az interjúkat 2013. augusztus 19-23. közötti időszakban készítettem, Szatmár (Románia) és Heves megyei gazdákkal.

3.1. VÉLEMÉNYEK A KÖZÖS AGRÁRPOLITIKÁRÓL

A közös agrárpolitika révén a gazdaságilag elmaradottabb országok is be tudnak kapcsolódni a világpiac vérkeringésébe. A szubvenciók rendszer a termelőknek egy minimális felvásárlási árat garantál és közvetlen kifizetéseket az ültetett növények után. Ez az EU-s gazdáknak pénzügyi biztonságot teremt, így gondoskodva a mezőgazdasági javak kellő mennyiségű előállításáról. Az EU költségvetésének mintegy 44%-át jelentő szubvenciók rendszerről megoszlottak az interjúalanyok véleményei. A romániai gazdák többnyire negatívan viszonyulnak a Közös Agrárpolitikához (23. ábra).

23. ábra: A romániai interjúalanyok véleménye a Közös Agrárpolitikáról

Forrás: Egyéni mélyinterjúk (2013)

A román interjúalanyok többsége úgy gondolja, hogy azáltal, hogy Brüsszelben megszabják, hogy milyen agrárpolitikát gyakoroljanak a román gazdák, teljes mértékben ellehetetlenítik a román mezőgazdaság fellendülését. Egy gazda szóvá tette azt is, hogy ezen döntések a nyugat-európai országok érdekeit tarják szem előtt és a román gazdáknak egyenlőtlen támogatási rendszer mellett kell végezni tevékenységeiket. Egy másik gazda elmondása szerint gyakran előforduló jelenség az is, hogy az EU megtiltja bizonyos minőségi román termékek termesztését és forgalmazását és olyan importtermékekkel kell felvegyék a versenyt amelyek nem feltétlen felelnek meg az európai uniós elvárásoknak. Bár vannak törvények arra vonatkozóan, hogy a nem megfelelő minőségű import termékek forgalmazását leállítsák, mégis szomorúan tapasztalja, hogy ez senkinek sem érdeke.

Egy mezőgazdasági Társulás Elnöke arra panaszkodott az interjú során, hogy a román mezőgazdaságot nem támogatják megfelelően, pedig Romániában ez az egyetlen ágazat ami egy kicsit is előre tudná vinni az országot. Szerinte az EU arra törekszik, hogy „... ne termeljünk, hanem tőlük vásároljuk meg az élelmiszereket”. Nem ért azzal egyet, hogy az EU a kisgazdaságokat támogatja és a társulásokról és a szövetkezetekről pedig megfélelkezik.

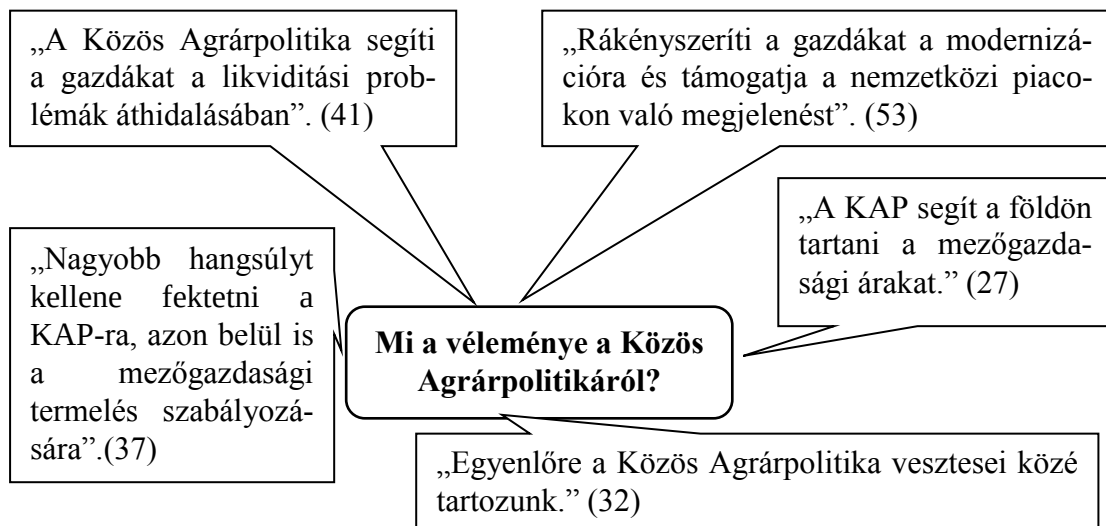
A gazdák megemlítették azt is, hogy jelentős hátrányuk szármáik abból, hogy nincs hosszú távú román agrárpolitika, ami túléli a hatalomváltásokat és lehetővé teszi a hosszú távú tervezést.

Egyedül a legfiatalabb interjúalany nem illette negatív kritikával a Közös Agrárpolitikát. Szerinte az, hogy az EU jelentős mértékben támogatja a fiatal gazdákat serkentőleg fog hatni a román mezőgazdaságra. Ezzel ellentétes véleményen volt egy idősebb gazda, aki szerint a mai egyetemeken nem készítenek fel jó szakembereket és a mai fiatalokból hiányzik a mezőgazdaság megbecsülése és szeretete, ami elengedhetetlen ahhoz, hogy jó szakemberré váljanak.

A magyar interjúalanyok szinte egytől-egyik jónak tartják a Közös Agrárpolitikát, de azért elhangzott néhány kritika is (24. ábra). Volt olyan gazda, aki szerint még nagyobb hangsúlyt kellene fektetni a KAP-ra, azon belül is a mezőgazdasági termelés szabályozására. A jól működő mezőgazdasági termelés bár nem a legjövedelmezőbb iparág, de úgy gondolja, hogy „... csak ezzel lehet lerakni egy jóléti társadalom alapjait”.

Egy másik gazda szerint nagy szükség van a szabályozásra, már csak azért is, mert a mezőgazdasági termékek ki vannak téve a környezeti és természeti viszontagságoknak, ami nagymértékben megnövelné az árakat, a KAP szabályozó ereje nélkül.

Volt, aki a Közös Agrárpolitika magyarországi előnyeit és hátrányait sorolta. Pozitívumként említette, hogy a magyar gazdák rákényszerültek gazdaságaik, vállalkozásaik modernizálására, lehetőségük nyílt intenzívebben megjelenni a nemzetközi piacokon és a támogatások ösztönözték az innovációs hajlandóságot is. Negatívumként megemlítette, hogy Magyarország egyenlőre többet fektet be a KAP-ba, mint amennyi haszna származott eddig belőle, de ez nagyrészt a gazdák hozzáállásán is múlik, hogy hogyan alakul a mérleg az elkövetkezendő programidőszakban.

24. ábra: A magyar interjúalanyok véleménye a Közös Agrárpolitikáról

Forrás: Egyéni mélyinterjúk (2013)

3.2. AZ EU-S PÁLYÁZATOKKAL KAPCSOLATOS TAPASZTALATOK

Az agrárpolitika támogatása nélkül a mezőgazdasági tevékenység nem fenntartható. Kíváncsi voltam, hogy az interjúalanyaim hogyan viszonyulnak az EU támogatási rendszeréhez és milyen tapasztalataik vannak a pályázással kapcsolatosan.

A román interjúalanyok alapvetően, *bürokratikusnak és nehézkesnek élték meg a forrásle hívásokat*, még azok is, akik egyébként sikeresen pályáztak. A magyar gazdák is szóvá tették ezt és volt aki szerint az alapvető probléma az, hogy sok gazda tájékozatlan a támogatások körét illetően. Az interjúalanyokkal való beszélgetések megerősítették a szekunder kutatásom triviálisnak tűnő megállapítását mely szerint az elmaradottabb megyék gazdái és vállalkozói sok esetben nem rendelkeztek elég önrésszel a pályázáshoz. Többen mondták, hogy elsősorban a területalapú kifizetésekre és az önrészt nem vagy csak kis-mértékben igénylő támogatásokra pályáznak. A hitelfelvétel nyújtotta lehetőségekkel kapcsolatban mindkét oldalról többnyire negatív véleménnyel voltak az interjúalanyok.

A gazdák véleménye megegyezik abban, hogy vannak olyan pályázatok, amelyek feltételei könnyen teljesíthetőek, viszont vannak olyanok is amelyek olyan feltételeket állítanak, amelyek elnyerése szinte lehetetlen. A magyar gazdák közül mindenki nyert már el pályázatot, míg a román interjúalanyok közül csak hárman pályáztak és ebből kettő nyert támogatást. A sikeresen pályázó gazdák pályázati anyaguk megírásával pályázatíró céget bízott meg. Egy fiatal román gazda saját maga állította össze a pályázatát, ami gépbeszerzésre irányult, de nem nyerte el. Szerinte, ha pályázatíró céget bízott volna meg, akkor biztos elnyerte volna.

KÖVETKEZTETÉSEK ÉS JAVASLATOK

Röviden ismertetem a romániai és a magyarországi vidékfejlesztési támogatások területi eltéréseit vizsgáló kutatásom fontosabb megállapításait és következtetéseit.

Kezdeném az adatbázisom összeállításának nehézségeivel. A kutatás elején, a vidékfejlesztéssel barátkozó laikusként, azt gondoltam, hogy az Európai Unió előírja az egységes módját a tagországok számára a vidékfejlesztési forrásfelhasználással kapcsolatos adatközlésnek. Az adatgyűjtésnél viszont azzal szembesültem, hogy bár az Európai Unió előírja, a folyamatos monitoringot, mégsem szabja meg az adatközlés standard módját. Véleményem szerint ez fontos dolog lenne, már csak azért is, hogy elkerülhetőek legyenek a kiskapuk és tényleges képet kapjunk adott tagország forrásfelhasználásáról és adott esetben az összehasonlítható legyen a többi tagországéval. Lehet, hogy az Európai Bizottság felé történő, nem nyilvános adatközlés ilyen formában történik, de szerintem a vidékfejlesztésben érintettek – gondolok itt elsősorban a döntéshozókra – megfelelő mértékű tájékoztatása az eredményekről nagyon fontos.

Érdekes felismerés volt számomra, hogy még nincs véglegesen elfogadott vidékfejlesztési programja Romániának a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan. Az, hogy ennek mi az oka? A témában jártasabbak valószínűleg tudnák a választ, én viszont csak azt tapasztalom, hogy Románia nem veszi kellő komolysággal, hogy vidékei számára milyen életően fontos lehetőség az Európai Unió társfinanszírozásával megvalósuló vidékfejlesztés. Rendkívül nagy a bürokrácia és abszolúte érződik, hogy Románia még csak most kezdi tanulni ezt az egészet. Lassítja a folyamatot továbbá Románia küszöbön álló regionalizációja is, amely nélkül jelentős Európai Uniós forrásoktól eshet el az ország a 2014-2020-as programidőszakban. Ez a téma érzékeny terület, nemzeti szinten is, mivel az új területi felosztásra vonatkozó tervezetek történelmi régiók felbomlasztását és egyes megyék eddigi vezető pozíciójának veszélybe kerülését jelentheti.

Magyarország alapvetően diverzifikáltabb vidékfejlesztésben gondolkodott a 2007-2013-as programidőszakot tekintve, mint Románia. Véleményem szerint célszerű, minél több intézkedést bevenni a programba, mert az több pénzt és komplexebb problémamegoldást jelenthet a nemzetek vidékei számára. A 2014-2020-as román Vidékfejlesztési Programban már előreláthatólag több intézkedés fog szerepelni. Több olyan romániai emberrel is volt alkalmam beszélgetni, akik már pályáztak és még azok is, akik egyébként elnyertek adott támogatást, azt mondták, hogy rendkívül nagy a bürokrácia és abszolúte ér-

zódik, hogy Románia még csak most kezdi tanulni ezt az egészet. Természetesen ezzel nem azt akarom mondani, hogy Romániában nincs működőképes vidékfejlesztés, mert az elmúlt lassan 7 évben nagyon látványos eredményei vannak ezen törekvéseknek.

Érdekes eredménye kutatásomnak, hogy amíg Magyarország régióin belül vannak gyengébben és eredményesebben teljesítő megyék, a vidékfejlesztési forráslehívást tekintve, addig Romániában vannak teljes egészében rossz helyzetben lévő megyék.

A LEADER Programra véleményem szerint nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mert az alulról jövő kezdeményezések nagyobb valószínűséggel jelenthetnek megoldást a vidékek régi és új problémáira, mint a felülről jövő és a tényleges vidéki problémákat nem látó vagy látni nem akaró rendelkezések. A LEADER ereje abban rejlik, hogy a helyi erőforrásokra és értékekre koncentrálva és azt megfelelően aktivizálva segíti a szociális és gazdasági értelemben vett élhető vidék kialakítását, megőrzését. LEADER Program Romániában két és fél éves csúszással kezdte meg első ciklusát. 2009-ben, amikor az akciócsoportok még a térségstratégiájukat készítették, nem volt semmilyen minisztériumi előírás, a munkatervre, a dokumentálásra és a folyamatok lebonyolítására vonatkozóan, ezért a pályázatok kiírása is sokat késett. Míg Magyarország, akinek már van tapasztalata a LEADER-ben, a programra szánt 273 millióból 2012-ig már 47,5 millió eurót felhasznált, addig Románia a 424 millió euró keretből, csak 9 millió eurót.

Megállapítható, hogy vannak nagyon jól és nagyon rosszul teljesítő megyék a pályázati források lehívását tekintve. Azon megyék, akik hátul maradtak e tekintetben, ugyan úgy küszködnek megoldásra váró vidéki problémákkal, mint az eredményesebben teljesítő megyék. Véleményem szerint a 2014-2020-as vidékfejlesztési programidőszakban segíteni és ösztönözni kellene őket a pályázásra, különféle nemzeti programokkal, amik ne merüljenek ki az egyszerű tájékoztatásban, hanem tényleges, szellemi tőkén alapuló segítségnyújtást jelentsenek. A második ciklusú LEADER programra remélhetőleg nagyobb forrást szánnak majd és ha nagyobb fokú mozgásteret kapnak, valószínűleg ez a jelenlegi helyzet javulni fog.

A mezőgazdasági aktivitást tükröző mutatók esetében voltak kimagaslóan jó helyzetben lévő megyék, azonban alapvetően úgy ítélem meg, hogy a vidékfejlesztési támogatások leosztása, a vidéki adottságokat figyelembe véve és kivételezés nélkül történt. A magyar mutatók mindegyike jóval pozitívabb, mint Románia esetében. Ennek véleményem szerint két oka van. Egyrészt a romániai vidékek súlyosabb problémákkal küszködnek, amit a számadatok mellett, erdélyi fiataloként személyesen is tapasztalok, másrészt Magyarország hatékonyabb volt a források lehívásában és elosztásában a 2007-2013-as

programidőszakban. A munkanélküliekre jutó támogatások értéke igen nagy, ezért úgy gondolom, hogy matematikai alapon főleg a legrosszabb helyzetben lévő klaszterek megyéinél a támogatásokat mindenképpen munkahelyteremtő beruházásokra kellene fordítani.

Kutatásom során sikerült eleget tennem a célkitűzéseimnek és statisztikai módszerek segítségével megtörténtek a hipotézis vizsgálatok is, melynek eredményeit a 32. sz. táblázat mutat.

32. táblázat: A hipotézisvizsgálatok eredményei

Hipotézisek	
H1: A kumulált jóváhagyott támogatási kérelmek darabszámát és a szerződöttetett összegeket tekintve vannak kimagaslóan jól és rosszul teljesítő megyék	
H2: Van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között	
H3: A román és a magyar megyék klaszterekbe rendezhetőek, az Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alapból finanszírozott támogatások területi eloszlása szerint	
H4: A román és a magyar vidékfejlesztés eltérő tendenciát mutat a 2007-2013-as pályázati sajátosságokat tekintve	

Forrás: Saját kutatás (2013)

Négy előzetes feltételezésemből három igazolást nyert kutatásom eredményeinek tükrében, viszont az utolsó hipotézisemet csak félig tekintem elfogadottnak. Bár valóban sok eltérés figyelhető meg a két ország vidékfejlesztési sajátosságait tekintve, a faktor- és klaszteranalízisem eredményei alapján több ponton is mutatkozik hasonló tendencia. Néhány közös és eltérő sajátosságok:

- Magyarországon sokkal több pályázat nyert vidékfejlesztési támogatást, mint Románia;
- Romániával ellentétben Magyarországon az elnyert támogatások darabszáma szerinti, legjobban teljesítő megyék nyerték el a legnagyobb összegű támogatásokat. Romániában több megye esetében is előfordul, hogy kevesebb támogatással nagyobb összegű forráshoz jutottak egyes megyék;
- A régiók támogatottsága között Magyarországon nincs olyan nagy eltérés mint Romániában;

- Romániában az első és harmadik vidékfejlesztési tengely mentén hívták le a legtöbb forrást, míg Magyarországon az egyes és a kettes tengely volt preferálva inkább;
- A GDP-vel mért gazdasági fejlettség és a támogatási összeg nagysága között, mindkét országban pozitív korrelációs kapcsolat volt megfigyelhető;
- Ahogyan azt a szakirodalom is alátámasztja, vizsgálatom, melyben kísérletet tettem a két ország megyéinek együttes klasztervizsgálatára, nem volt lehetséges. Mindkét ország eltérő vidéki sajátosságokkal bír (mezőgazdasági üzemek száma, mezőgazdaságban foglalkoztatottak, művelt mezőgazdasági terület stb.);
- Mindkét megyében élesen elkülönült két faktor: mezőgazdasági aktivitásra jutó és lakosságra jutó támogatások;
- Mindkét országban öt klaszter volt kialakítható és mindkét esetben volt egy megyés klaszter.

Kutatási eredményeim hasznos információkkal szolgálhatnak a döntéshozók számára és úgy gondolom, hogy mindenképpen jelzés értékűek arra vonatkozóan, hogy a 2014-2020-as vidékfejlesztési program megvalósításánál mely területek kellene jobban odafigyelni.

ÖSSZEFOGLALÁS

Romániában a vizsgált időszakban (2007-2012.08.29.) összesen 61 855 db pályázat nyert vidékfejlesztési támogatást Romániában, ami 4 727 401 911 euró forrásle hívást jelentett a 2007-2013-as programidőszakra szánt 10 milliárd eurós vidékfejlesztési keretből. Az elnyert támogatások darabszámát tekintve Alba (Fehér) megye, 4 561 db elnyert pályázattal kimagaslóan jól teljesített. Őt követte Bistrița-Năsăud (Beszterce-Naszód), 3 897 db és Mehedinți, 2 803 db elnyert támogatással. Mindhárom megye közte van a tíz legnagyobb támogatási összeget elnyerő megye között. A legkevesebb támogatást a többnyire rurális főváros București (Bukarest, 10 db) és Ilfov megye (188 db) kapta.

Magyarországon a vizsgált időszakban összesen (2007-2013.10.14) 201 244 db pályázat nyert vidékfejlesztési támogatást Magyarországon, ami 3 724 200 800 euró forrásle hívást jelentett a 2007-2013-as programidőszakra szánt 5,3 milliárd eurós vidékfejlesztési keretből. Az elnyert támogatások darabszámát tekintve Bács-Kiskun megye, 31 905 db elnyert pályázattal kimagaslóan jól teljesített. Őt követte Szabolcs-Szatmár-Bereg, 25 732 db és Hajdú-Bihar, 23 928 db elnyert támogatással. Pest megye után, ők hívhatták le a legnagyobb összegű vidékfejlesztési forrásokat. A ranglista végén Komárom-Esztergom megye áll, 2 855 db elnyert pályázattal.

Románia régiói közül a jóváhagyott támogatási kérelmek számát és a szerződötetett összeget nézve az Észak-Nyugat romániai fejlesztési régió volt a legkedvezőbb helyzetben. 14 179 db pályázatot nyert el és 978 557 408 eurót költhetett vidékfejlesztésre. Fontos továbbá megjegyezni, hogy a gazdasági fejlettséget tekintve ez a régió a harmadik helyen áll a nyolc romániai régióhoz viszonyítva. A legkisebb GDP-jű (19 629 millió euró GDP vásárlóerő-paritás alapján, 2010), Dél-Nyugat romániai fejlesztési régió is szép számmal pályázott és 10 210 db elnyert támogatási kérelmével a régió lista második helyén áll. Összesen 506 588 052 eurót fordíthatott vidékfejlesztésre a vizsgált időszakban. A Dél romániai fejlesztési régió 8 160 db jóváhagyott pályázattal, a második legnagyobb összegű támogatást nyerte el a régiók közül, 769 115 712 euró értékben.

Megyei szinten Magyarországon sokkal több és nagyobb összegű pályázatok nyertek támogatást mint Romániában. Korrelációs vizsgálatom eredményei alapján Magyarország és Románia van szignifikáns kapcsolat adott megye GDP-je és a jóváhagyott támogatási kérelmeinek az összege között. Vagyis statisztikailag igazolhatóan a gazdaságilag fejlettebb megyék, nagyobb összegű támogatásban részesültek, mint a fejletlenebb megyék.

Ennek valószínűleg az az oka, hogy az elmaradottabb megyék gazdái és vállalkozói valószínűleg nem rendelkeztek elegendő tőkével a pályázathoz, mivel az EMVA támogatások jelentős részéhez a pályázónak önrésszel kell hozzájárulnia és csak a beruházás befejezését követően jut hozzá a vissza nem térítendő támogatáshoz. Persze ott lett volna a hitelfelvétel nyújtotta lehetőség is, de a gyakorlat azt mutatja, hogy a romániai gazdaságok, főleg a kisebbek tartanak a hitelfelvételtől. Az interjúalanyaimmal való beszélgetések során is többnyire ezt tapasztaltam.

Összefoglalóan megállapítható, hogy a mezőgazdasági aktivitást tükröző mutatók esetében ugyan voltak kimagaslóan jó helyzetben lévő megyék, de alapvetően úgy ítélem meg, hogy a vidékfejlesztési támogatások leosztása, a vidéki adottságokat figyelembe véve és kivételezés nélkül történt. A magyar mutatók mindegyike jóval pozitívabb, mint Románia esetében. Ennek véleményem szerint két oka van. Egyrészt a romániai vidékek súlyosabb problémákkal küszködnek, amit a számadatok mellett, erdélyi fiatalemberek személyesen is tapasztalok, másrészt Magyarország hatékonyabb volt a források lehívásában és elosztásában a 2007-2013-as programidőszakban.

Romániában jellemzően kevesebb számú és nagyobb összegű beruházások valósultak meg az eddigi 2007-2013-as román vidékfejlesztési programidőszakon belül, mint Magyarországon, ahol jellemzően nagyobb számú és nagyobb összegű beruházások valósultak meg eddig. Egy-egy megyében sokkal több és nagyobb összegű pályázat nyertek támogatást, mint Romániában.

A mutatók alapján a támogatások leosztása a vidéki adottságokat figyelembe véve és kivételezés nélkül történt. Vannak nagyon jól és nagyon rosszul teljesítő megyék a pályázati források lehívását tekintve. Azon megyék, akik hátramaradtak e tekintetben, ugyanúgy küszködnek megoldásra váró vidéki problémákkal, mint az eredményesebben teljesítő megyék. A második ciklusú LEADER programra remélhetőleg nagyobb forrást szánnak majd és ha nagyobb fokú mozgásteret kapnak, valószínűleg ez a jelenlegi helyzet javulni fog.

Mindkét ország esetében lehetséges volt elkészíteni a megyék csoportosítását, a vidékfejlesztési támogatások szempontjából, Románia és Magyarország megyéi 5-5 klaszterbe csoportosultak a támogatási sajátosságaikat tekintve. Romániában Brassó, Magyarországon pedig Tolna képezett önálló klasztert.

A román mutatók sok esetben hasonló tendenciát mutattak a magyar eredményekkel, viszont minden mutató esetében jóval nagyobb volt az egységre számított jóváhagyott támogatási összeg, ezért sem lehetett egy vizsgálatban elemezni a két országot.

IRODALOMJEGYZÉK

Szakirodalom

- Az Európai Parlament és a Tanács 1059/2003/EK rendelete (2003. május 26.) a Statisztikai Célú Területi Egységek Nomenklatúrájának (NUTS - Nomenclature d'Unités Territoriales Statistiques) létrehozásáról
- Bálint J.–Juhász M.–Katonáné Kovács J.–Nagy G. (szerk.) (2007) *Vidékfejlesztés, vidékfejlesztés intézményrendszere*. Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, 212 p.
- Benko, G. (1998): *La science régionale*. Presses Universitaires de France, Paris, 125 p.
- Blahó A. (szerk.) (2007): *Európai integrációs alapismeretek*. Aula Kiadó, Budapest, 338 p.
- Camagni, R. (2008): Regional competitiveness: towards a concept of territorial capital. In Capello, R. – Camagni, R. – Chizzolini, B. - Fratesi U. (eds): *Modelling regional scenarios for the enlarged Europe*. Springer-Verlag, Berlin, pp. 33 –47.
- Csete L.–Láng I. (2009): *A vidék fenntartható fejlődése. A vidék fejlődésének fenntarthatósága – hétköznapi megközelítésben*. MTA Történettudományi Intézet – MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 170 p.
- Egyéni mélyinterjúk (2013)
- Európai Bizottság (2013) http://ec.europa.eu/index_hu.htm
- Európai Közösség (1957): Római Szerződés
- Európai Unió Vidéki Chartája (1995)
- Fehér I.–Kóródi M. (2008): *A vidéki turizmus fejlesztése*. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest, 196 p.
- Fertő I. (2009): *How can producers access the modern agri-food chain? A Central and Eastern European perspective*. CAB Reviews perspectives in agriculture, veterinary science, nutrition and natural resources 4:(063) 1-9. pp.
- Glatz F. (2008): Új vidékpolitika. MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, 270 p.
- Hall, D., 2004. Rural tourism development in South-Eastern Europe: transition and the search for sustainability. *International Journal of Tourism Research* 6, 165–176.
- Iorio M –Corsal A. (2010): Rural tourism and livelihood strategies in Romania. *Journal of Rural Studies* Volume 26, Issue 2, April 2010, Pages 152–162
- Irina R.–Robert A. (2010) EU rural development policy in the new member states: Promoting multifunctionality?
- Kerekes K.–Pakucs B.–Szőcs E.–Veres E.–Vincze M. (2010): *Dezvoltare rurală. Ocuparea forței de muncă în mediul rural*. Editura Accent, Cluj Napoca, 319 p.
- Kovács T. (2003): *Vidékfejlesztési politika*. Dialóg Campus, Budapest, 284 p.
- Ladó-Burista R. (2010): *Románia küszöbön álló regionális átszervezése*. Délkelet Európa, *International Relations Quaterly*, Vol 1. No. 1. Spring/1 tavasz. 1-20pp.
- Lukács Gergely S. (2008): *Sikeres Vidékek*. Szaktudás Kiadó Ház Zrt., Budapest, 223 p.
- Madarász I. (2000): *Hogyan készítsünk vidékfejlesztési programot*. Agroinform, Budapest, 194 p.
- Malhotra N. K. (2001): *Marketingkutató*. Műszaki Kiadó, Budapest, 904 p.

- Naghiu, A., Vázquez J.L. & Georgiev I. (2005): *Rural development strategies through rural tourism activities in Romania: chance for an internal demand?* International Review on Public and Non Profit Marketing. 2 (1). pp. 85-95.
- Otíman P.I., 2006 - "Dezvoltarea rurală durabilă în România", Ed Academiei Române, București.
- Planul Național de Dezvoltare 2007-2013
- Program Național de Dezvoltare Rurală 2007-2013
- Rechnitzer J.–Smahó Melinda: Területi politika. Akadémiai Kiadó, Bp., 2011, 456 old. (105 KF)
- Roberts I.–Springer B. (2001). The Social Policy in European Union: Between Harmonization and National Autonomy. Boulder.
- Roberts, L., Hall, D., 2001. Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice. CABI Publishing, Wallingford, Oxfordshire.
- Sajtos L–Miltev A. (2007): *SPSS kutatási és adatelemzési kézikönyv*. Alinea Kiadó, Budapest, 404 p.
- Sarudi Cs. (2003): Térség- és vidékfejlesztés: A magyar térgazdaság és az európai integráció. Agroinform, Kaposvár, 308 p.
- Szabó G. (2010) *The importance and role of trust in agricultural marketing co-operatives*. Studies in Agricultural Economics -(112) 5-22. pp.
- Takács-György K, Szabó-Ábrahám I, Bakos I, Takács I, (2012) Answers of a Romanian village to the economic and challenges. Scientific Papers "Agrarian economy and rural development – realities and perspectives for Romania" Volume 3, Issue 2012. ISSN 2285-6803 318-324 pp.
- Tyran E. (2011): *Is tourism the way of rural areas development?* Annals of the Polish Association of Agricultural and Agribusiness Economists 13:(6) pp. 232-236.
- Vincze M. (2000): *Régió- és vidékfejlesztés. Elmélet és gyakorlat*. Presa Universitara Clujana, Cluj Napoca, 188 p.
- Vincze M.-Mezei E.-Marton Gy.-Szócs E. (2013): A romániai megyék klaszterei a KAP támogatások szerint. Közgazdász Fórum. 16. évf. 112. sz.

Internetes források

http://enrd.ec.europa.eu/policy-in-action/rural-development-policy-in-figures/rdp-information-sheets/en/rdp-information-sheets_en.cfm

<http://umvp.kormany.hu/index>

<http://www.welcometoromania.ro/>

www.apdrp.ro

www.apdrp.ro/

www.apia.ro

www.eikipedia.hu

www.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes

www.ins.ro

www.insse.ro

www.madr.ro

www.maszol.ro/index.php/gazdasag/12531-roman-kozigazgatasi-reform-maradna-a-nyolc-regio

www.monitorulaficial.ro

www.mvh.hu

www.pndr.ro

www.szmm.gov.hu/

MELLÉKLETEK

**1. MELLÉKLET: A ROMÁNIAI MEGYÉK RANGSORA A PÁLYÁZATI AKTIVITÁS ÉS AZ
ELNYERT TÁMOGATÁSI ÖSSZEGEK SZERINT (2007-2013)**

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (1. tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Alba	4 400	Timiș	110 966 274
Bistrița-Năsăud	3 785	Teleorman	108 658 924
Mehedinți	2 744	Constanța	98 982 332
Dâmbovița	2 408	Brăila	96 330 597
Maramureș	2 342	Bihor	95 502 265
Olt	2 257	Bistrița-Năsăud	94 716 322
Cluj	2 250	Alba	88 371 457
Vrancea	2 193	Satu Mare	88 043 044
Dolj	2 071	Tulcea	86 522 575
Iași	1 976	Dolj	84 381 162
Bihor	1 948	Iași	76 338 252
Harghita	1 727	Arad	76 205 053
Teleorman	1 663	Ialomița	74 666 546
Satu Mare	1 644	Brașov	72 299 185
Suceava	1 472	Cluj	71 195 440
Gorj	1 460	Argeș	69 892 314
Caraș-Severin	1 459	Călărași	68 902 111
Argeș	1 450	Dâmbovița	67 561 439
Hunedoara	1 414	Prahova	62 657 547
Sălaj	1 365	Giurgiu	61 360 664
Botoșani	1 318	Mehedinți	59 997 589
Tulcea	1 303	Buzău	59 478 294
Vâlcea	1 264	Olt	58 665 251
Vaslui	1 256	Harghita	54 030 086
Arad	1 101	Suceava	53 172 489
Buzău	977	Vrancea	53 018 633
Bacău	951	Hunedoara	48 549 649
Galați	871	Galați	48 511 500
Constanța	783	Maramureș	48 471 062
Timiș	768	Caraș-Severin	47 433 202
Giurgiu	640	Sălaj	43 433 599
Sibiu	584	Vaslui	41 573 444
Neamț	558	Covasna	36 274 518
Mureș	554	Sibiu	34 523 490
Brașov	488	Neamț	32 848 539
Ialomița	456	Botoșani	31 610 457
Prahova	448	Mureș	30 601 283
Brăila	423	Bacău	29 894 194

Covasna	421	Gorj	27 290 935
Călărași	380	Ilfov	24 881 565
Ilfov	159	Vâlcea	24 719 906
București	10	București	2 867 263
Összesen	57 741	Összesen	2 545 400 451

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

A 2. tengely kumulált adatai nem tartalmazzák a 211-es (A kedvezőtlen hegyvidéki területek támogatása), a 212-es (A hegyvidéki területeken kívüli hátrányos helyzetű területek mezőgazdasági termelőinek nyújtott kifizetések) és a 214-es Agrár-környezetvédelmi kifizetések adatai nem szerepelnek az adatbázisomban, mivel ezek az APIA-n (Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură = Mezőgazdasági Intervenciós és Kifizetési Ügy-nökség) keresztül kerülnek kifizetésre és ezekhez az adatokhoz nyilvánosan nem lehet hozzáférni.

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (2. tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Bistrița-Năsăud	13	Călărași	3 177 525
Gorj	10	Alba	2 922 557
Giurgiu	8	Gorj	2 914 410
Harghita	8	Harghita	2 815 761
Alba	7	Dâmbovița	2 793 105
Covasna	7	Bihor	2 295 166
Botoșani	5	Giurgiu	2 143 951
Cluj	5	Botoșani	2 083 412
Constanța	5	Buzău	1 803 884
Dâmbovița	5	Covasna	1 795 376
Buzău	4	Cluj	1 459 251
Bihor	3	Dolj	1 131 245
Brașov	3	Bacău	780 800
Caraș-Severin	3	Constanța	686 768
Argeș	2	Caraș-Severin	670 718
Dolj	2	Arad	577 547
Arad	1	Galați	403 393
Bacău	1	Argeș	394 952
Brăila	1	Brăila	320 289
Galați	1	Iași	245 116
Hunedoara	1	Brașov	174 361
Ialomița	1	Ialomița	130 914
Iași	1	Hunedoara	12 731
București	0	București	-
Ilfov	0	Ilfov	-
Maramureș	0	Maramureș	-

Mehedinți	0	Mehedinți	-
Mureș	0	Mureș	-
Neamț	0	Neamț	-
Olt	0	Olt	-
Prahova	0	Prahova	-
Sălaj	0	Sălaj	-
Satu Mare	0	Satu Mare	-
Sibiu	0	Sibiu	-
Suceava	0	Suceava	-
Teleorman	0	Teleorman	-
Timiș	0	Timiș	-
Tulcea	0	Tulcea	-
Vâlcea	0	Vâlcea	-
Vaslui	0	Vaslui	-
Vrancea	0	Vrancea	-
Összesen	111	Összesen	37 085 311

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (3. tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Timiș	209	Bihor	104 966 294
Arad	166	Suceava	104 422 994
Dolj	161	Iași	103 230 925
Cluj	160	Caraș-Severin	87 725 207
Brașov	157	Bistrița-Năsăud	83 102 160
Suceava	155	Alba	81 287 981
Alba	149	Sălaj	80 806 516
Ialomița	123	Timiș	77 773 051
Iași	122	Dâmbovița	73 799 826
Caraș-Severin	120	Satu Mare	70 064 788
Tulcea	118	Neamț	66 220 901
Neamț	112	Dolj	65 719 651
Dâmbovița	111	Vaslui	54 935 900
Sălaj	111	Botoșani	52 223 884
Giurgiu	110	Mureș	52 118 395
Harghita	101	Vâlcea	51 399 595
Teleorman	100	Olt	51 293 284
Argeș	98	Maramureș	51 070 682
Bistrița-Năsăud	93	Arad	50 898 509
Olt	78	Argeș	49 576 614
Satu Mare	77	Bacău	48 112 010
Maramureș	72	Tulcea	45 989 337
Bacău	68	Hunedoara	44 082 567
Mureș	65	Brașov	37 930 614

Hunedoara	58	Gorj	35 910 743
Brăila	57	Mehedinți	35 345 030
Galați	56	Galați	34 933 368
Prahova	56	Constanța	32 635 827
Botoșani	49	Giurgiu	32 083 706
Mehedinți	49	Harghita	31 627 729
Vâlcea	48	Sibiu	29 630 381
Călărași	45	Prahova	29 165 818
Constanța	45	Ialomița	24 981 229
Gorj	39	Teleorman	18 994 040
Vrancea	39	Ilfov	17 960 840
Buzău	38	Covasna	17 188 784
Sibiu	38	Vrancea	11 465 096
Vaslui	36	Buzău	11 267 457
Covasna	28	Brăila	8 244 594
Ilfov	24	Călărași	7 814 065
București	0	București	-
Összesen	3821	Összesen	2 097 806 221

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (4. tengely)			
Megyék	db	Megyék	Euró
Mehedinți	10	Mehedinți	2 507 492
Cluj	9	Cluj	2 478 225
Argeș	7	Vâlcea	2 350 079
Brașov	7	Gorj	2 272 610
Gorj	7	Argeș	1 881 779
Sibiu	7	Hunedoara	1 827 371
Bacău	6	Sălaj	1 708 587
Bistrița-Năsăud	6	Teleorman	1 662 013
Harghita	6	Arad	1 653 826
Hunedoara	6	Alba	1 647 194
Prahova	6	Tulcea	1 608 138
Sălaj	6	Prahova	1 597 457
Vâlcea	6	Bacău	1 338 630
Alba	5	Brașov	1 332 550
Buzău	5	Bistrița-Năsăud	1 291 678
Ilfov	5	Sibiu	1 266 919
Teleorman	5	Harghita	1 220 304
Arad	4	Buzău	1 216 775
Bihor	4	Botoșani	1 198 870

Botoșani	4	Covasna	1 191 713
Ialomița	4	Bihor	1 133 350
Satu Mare	4	Satu Mare	1 049 581
Tulcea	4	Ilfov	996 770
Călărași	3	Mureș	878 783
Covasna	3	Neamț	659 949
Mureș	3	Călărași	659 152
Neamț	3	Vaslui	643 144
Olt	3	Galați	620 000
Vaslui	3	Maramureș	611 490
Caraș-Severin	2	Ialomița	605 309
Galați	2	Suceava	603 015
Maramureș	2	Dolj	571 358
Suceava	2	Brăila	310 491
Timiș	2	Caraș-Severin	285 734
Brăila	1	Olt	117 712
Constanța	1	Timiș	92 800
Dolj	1	Giurgiu	45 190
Giurgiu	1	Constanța	38 400
Iași	1	Iași	25 970
București	0	București	-
Vrancea	0	Vrancea	-
Összesen	182	Összesen	47 109 928

Forrás: APDRP (2007-2013) alapján, saját kimutatás

**2. MELLÉKLET: A MAGYARORSZÁGI MEGYÉK RANGSORA A PÁLYÁZATI AKTIVITÁS
ÉS AZ ELNYERT TÁMOGATÁSI ÖSSZEGEK SZERINT (2007-2013)**

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (1. tengely)			
Szabolcs-Szatmár-Bereg	13 674	Pest	295 016 710
Bács-Kiskun	12 023	Bács-Kiskun	253 469 747
Hajdú-Bihar	10 398	Hajdú-Bihar	249 761 624
Borsod-Abaúj-Zemplén	5 869	Szabolcs-Szatmár-Bereg	184 761 684
Pest	5 579	Baranya	145 149 912
Békés	5 065	Csongrád	126 697 337
Csongrád	4 650	Borsod-Abaúj-Zemplén	118 067 198
Győr-Moson-Sopron	4 625	Békés	106 360 652
Heves	4 054	Jász-Nagykun-Szolnok	100 379 307
Jász-Nagykun-Szolnok	4 024	Győr-Moson-Sopron	98 839 463
Vas	3 802	Tolna	80 743 424
Somogy	3 441	Fejér	78 142 566
Veszprém	3 043	Somogy	72 959 160
Nógrád	2 993	Vas	72 349 983
Fejér	2 969	Komárom-Esztergom	69 649 359
Zala	2 960	Veszprém	65 740 078
Tolna	2 782	Zala	64 771 357
Baranya	2 584	Nógrád	44 612 103
Komárom-Esztergom	1 778	Heves	29 210 118
Összesen	96 313	Összesen	2 256 681 782

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (2. tengely)			
Pest	18 700	Pest	91 871 004
Borsod-Abaúj-Zemplén	12 636	Jász-Nagykun-Szolnok	82 161 241
Jász-Nagykun-Szolnok	10 497	Győr-Moson-Sopron	68 803 198
Győr-Moson-Sopron	6 443	Borsod-Abaúj-Zemplén	62 929 834
Veszprém	6 315	Veszprém	53 140 444
Bács-Kiskun	4 885	Bács-Kiskun	38 321 979
Békés	4 432	Békés	33 367 378
Tolna	3 303	Baranya	29 025 693
Komárom-Esztergom	3 092	Komárom-Esztergom	28 587 579

Hajdú-Bihar	3 052	Tolna	26 067 237
Heves	2 131	Szabolcs-Szatmár-Bereg	24 538 956
Somogy	1 631	Hajdú-Bihar	24 442 516
Baranya	1 604	Zala	23 896 872
Zala	1 598	Somogy	20 842 728
Nógrád	1 364	Heves	16 485 888
Szabolcs-Szatmár-Bereg	1 080	Nógrád	12 460 454
Csongrád	1 016	Csongrád	11 063 753
Fejér	940	Fejér	9 974 084
Vas	570	Vas	5 811 690
Összesen	85 289	Összesen	663 792 528

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (3. tengely)			
Győr-Moson-Sopron	976	Győr-Moson-Sopron	71 298 866
Jász-Nagykun-Szolnok	941	Jász-Nagykun-Szolnok	69 491 061
Szabolcs-Szatmár-Bereg	910	Pest	44 152 878
Baranya	739	Veszprém	43 766 086
Zala	672	Szabolcs-Szatmár-Bereg	41 713 888
Heves	635	Baranya	41 653 620
Pest	621	Borsod-Abaúj-Zemplén	39 998 353
Veszprém	589	Heves	35 216 145
Borsod-Abaúj-Zemplén	559	Zala	34 676 192
Nógrád	532	Nógrád	31 797 160
Komárom-Esztergom	521	Komárom-Esztergom	29 666 510
Csongrád	428	Tolna	26 860 285
Tolna	425	Hajdú-Bihar	25 712 783
Hajdú-Bihar	391	Somogy	25 124 672
Somogy	376	Bács-Kiskun	23 255 832
Fejér	328	Csongrád	23 142 002
Bács-Kiskun	317	Békés	22 951 723
Békés	306	Fejér	22 245 147

Vas	299	Vas	16 832 065
Összesen	10 565	Összesen	669 555 268

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás

Kumulált jóváhagyott vidékfejlesztési támogatások (3. tengely)			
Baranya	887	Győr-Moson-Sopron	14 353 094
Szabolcs-Szatmár-Bereg	746	Jász-Nagykun-Szolnok	13 565 755
Győr-Moson-Sopron	646	Baranya	10 601 172
Jász-Nagykun-Szolnok	620	Veszprém	8 756 200
Komárom-Esztergom	596	Bács-Kiskun	8 027 726
Pest	561	Békés	7 672 321
Zala	531	Zala	7 426 967
Bács-Kiskun	520	Szabolcs-Szatmár-Bereg	7 378 534
Veszprém	477	Borsod-Abaúj-Zemplén	6 882 703
Csongrád	456	Komárom-Esztergom	6 550 692
Békés	451	Fejér	6 333 915
Heves	440	Pest	5 929 826
Somogy	412	Somogy	5 825 878
Nógrád	366	Hajdú-Bihar	5 016 843
Borsod-Abaúj-Zemplén	335	Csongrád	4 696 762
Hajdú-Bihar	286	Heves	4 604 417
Tolna	277	Tolna	3 953 921
Fejér	262	Nógrád	3 951 696
Vas	208	Vas	2 642 797
Összesen	9 077	Összesen	134 171 221

Forrás: MVH (2007-2013) alapján, saját kimutatás